Biblioteca Centrală

SĂPTĂMÎNA POEZIEI

Proletari din toate țările, uniți-vă!

GAZETA LITERARĂ

Anul XIII Nr. 40 (676) joi 30 septembrie 1965 — ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA — 8 pagini 1 leu

În pag. 2-3:
EUGEN BARBU: Jurnalul unor romane

În pag. 3:
Cu George Călinescu prin anii tinereții de I. VALERIAN

RADU BOUREANU

astăzi

Multă vreme am simțit în preajma noastră
Freamătul faldurilor victoriei din Samotrachis;
Gesturi cît imensitatea albastră
Ne-au însoțit multă vreme
În diurnele noastre prefaceri.
Pînă cînd, sub arcul prelins pe cer, al vulturilor,
Au fost zugrăvite de fapte în steme.

Astăzi, păunii bucuriei ne dau roată
Cu ochi dilatați de culori visate.

EMIL GIURGIUCA

triumful

Acuma tac — îndepărtatul
Mă împresoară, nu-mi dă rînd.
Smălțat în roșii țigle satul
Îl văd din grîul copt strigînd.

Căci el care părea că doarme
Din vechea-i ramă a răzbătut,
Ca din peretele de arme,
Sub ochii blidelor de lut,

Pe calul alb, cu frîu de aur,
Doritul ins, între sărmani.
Și cade vînătul balaur
După-un război de mii de ani.

Subțire-i lancea lui ca paiul
Dar lucrul îl sfîrșește demn.
Și liberat, respiră plaiul
Ca în icoana cea de lemn.

Acuma tac — îndepărtatul
Mă împresoară, nu-mi dă rînd.
Smălțat în roșii țigle satul
Îl văd din grîul copt strigînd.

GHEORGHE TOMOZEI

țara din trenuri

E o țară pe care o știu, cu lutul topindu-se-n pietre,
de neclintit, ca apa și rădăcinile ei.
Stelele o găsesc de totdeauna în același loc,
iar păsările vin către ea zburînd cu ciocul sub aripă...

Și e o țară,
țara din trenuri,
fără ierburi, țară cu oameni și ziare; oameni
cu sîngele împărțit în stații fără nume,
solidari ca nicăieri altundeva,
oameni ai pîinii și ai otelului, țară
mărginindu-se cu punctele cardinale
și-a cărei hartă seamănă c-o palmă deschisă,
și cu firele roșii, desenate de grîji și nesomn
dincolo de pleoape.

Eu iubesc țara asta,
țara care mă găsește oriunde
și mă poartă peste viaducte
spre mine...

MIHAI NEGULESCU

timp românesc

În orice om e un catarg al zilei,
pulsează vara în cuptoarele de foc,
spre inima de-azur a clorofilei
lumina roadelor își cată loc.
Un răsărit e-n toți și-n fiecare,
continuă geneză, timp-congres,
timp clar, de bărbătească încordare,
timp viu
de Dunăre, de arbori, de culeș.
Un răsărit continuu umblă-n lume
cu orele în noi vibrînd,
izvor de prospețimi și rațiune
destin al patriei peste pămînt.
Timp românesc — jar tînăr de poveste
spre care-ntinerim, întinerind
pămîntul bun ce-n veac ne odrăslește
semințele în care nemurim;
timp-rapsodie, ametind cîmpia
cu viața fiecăruia și-a tuturor,
Republică Socialistă România,
destin de Dunăre, de August, de Popor.

GRUPUL FORTUNA CU PONTOS – NR. 1 (TEZAURUL DE SCULPTURI DE LA TOMIS)

DUMITRU MICU: JURNAL

PERSONALITATEA POETICĂ

Lirica fiind autoexprimare, esențialul în cuprinsul ei este marca personalității. Personalitatea reprezintă în general, vorba lui Goethe, „binele suprem"; în poezia lirică ea este totul. Cum personalitatea implică inefabilul individual, valoarea unei poezii va depinde de acel „nu știu ce", de acel „har" — cum îl numește Arghezi — de talent, la urma urmei, dacă prin talent înțelegem mai mult decît iscusința de a conferi, înălțărilor și cutremurărilor lăuntrice, glas. Trebuie precizat însă numaidecît că personalitatea nu e un dat imuabil. Determinată social, personalitatea e rezultatul asimilării experiențelor de viață, valorilor culturii, înrîuririlor variate ale mediului. Personalitatea nu e un perpetuum mobile. Spre a se construi și manifesta, are nevoie, ca orice organism, de hrană, pe care o găsește în afara ei, în realitatea obiectivă. Personalitatea (poetică sau nepoetică) nu-și poate fi „sfînt trup și hrană sieși" — cum a zis un poet. Îmi permit să reamintesc prea cunoscuta observație a lui Goethe, după care chiar „omul cel mai eminent nu trăiește decît din impresiile zilnice și n-are parte decît de o hrană săracă atunci cînd se închide în sine și pierde contactul cu bogăția și varietatea lumii exterioare, singura care-i poate dărui alimentul creșterii sale și criteriul necesar judecării ei". Închisă în sine, personalitatea se condamnă la hibernare și prin aceasta la închircire, la anemiere și sufocare. Unde nu-i generozitate nu-i nici poezie. Poetul autentic e receptiv. Antenele sale sufletești adună din văzduh ecourile durerilor și bucuriilor umane. Citeodată, poetul se supără pe lume și se zăvorăște în tristețea sa; trăgînd „un zid de var", ca melcul lui Ion Barbu, între propria ființă și ce e dincolo. Nu vă grăbiți să-l condamnați! S-a izolat de lume din prea multă iubire pentru ea. Ar dori-o perfectă și e dezamăgit că „lumea-i cum este și ca dînsa sîntem noi". Însingurarea nu va dura. Declarat sau nu, antenele invizibile se vor îndrepta iar către lumina și zbuciumul de afară. Dar să nu ne aventurăm în descifrarea proceselor de conștiință ale artiștilor. Din unghiul nostru de observație, al muritorilor de rînd, putem conchide că, în poezie, căutăm întodeauna vibrația unei personalități reprezentative. Cine, exprimîndu-se pe sine, nu revelă o dimensiune a omenescului, nu e poet. E meșteșugar, versificator. Răsunet produce în conștiința noastră acea poezie care co-

(Continuare în pag. 7)

G. DIMISIANU

POEMELE LUI EUGEN JEBELEANU

Apariția unei culegeri antologice din poemele lui Eugen Jebeleanu, cuprinzînd versuri scrise în răstimpul ultimelor două decenii, e un prilej nimerit de a privi opera poetului dintr-o perspectivă generală, cu preocuparea de a scoate în relief acele valori și trăsături care-i conferă fizionomia proprie în contextul liricii românești de astăzi.

Volumul se deschide cu puternicul poem „Ceea ce nu se uită" (1944), scriere concepută în lunile dinaintea Eliberării, reprezentînd nu numai un act poetic, dar și o manifestare de superioară demnitate civică, în împrejurări de grea cumpănă a istoriei naționale. Poemul dezvoltă motive și atitudini cu deosebire caracteristice pentru factura romantic-hugoliană a liricii lui Jebeleanu. Poetul are vocație de tribun, el e o conștiință îndurerată de lungul șir al suferințelor mulțimii, în numele căreia ar vrea „topor să fie, flacără cu gheare / Sau o pădure-n mers războinătoare". Cutreierat de sentimentul unei surde nemulțumiri împotriva „veacului de zgură", el contemplă înnegurat panorama serală a metropolei burgheze: „Priveam în jos talazurile-orașului / De oameni, de lumini ce se roteau, / De umbre filfîind, de zbateri mute, / Un uriaș ocol de blănuri ninse, / Purtate legănat pe umeri goi, / Mîini mlădiate scăpărînd comete, / Pîntece grase ferecate-n aur — / Un riu fosforescent de putregaiuri, / O preumblare calmă și rotundă". Tonurile descrierii sînt amare dar nu deprimante, lăsîndu-ne să bănuim intensa fierbere lăuntrică a acestui liric vizionar și patetic.

Poeziile cuprinse în ciclurile următoare — „Din douăzeci de ani", „Minerii din Franța", „Stihuri despre poetul cizmar" — sînt și ele predominant sociale, mărturisind o dată mai mult afinitatea adîncă a lui Eugen Jebeleanu pentru temele de semnificație politică directă. Sînt evocate acolo tablouri ale mizeriei din țările supuse încă exploatării, sînt rememorate episoade tragice din timpul războiului și destule poeme din această secțiune a volumului (printre ele și atît de populara, la vremea ei, „Lidice") își păstrează aproape intactă forța de a emționa. Altele, însă, privite din perspectiva actualității, aparțin fără îndoială unei maniere cam retorice (la modul convențional) de care însuși poetul, după cîte ne dăm seama citind scrierile sale recente, nu mai este satisfăcut.

O notă deosebită aduc în aceste cicluri cîteva poezii de inspirație intimă, „Argint și aur", „Lied", „Metamorfoză", „Vrăjitoarea" și altele cîteva care dintr-o dată fac să vibreze strune prelungi, trezind o emoție lirică adevărată. Aplecarea romantică de a cultiva elocința verbului, gesticulația amplă, patetică, există și acum, dar toate aceste dimensiuni Jebeleanu le acordează de astă dată unor solicitări interioare și de aici accentul atît de personal: „Ți-s pletele o harfă cu violete multe, / urechile-mi de faun s-apropie s-asculte / și-aud cum sună coarde și blînd și aspru-n șir: / suav și nalt... Ninive... și mîndru: Armavir!" („Vrăjitoarea").

Una din scrierile reprezentative ale lui Eugen Jebeleanu este, desigur, „Surîsul Hiroshimei" (1958), operă de concepție amplă, cu o construcție originală, nemaiîntîlnită în cadrul literaturii noastre.

(Continuare în pagina 7)

PETRE SĂLCUDEANU

CARNET DE SCRIITOR

Gările

Simți nevoia uneori să străbați locurile pe unde pașii ți-au purtat prima copilărie, să te confunzi cu vîrsta de atunci, să privești cerul asemuit prima dată cu o umbrelă albastră plină de jucării strălucitoare, devenit cu trecerea anilor prăpastie spre care ochii se îndreaptă plini de întrebări...

Cu vremea, lucrurile ce te înconjurau altădată în formele supradimensionate ale primelor percepeți atît de nedefinitive își capătă valoarea reală: o casă cu un etaj nu ți se mai pare cît un castel găsit în primele povești, un maidan nu mai e o cîmpie întinsă, părăsită cu teama de necunoscut la primele pînze tulburi ale nopții..

Așa se nasc nostalgiile din lucruri rămase neschimbate, privite cu sentimente mature, defrișate de imaginația copilăriei.

Atunci însă cînd pe aceleași locuri veacul își pune pecetea lui înnoitoare, aruncînd spre cer imaginația în formele concrete ale construcțiilor, cînd la etajul zece al unei clădiri, sub care altădată ți-ai zdrelit degetul mare de la picior în goana după o minge de cîrpă, vezi o mînă de copil fluturîndu-ți cu o batistă amintirile copilăriei tale, nostalgia capătă aripile bucuriei răzvrătite de noile priveliști.

Înnoirile fac pe oameni tineri, prin înnoiri oamenii nu mor niciodată.

Un triaj cu linii lucioase și ruginite, cu acari și frînari care nu aveau nici măcar o cabină unde să se ascundă în timpul iernii de geruri și vînt, cu vagoane care veneau și mergeau mai departe purtînd în ele bunătățile acestei țări, pentru alte țări, un maidan cu gropi, loc de joacă pentru zdrențăroșii caselor scunde, populat uneori din primăvară pînă în toamnă de cîteva corturi, nomade, ca și sărăcia, pămînt scurmat mai apoi metru cu metru de tonele de bombe, aceste locuri, pe care cu douăzeci de ani în urmă era întipărită doar pecinginea sărăciei, au astăzi înfățișarea socialismului atît de omniprezent aici, ca de altfel în orice parte a țării.

Ansamblul Gării din Brașov vine parcă să schimbe definitiv concepția despre cenușiul și negrul gărilor de altădată, dînd ochiului culoarea pastelată a priveliștilor cromatic întîlnite doar în cărțile cu poze. În spatele gării de faianță și marmură cu săli de așteptare pe care le-ar rîvni multe aeroporturi internaționale, cu tuneluri care duc la peroanele pline de flori, se înalță ansamblul nu mai puțin înflorit al locuințelor, unde culorile au fost alese parcă anume ca să încînte ochiul și să dea liniște și desfătare spiritului. Unele locuite, altele așteptîndu-și în curînd locatarii, blocurile semețe, împrejmuite de gazoane verzi, se înalță spre umbrela albastră a copilăriei, împingînd-o calm și jucăuș spre alte altitudini, pe măsura privirilor altădată atît de puțin cutezătoare.

N-a mai rămas pe aceste locuri nimic din trecut. Doar amintirile celor care poartă acest trecut în ei ca pe o carte nescrisă, mereu comparabilă cu aceste cărți tipărite real de vremea pe care o trăim; tomuri trainice de fier și beton, cu balcoane și ferestre prin care seara, în zilele în care țara își consemnează amintirile și cuceririle, locatarii aprind meșteșugit becurile, ca din depărtare să se vadă înscrise, ca pe o fațadă, cuvintele — Socialism și Partid. Nu pot să nu mă bucur pentru acarul care stă în cabina luminată cu neon, apăsînd pe butoane ca să deschidă drum următorului tren, următorului vis, viitoarei năzuințe, eu, fiul lui.

CĂRȚI

CICERONE THEODORESCU

Zburătorul de larg

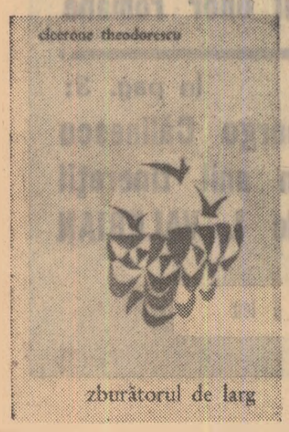

Cicerone Theodorescu inițiază un vibrant dialog cu cititorul pe teme etice de o semnificație importantă. Scrisul său este indemn la cenzurat de emoții, orientat spre cerebralitate. Adresarea este de multe ori directă, simbolurile și metaforele transpar cu limpezime. Poetul evită țesătura lirică înzorzonată, urmărind expresia abruptă dar nu lipsită de melodie interioară. Omagiul „Zburătorului de larg" capătă sensuri multiple: în imaginea cocorului sînt întruchipate virtuțile unei vieți oneste și demne, triumfătoare asupra forțelor nefaste. Cocorul escaladează înălțimile, învață să ucidă șerpii, repudiază tovărășia păsărilor de pradă, aspiră spre țărmul împlinirilor și înfruntă — în numele unui țel generos — primejdiile și riscurile. („Cocorul dobrogean", „Cocorul le fel o să zboare", „De ce vinează șerpi cocorul" „Sfatul vulturilor" etc.). Într-o ipostază firească, același zburător dobîndește menirea creatorului care transmite peste timp mesajul contemporanilor: „Să zbori vestitor al recoltelor bune, / Întoarce-te oricînd înapoi. / Tu bolta duratei descui-o și spune / de noi". Poetul înalță cîntare de laudă acelor omenești temerare, năzuințelor îndrăznețe. Precum se știe, Cicerone Theodorescu s-a dovedit totodată un minuitor abil al ironiei acide îndreptate asupra mentalităților învechite. Și în recentul volum mediocritatea, infatuarea, pălăvrăgeala, egocentrismul sînt țintuite la stîlpul infamiei. S-ar putea cita aici piese ca: „Prieteni la nevoie", „Rău dă-n clocote nimicul" „Ga-ga", „Viermi de mătasă, viermi de pămînt" ș.a. Verva satirică se dezlănțuie și acum viforos. Totuși, trebuie să mărturisim că n-am mai aflat în aceste bucăți sclipirile vii ale rondelurilor. Absentează nota de vioiciune, pulsul de fantezie atît de necesar în scrieri de asemenea factură. Rămîne binevenită apreciabilă polemica nedomolită cu emisarii vechii morale burgheze, condamnarea tarelor trecutului, poetul subliniind, printr-un contrast edificator, luminozitatea omului contemporan, purtător de cuvînt al idealurilor avansate. O trăsătură care mi s-a părut de asemenea sesizabilă, ocnță mai mult, în scrisul lui Cicerone Theodorescu, este capacitatea de a concentra în puține versuri un fiion substanțial de poezie. Bunăoară, imagini rurale (lanuri, arături) sînt conturate cu reală sugestivitate: „Colinele mării sînt vii / mari stoluri stau gata să zboare / cu brațele proaspete, mii / Ca șiruri adînci de cocoare" („Arături de toamnă") sau: „În grîul adînc sună valuri / În banița mării, grîu bun / și lanuri de rapiță pun / medalii de aur, pe dealuri" („Medalii de aur"). Și totuși sînt destule momente cînd poetul își neglijează adesea înclinarea spre formulări

Comentator al versurilor scrise de tineri, publicist și tălmăcitor de poezie (din italienește în românește și din română în italiană), cu studii universitare făcute la Florența, Dragoș Vrînceanu se înfățișează azi din nou iubitorilor de literatură în ipostaza de poet original. Spun „din nou", pentru că autorul Columnelor **se găsește, de fapt, la a doua sa plachetă de poeme. Cea dintîi, intitulată** Cloșca cu puii de aur, **a apărut în 1934, fiind premiată de către Comitetul pentru premierea scriitorilor tineri needitați. Luînd-o în discuție, E. Lovinescu (în** Istoria literaturii române contemporane) **îi remarca fiorul elegiac, iar G. Călinescu (în** Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent) **amestecul de „sentimentalism și blazare", amintind de poezia „crepusculariior". Volumul cuprindea, într-adevăr, versuri peste care plutea aburul melancoliei, dar și altele menite a releva setea de lumină și de împlinire, prin dragoste, a poetului. Peisajul italian și cel românesc îl solicitau deopotrivă, atît ca realități pitorești, cît și ca valori psihologice (în spiritul cunoscutei definiții a lui Amiel). Formula utilizată cu precădere era aceea a liricii de notație și de atmosferă, cu evitarea vorbelor de prisos, concisă, într-o manieră ce sugerează frecventarea operei lui Saba și Ungaretti, fără a adera însă numaidecît la ermetismul profesat, pe atunci, de aceștia. Împrumutînd de la ei tehnica expresiei lapidare, refuzînd tentația versului obscur sau voit obscurizant și a ideii supraesențializate, Dragoș Vrînceanu se păstra (mai mult decît alți confrați de generație, fascinați de experiențele suprarealismului și de izbînzile lui Mallarmé și Ion Barbu) în limitele nonintelectualismului. Prefera, deci, să cînte (preluînd motive relativ tradiționale) grădina, parcul, florile, arborii, astrele, muntele, marea, iarna, privighetoarea, din perspective adesea antropomorfizante. Imaginile realizate erau nu o dată citabile: „Copacii se apleacă și vorbesc ca bătrînii"** (În grădină); **„Iarna, amanta caselor, coboară și / Pe umeri blana îi atîrnă-n vînt"** (Iarna) **etc. Dorința era, în genere, de a sublinia intensitatea trăirilor sufletești, prin**

Nu întîlnim poezii cu desăvîrșire slabe, dar am fi preferat ca acestea să fie în compania unor poeme excelente. Dacă am putea numi piscuri altitudinile cele mai mari din „Zile de munte" atunci ele s-ar chema: **Confesiuni** (pag. 19), **Holde** (pag. 27), **Moartea lebedei** (pag. 29). **Minieră** (pag. 33), **Spre Muntele Găina** (pag. 39) (care se încheie cu o

ultimă strofă frumoasă: „Dimineața din pisc vom intra-n cer, în veșnicia albastră, / Vom fi un munte de oameni strînși pe un pustiu, / Un mare oraș fără străzi, fără case. / O catedrală cu acoperiș de vitraliu viu... "), **Popas estival** (pag. 43). **Profiluri de flăcări** (pag. 45). **Mierlă** (pag. 71).

Ion Rahoveanu face dovada talentului său, își onorează acest talent în numeroase versuri. Lebăda murind, zborurile ei se însumează apoteotic:

„Trecute zboruri se adună, / La capătul distanței lor..."

Prezența anotimpului de flăcări, calmă însă, e sugerată cu finețe și emoție:

„Și caldă pe mîini, pe pleoape, / În ceasul acesta-al șederii, / Pe-o stea sau pe margini de ape, / Te simt, neființă a verii".

Iubita se apropie de poetul în meditație **(„Pedeapsă a singurătății mele, / Din depărtarea galbenă de grîu")** în versuri colorate și melodioase.

Cel mai grav dintre păcatele cărții: monotonia. Poetul fredonează mereu în surdină versuri îngrijite, fără patimă și fără salturi: în sală ascultătorii îl urmăresc cu o atipită atenție. Nici un tăbucium, nici un gînd mai dinamic! E cu putință să fie vorba de un tip de temperament poetic, dar sub această denumire se poate foarte ușor ascunde mediocritatea.

Poeziile ce-și propun să glorifice realitatea zilelor noastre, omul nou, suferă de răul abstracțiunii. Despre mîinile harnice, generoase, ce construiesc societatea socialistă, poetul afirmă senin: **„Mîini de îndrăgostit care șterg gheața / De pe altfea geamuri de iubiri (?!), / Eu pentru voi aș înălța un imn, / Mîini modelînd văpăile perene, / Mîini ce creează holde și senin, / Mîini ce concretizează chemarea de sirene"**, etc.

Optimismul lui Rahoveanu se traduce alteori prin supradimensionări inexpresive:

„Sînt omul, centrul viu al universului. / Voi trece peste lună, bunăoară, / Ca peste un măr purpuriu în grădină, / Într-o vacanță limpede de vară."

Cu toate izbutirile, **Zilele de munte** nu dau măsura creșterii în continuare a unui talent. Poetul se prezintă în fața cititorilor cu o carte rarefiată.

Ilie CONSTANTIN

Poeți români contemporani în limba maghiară*)

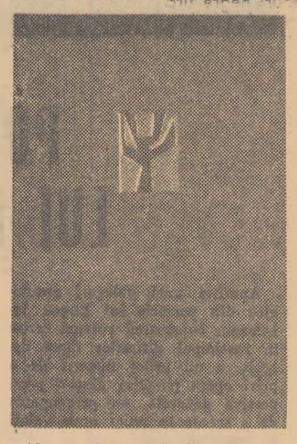

Munca de traducător a lui Franyó Zoltán ar merita cel puțin un studiu, dacă nu o mai amplă lucrare în cuprinsul căreia să fie arătată — cu tot aparatajul critic — o realizare ieșită din comun. Nu există poet român, de la începuturi și pînă la ultimul debutant, pe care să nu-l fi tradus — fără trădare — în limba maghiară, sau în germană. Franyó l-a tălmăcit pe Eminescu aproape integral. Unele texte eminesciene se pot citi și în versiunea sa germană.

De data aceasta avem în față traduceri din poeți români contemporani. Relativ la calitate, n-am avea de făcut nici un fel de obiecțiune care să îngrijoreze. Franyo e maestru. Critica i-a subliniat nu o dată virtuțile și devotamentul pus în slujba nobilei misiuni de răspînditor, între granițe și peste ele, al poeziei românești. Citești, bunăoară, *Pe rozătoare* de Arghezi sau *Mirabila sîmînță* a lui Blaga, ca și cum ai face lectura textului de obîrșie. Am dat numai două pilde. Ele sporesc însă prin numeroase alte realizări, la același nivel, din selecția privind opera poeților Victor Eftimiu, Emil Isac, Al. Philippide, Radu Boureanu, M. R. Paraschivescu, Ciceron e Theodorescu, Eugen Jebeleanu, Tiberiu Utan, Ion Brad, Ion Horea, Nichita Stănescu ș.a.

Apreciind calitatea excepțională a traducerilor lui Franyó Zoltán, ne îngăduim cîteva observații asupra sumarului. Nu ar fi trebuit să lipsească, după părerea mea, personalități ca: Ion Barbu, Adrian Maniu, Ion Pillat, V. Voiculescu, Ion Vinea. Este imposibil să ne închipuim fără ei o prezentare completă. Omiterea numai a unuia dintre ei știrbește valoarea unei selecții.

Ne mai îngăduim unele întrebări. Dintre ieșeni de ce n-a fost inclus George Lesnea care, în afara versurilor proprii, a tradus cantitativ considerabil și cu deosebită pricepere? Dacă grupul timișorenilor e reprezentat prin doi poeți, confrații lor de la *Iașul literar* de ce nu s-or fi bucurat de aceeași favoare? Lîngă Aurel Rău se cădea măcar cîte un loc și pentru Victor Felea, Aurel Gurghianu sau Leonida Neamțu — poeți de la revista *Steaua*. Lipsește, de asemenea, Labiș!

Petre PASCU

*) Franyó Zoltán: „Barangolás". E.P.L. 1965.

Alb negru

Întîmplător...

Faptul că nu pricepe sensul limpede al unor afirmații, că nu înțelege omenește despre ce e vorba în ele, nu-l împiedică pe cunoscutul Titu Popescu (**Tribuna**, 16 sept. 1965) să fie necruțător. Care este obiectul înciementei sale judecăți? Cronicile a trei critici, redactori toți trei la **Gazeta literară**, asupra cărora acerbul publicist s-a oprit „întîmplător", cel puțin așa mărturisește el însuși cu o candoare cam bătătoare la ochi: **„ne-am oprit întîmplător, asupra unor cronici de recentă dată din „Gazeta literară", în general consțiincios scrise** (observați cită imparțialitate n. n.) **dar discutabile în locurile unde graba a neutralizat imunizarea prin inspirație..."** etc., etc. S-ar fi putut opri foarte bine și asupra unor cronici din **Tribuna**, de astă dată însă jocul capricios al întîmplării s-a orientat altfel, în virtutea legilor sale secrete și sorții au căzut asupra cronicarilor **Gazetei literare**. Așa a fost să fie, există un destin. Dar cum nu te poți năpusti asupra altora din senin, Titu Popescu s-a văzut constrîns să riște și o mică introducere teoretică în care ni se vorbește despre **„rolul orientativ"** al criticii, rol care, ne asigură redutabilul stilist clujean, a **„crescut în ultima vreme"**. Ni se aduce apoi la cunoștință că în sfîrșit **„critica nu mai este o «muză austeră», ci un mod specific de creație"** și în fine ni se arată că **„articolele de critică — în sens larg** — (vedeți așadar că trebuie să existe pe undeva și articole de critică în sens strimt, dar ele nu s-au învrednicit încă de atenția lui Titu Popescu n. n.) **își revendică o oarecare relativitate față de obiect, indispensabilă unei intenții de creație, înnobilînd modalitatea prin teoretizări asociative, explicative — surse de delectare (artă!) intelectuală"**. Țin să precizez că această ultimă paranteză, subliniată de un inteligent semn de exclamare, aparține, ca de altfel întreg galimatiasul dintre ghilimele, lui T. Popescu. Așadar după ce a „neutralizat imunizarea prin inspirație", după ce a terminat cu teoretizările **„asociative, explicative"** și cu **„sursele de delectare (artă!) intelectuală"**, T. Popescu poate, cu cugetul împăcat, formula observații cu privire la stilul critic al altora. Astfel, examinînd cu o voioasă superficialitate o cronică a lui Lucian Raicu, T. Popescu trage concluzia că acesta „deservit de jocul capricios al formulărilor vagi, generale, eterice", cade într-o „dublă greșeală"; prima și cea mai gravă e aceea că încearcă să „defeminizeze" toată lirica noastră feminină. După aceasta se bate vitejește cu o frază a lui Eugen Simion căruia îi reproșează că face **„o afirmație față de valabilitatea căreia ei înșuși formulează rezerve"**. În fine pe Valeriu Cristea îl acuză de **„formulări gratuite"**. La capătul puterilor mai aruncă două-trei săgeți cam la întîmplare, aici trunchind un citat, dincolo ironizînd o formulare și, în fine, după o risipă de semne de exclamare și de întrebare, de paranteze „asociative, explicative", de noțiuni „în sens larg" **(„articolele de critică — în sens larg — își relevă... etc."; „dacă afectul — în sens larg — nu e sursa unei poezii atunci cine să fie ?")**, T. Popescu termină epuizat dar fericit la gîndul că a arătat în sfîrșit cum trebuie să fie stilul criticii literare.

LIVIU FLOREA

Propunerea a întîrziat doar... 13 ani

În numărul 8 al **Vieții românești**, în finalul articolului **Comentariu la Bibliografia literaturii române, 1948—1960**, cunoscutul scriitor Camil Baltazar propune întocmirea unui buletin bibliografic lunar (altfel întocmit decît cel scos de Centrala editurilor și difuzării cărții, sub titlul **Cărți noi**).

Evident că propunerea, care dă și un termen de comparație — buletinul **Cărți noi** — vizează de fapt întocmirea unui buletin bibliografic care, într-un limbaj de specialitate, accesibil însă și unui om de cultură, nu numai unui bibliotecar, înseamnă o bibliografie națională curentă. Propunerea ar fi fost vrednică de luat în seamă dacă n-ar fi sosit cu o mică întîrziere... de 13 ani. Este cunoscut că țara noastră în domeniul bibliografiei are o tradiție poate tot atît de veche, pe cît de vechi este și anul de naștere al unor bibliografii străine. Încercările merituoase ale unui George Popescu (1874) sau Gh. Adamescu, aportul Creșterii colecțiunilor Academiei, contribuția Astrei de la Sibiu, înfiripările îndrăznețe ale revistei **Orizont**, exprimă fără îndoială întruchiparea unor eforturi și năzuințe continue de e statornici și în țara noastră o bibliografie națională.

După Eliberare rînduielile din țara noastră au consfințit împlinirea acestui deziderat crezînd o instituție anume, care să elaboreze bibliografia națională curentă. Așa se face că începînd din 1952 a apărut **Bibliografia R.P.R. Cărți, albume, hărți, note muzicale** și din 1953, **Bibliografia R.P.R. Articole din publicații periodice și seriale**. Ambele buletine cu apariție bilunară, și nu lunară cum propune scriitorul Camil Baltazar, astăzi au devenit **Bibliografia Republicii Socialiste România**.

Înserind producția de carte și articolele din periodice, care apar pe teritoriul țării noastre, indiferent de limba în care sînt publicate, **Bibliografia Republicii Socialiste România**, întocmită de Biblioteca Centrală de Stat, are capacitatea de a înregistra și sistematiza, pe domenii de cunoștințe, o varietate de categorii de publicații.

Bibliografia Republicii Socialiste România. Cărți, albume, hărți, note muzicale anual înregistrează cca. 4 000 de titluri iar **Bibliografia** care oglindește analitic presa a ajuns să înregistreze peste 50 000 articole din aproape 350 titluri de periodice. Evident că un asemenea număr mare de înregistrări nu omite activitatea scriitoricească, atît de prodigioasă, deoarece potrivit principiilor de elaborare, bibliografia a ajuns la despuierea exhaustivă a revistelor științifice, tehnice și literare care apar pe teritoriul țării noastre în limba română, a minorităților naționale și în limbi de circulație internațională. De pildă, putem să-i comunicăm lov. Camil Baltazar sau oricărui interesat, deși aceasta poate s-o afle și singur, că în luna ianuarie a publicat două poezii: — **Cîntărețul**, în: **Albina**, 67, nr. 893, 28 ian. 1965, p. 4 și **Soare pe zăpezi** în: **Gazeta literară**, 12, nr. 5, 28 ian. 1965, p. 4 (Vezi **Bibliografia R.S.R. Articole din publicații periodice** și seriale, 13, nr. 2, 16-31 ian. 1965, p. 135); că proza, poezia, articolele de critică literară, recenziile publicate în paginile revistei **Viața românească**, ca și în altele, au fost înserate exhaustiv în bibliografia țării, etc., etc.

Datorită volumului mare de cuprinderi, **Bibliografia Republicii Socialiste România** este o sursă de informare curentă, după cum pentru cei 13 ani trecuți și pentru alții care se vor adăoga devine singura publicație care furnizează date cu privire la realizările editoriale ale timpului, instrument cu ajutorul cărula se va reconstitui tezaurul culturii românești. Neîndoielnic, într-o asemenea situație este regretabil faptul că redacția **Vieții românești** (căreia, în paranteză vorbind, i se trimite buletinul) a lăsat loc în paginile revistei unei propuneri de mult înfăptuite, demonstrînd o insuficientă cunoaștere și folosire a surselor care oglindesc propria-i muncă în configurația eforturilor creatoare din țara noastră.

IOANA CREȚEANU

CALEIDOSCOP

Pînă la sfîrșitul anului urmează **să apară în librării o culegere** de studii-eseuri a lui N. Manolescu sub titlul de „Mic îndreptar de istorie a literaturii române". Culegerea cuprinde studii despre Ion Pillat, Anton Holban, Gib Mihăiescu, Mateiu Caragiale și alții, însumînd două sute de pagini.

Nicolae Tic a predat Editurii Tineretului un volum de povestiri, ce va cuprinde, pe lîngă nuvele apărute în ultimul timp în revistele noastre literare, și altele inedite.

E.L.U. pregătește apariția tînărului scriitor progresist spaniol Armando Lopez Salinas cu romanul „An după an", tradus de Radu Nistor și Fănuș Neagu. La aceeași editură vor apare C. Lemonnier: „Sfîrșitul familiei Rosenfosse" și I. Ehrenburg **„Pipa comunardului"**

Vor apare în E.P.L.: **„O singură iubire"**, roman de Ion Vlasiu, ce continuuă ciclul autobiografic început cu „Am plecat din sat" și „Drum spre oameni", precum și „Diamantul", volum de versuri al Mariei Banuș.

— Mihai Eminescu — **Poezii**, cuvînt înainte de Tudor Arghezi, prefață de Zoe Dumitrescu-Bușulenga, Editura pentru literatură (colecția „Biblioteca pentru toți").

— **Balade eroice**, culegere de texte și prefață de Gh. Bulgăr, Editura Militară.

— **Inscripții de pe malul mării**, ediție alcătuită de Marin Porumbescu, Comitetul regional pentru Cultură și Artă, Casa regională a Creației Populare Dobrogea.

★

— Nicolae Velea — **Paznic la armonii**, povestiri, Editura Tineretului.

— Nicolae Tăutu — **Bălatul și luna**, roman, Editura Tineretului.

— Nicolae Jianu — **Era ceață pe Tisa**, povestiri, Editura Militară (colecția „Cartea ostașului").

— Eugen Teodoru — **Răgaz**, schițe și povestiri, Editura Militară (colecția „Cartea ostașului").

— Mihnea Moisescu — **Ei iubeau viața**, povestiri, Editura Militară.

— Giuseppe Tomasi di Lampedusa — **Ghepardul**, în românește de Tașcu Gheorghiu, prefață de Florian Potra, Editura pentru literatură (colecția „Biblioteca pentru toți").

— Graham Greene — **Agentul secret**, divertisment; traducere și prefață de Petre Solomon, Editura Tineretului (colecția „Aventură").

— Wilkie Collins — **Piatra Lunii**, ediția a II-a prescurtată, în românește de Em. Serghie și A. Bantaș, prefață de H. Zalis, Editura Tineretului (col. „Aventura").

★

— G. W. Hegel — **Fenomenologia spiritului**, traducere de Virgil Bogdan, Editura Academiei.

— Vasile Pavelcu — **Drama psihologiei**. Eseu asupra dezvoltării psihologiei ca știință, Editura Științifică.

— **Fauna Republicii Socialiste România**, vol. V, fascicola 2, Editura Academiei.

— Pytheas — **Însemnări de călătorie**, prezentate și comentate de Ferdinand Lallemand; în românește de Anca Balaci, Editura Științifică.

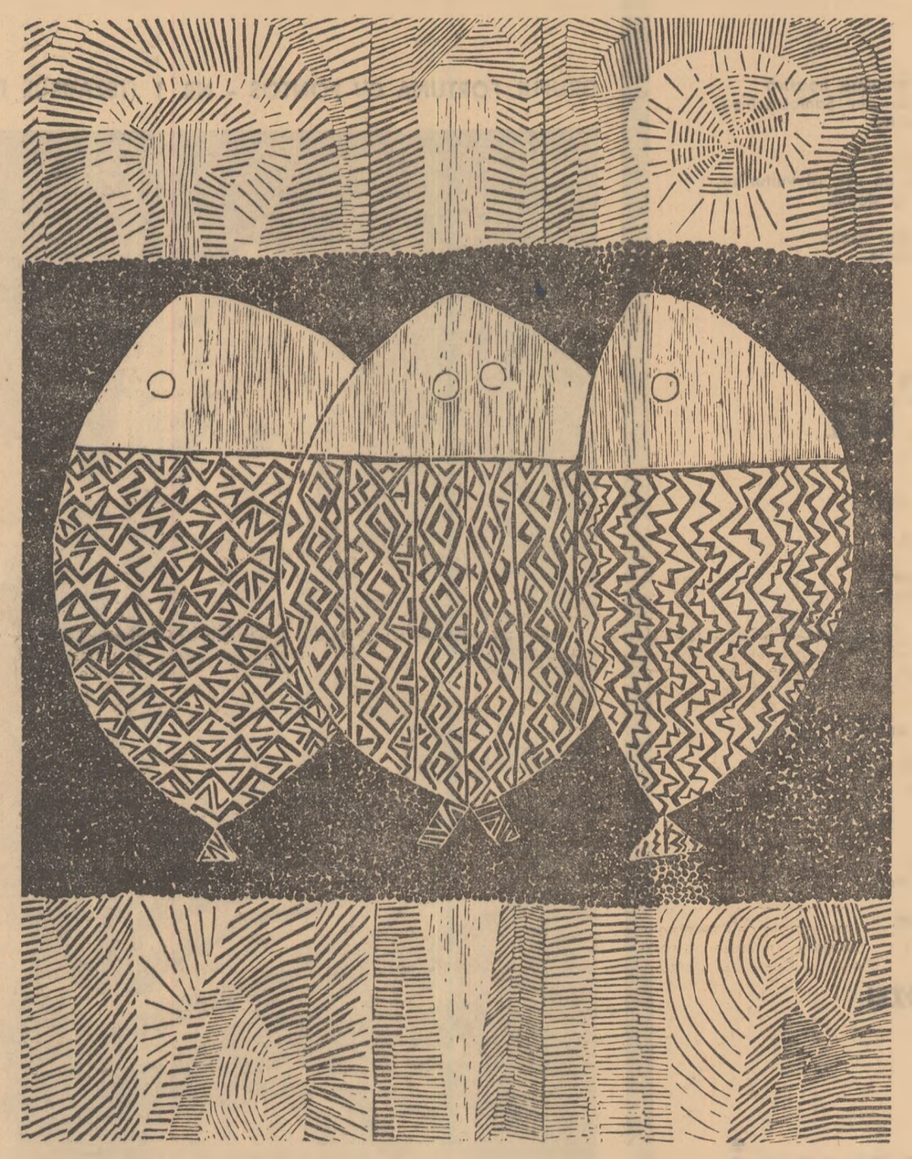

ETHEL BĂIAȘ — Pești (gravură)

cronica literară

dragoș vrînceanu: „columne"

Comentator al versurilor scrise de tineri, publicist și tălmăcitor de poezie (din italienește în românește și din română în italiană), cu studii universitare făcute la Florența, Dragoș Vrînceanu se înfățișează azi din nou iubitorilor de literatură în ipostaza de poet original. Spun „din nou", pentru că autorul Columnelor **se găsește, de fapt, la a doua sa plachetă de poeme. Cea dintîi, intitulată** Cloșca cu puii de aur, **a apărut în 1934, fiind premiată de către Comitetul pentru premierea scriitorilor tineri needitați. Luînd-o în discuție, E. Lovinescu (în** Istoria literaturii române contemporane) **îi remarca fiorul elegiac, iar G. Călinescu (în** Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent) **amestecul de „sentimentalism și blazare", amintind de poezia „crepusculariior". Volumul cuprindea, într-adevăr, versuri peste care plutea aburul melancoliei, dar și altele menite a releva setea de lumină și de împlinire, prin dragoste, a poetului. Peisajul italian și cel românesc îl solicitau deopotrivă, atît ca realități pitorești, cît și ca valori psihologice (în spiritul cunoscutei definiții a lui Amiel). Formula utilizată cu precădere era aceea a liricii de notație și de atmosferă, cu evitarea vorbelor de prisos, concisă, într-o manieră ce sugerează frecventarea operei lui Saba și Ungaretti, fără a adera însă numaidecît la ermetismul profesat, pe atunci, de aceștia. Împrumutînd de la ei tehnica expresiei lapidare, refuzînd tentația versului obscur sau voit obscurizant și a ideii supraesențializate, Dragoș Vrînceanu se păstra (mai mult decît alți confrați de generație, fascinați de experiențele suprarealismului și de izbînzile lui Mallarmé și Ion Barbu) în limitele nonintelectualismului. Prefera, deci, să cînte (preluînd motive relativ tradiționale) grădina, parcul, florile, arborii, astrele, muntele, marea, iarna, privighetoarea, din perspective adesea antropomorfizante. Imaginile realizate erau nu o dată citabile: „Copacii se apleacă și vorbesc ca bătrînii"** (În grădină); **„Iarna, amanta caselor, coboară și / Pe umeri blana îi atîrnă-n vînt"** (Iarna) **etc. Dorința era, în genere, de a sublinia intensitatea trăirilor sufletești, prin raportarea lor la elementele lumii materiale, ca în** Cîntec monden (al cărui titlu ar putea indica și oarecari intenții parodistice): **„Ploaia plînge pe grîne, / Ploaia plînge pe smochinii cu foile mari, / Ploaia plînge pe stradă — / În cele trei locuri unde te-am întîlnit. // Ploaia plînge pe mare. // Ploaia plînge din nou / Pe aceste palate".** Sau, ca în Durerea soarelui, **unde sentimentul e proiectat pe spații cosmice, unind firele existenței obiective, ca un dat fundamental al vieții însăși: „Ce durere e în soare? / O durere ce se simte / Ziua lungă, ziua mare. / Ce durere e în fructe? / Strugurii se coc, tristețe — / Ce durere e în fructe / Cînd stau sus pe creangă, subte. / Cine plînge-n ziua mare / Ochii nevăzutei fețe? // Soarele s-a aurit / Dar nu e la asfințit". Însușiri similare caracterizează și alte poeme din volum. De pildă** Privighetoarea morților, **tulburătoare evocare a vîrstelor în amurg („Un coș moșnegii să culeagă n-au / Lămîile-amărui de demîncare. / Le cîntă numai o privighetoare / Și noapte bună de la soare-și iau")** sau Lunară, **din care spicuiesc strofa finală: „Într-o parte a lunii, codrii / Stau, verzi și adînci / Pe ponoare întinse abia coborînd / În cîmpie. Soarele / A căzut între stînci".** Cloșca cu puii de aur **anunța, așadar, un poet interesant, aflat, desigur, în faza incertitudinilor și a căutărilor artistice, dar stăpîn pe uneltele lui. Faptul că, după debutul editorial, n-a mai publicat versuri decît sporadic, preferînd să se dăruiască altor îndeletniciri, îngropîndu-și (cum s-ar zice) talantul, n-a fost, firește, alternativa cea mai salutară pe care o putea alege.**

Dovadă stă, prin calitățile sale, și Columne. **Trecut, între timp, prin varii experiențe sufletești, ajuns azi la vîrsta certitudinilor și a calmului spiritual, cu privirile ațintite spre alte realități decît cele ce-i rețineau atenția acum treizeci și ceva de ani, Dragoș Vrînceanu ni se relevă, în acest al doilea volum al său, nu ca poet al melancoliilor structurale sau al fulgurațiilor de nuanță impresionistă, ci ca entuziast cîntăreț al luminii, al noului, al patriei. Epitetul nu trebuie luat** ad litteram. **Autorul** Columnelor **nu e un temperament dezlănțuit, nici un spontan. Îl caracterizează mai degrabă sobrietatea decît efuziunea. Entuziasmul lui, filtrat prin pînzele lucidității, e stăpînit, stă sub semnul participării raționale, comunicîndu-ni-se ca atare în versuri ce nu par niciodată țîșnite, ci îndelung și cu grijă elaborate. Senzația e de poezie gîndită, în care fiecare fragment, conceput ca imagine în sine, e chemat să ducă la luminarea ideii metaforizate în strofa finală, ca în** Pe fața cealaltă a lunii, **una din cele mai izbutite piese ale volumului: „Ursa mare e peisajul nostru. // Copiii se joacă sub stejari / de-a țara de mîine. // Am cuprins trupul pămîntului / de mijloc, / într-un brîu de voinici. // Șoimul își ascute privirea în înălțime, / să vadă cum cresc ierburile. / Țipătul lui e semn de bucurie. // Sîntem aici între Găinușe / și vadul trac. // S-a răsturnat ce e vechi / ca nisipul în clepsidră — // și curgem / pe partea cealaltă a timpului, / pe fața cealaltă a lunii". În fond, judecînd bine, fiecare strofă reprezintă, aici, substanța lirică, exprimată în forme concentrate, a cîte unei poezii cu valabilitate și viabilitate autonome. Modalitatea e încercată, cu rezultate pozitive, și în alte poeme, chiar dacă nu fiecare vers are întotdeauna strălucirile și efectele emoționale scontate. Parcurgînd text după text, cititorul va putea izola însă un număr de imagini-cheie, de indiscutabilă plasticitate: „Ca într-un codru / ai pășit fără frică și prihană, / pînă acolo unde au început să se audă / centaurii cruzi ai cunoașterii, / urlînd după hrană"** (Lui Eminescu); **„Adăpostind pe rachetă / ca într-un castru — / omul forțează circumferința pupilei / și descoperă Pămîntul albastru"** (Pămîntul albastru); **„Cetatea de lanuri / a aruncat punte / între globul pămîntesc întreg / și puternicul grăunte"** (Cetatea de lanuri); **„În vuietul betonului / se prăbușesc pustietățile, / ca zidurile Ierihonului"** (Cornul de vînătoare); **„Ne vizitează adesea / singurătatea, / ca o rafală amară. // Parcă primăvara s-ar fi îndepărtat / dansînd prin țară"** (Primăvara); **„Ți-ar fi de-ajuns în țara ta și-un pai / să-ți afli reazem, dar cutrierînd / Prin țări streine nici pe el nu-l ai"** (Patria). **Privirea îi va stărui însă și asupra altora mai puțin elocvente, cu sensuri moralizatoare prea comune și prea explicite pentru a mai emționa: „Dacă iubești oamenii, / nu stai niciodată degeaba, / Te apropii de fiecare cum te-ai cufunda într-o mare"** (Dacă iubești oamenii). **Sau construite pe o idee artistică și o materie primă devenite loc comun: „Ca-n mii de părți, aici, la scocul morii, / unde, copil, încălecam pe ciuturi — / încearcă somnul de pe ochi să-l scuturi / și vezi ce-nfăptuiră muncitorii. // Ei rîul l-apucară strîns în scuturi / de piatră și ciment"... etc.** (Turbinele). **În fine, iubitorul de eufonii va rămîne consternat întîlnind ici colo cacofonii, pe care autorul, cu mai multă atenție, le-ar fi putut evita, convertind comparațiile în metafore.**

Poet al realităților contemporane, exprimîndu-și bucuria că e martor al momentului în care „se mută țara, / stîncoasă, arborescentă, minieră, / în altă eră" (La cot cu această minune) **și că „de sub stihiile sure, / de sub maldărul de aripi putrede ale zeilor, / s-a ridicat țara spicelor și scînteielor, / ca o pădure"** (Țara spicelor și scînteielor), **Dragoș Vrînceanu și-a împrospătat substanțial, în** Columne, **atît registrul tematic, cît și universul de imagini. Saltul e spre social, latură a existenței aproape total ignorată în placheta de debut. Dar și într-un mod de obiectivare ce trădează orientarea spre o poezie clasicizantă, cu ușoare implicații gnomice. Preocupat altădată de propriile-i avataruri sentimentale și atras cu precădere de ispita de a stabili raporturi lirice între sine și peisajul ambiant, el se vădește azi interesat în primul rînd de destinele și evoluția colectivităților umane, făcîndu-se ecoul și interpretul acestora, bucurîndu-se ori întristîndu-se în funcție de natura împrejurării evocate. Poet al contemplației în** Cloșca cu puii de aur, **e azi cîntăreț al acțiunilor omenești, al faptelor, devenite „columne", al momentului cînd „voinică țara — ca Ulisse / se regăsește în Ithaca / cu porțile de bronz deschise"** (Columne).

Aurel MARTIN

CU GEORGE CĂLINESCU

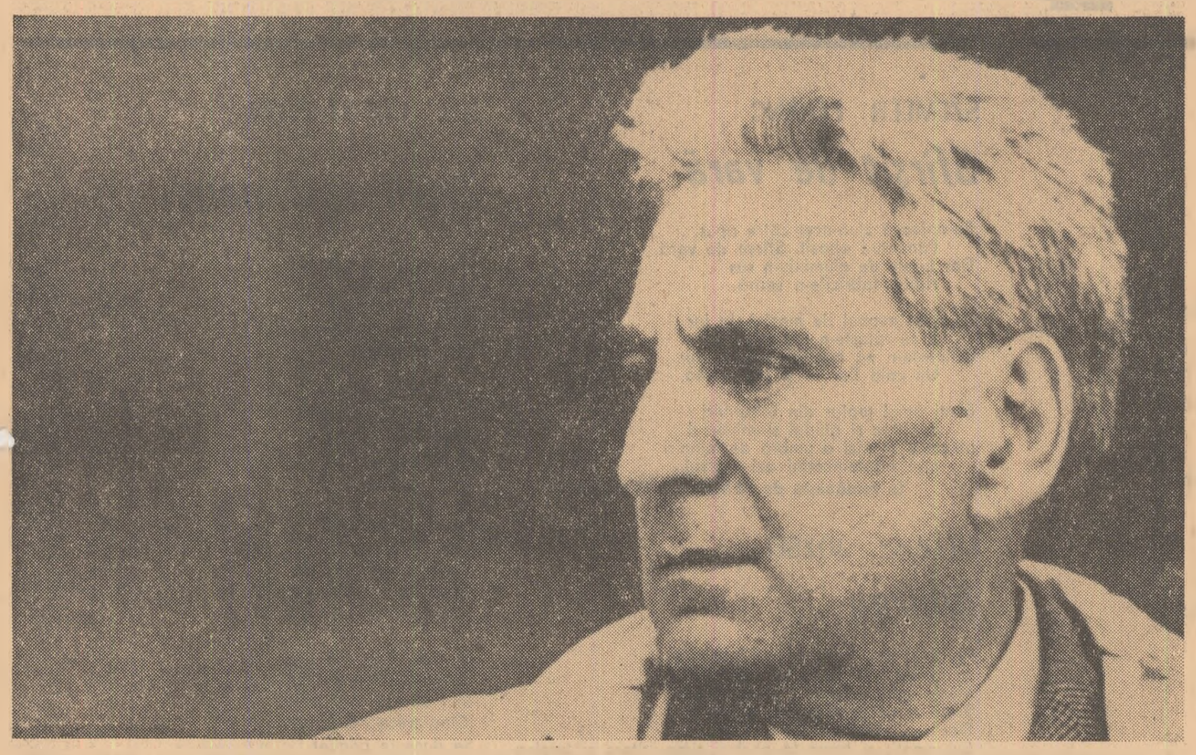

PRIN ANII TINEREȚII

In duminica aceea urcasem cam devreme în locuința lui E. Lovinescu din strada Cîmpineanu 40, unde se țineau ședințele literare — lîngă amfitrion nu se afla decît profesorul universitar de italiană, Ramiro Ortiz. Tocmai intenționam să-i iau un interviu pentru **Viața Literară** (convorbirile cu scriitorii deveniseră un coșmar de zi și noapte și de multe ori cercul „Sburătorul" ne scotea din impas), cînd se auzi soneria, iar pe ușă intră un bărbat de statură mijlocie, îmbrăcat în ținută de vizită — guler scrobit, cravată „papillon". Se cunoșteau cu cei doi, dădu mîna cu ei, oprindu-se în fața mea. Gazda făcu prezentările :

— Dumnealui este domnul George Călinescu, autorul acelui portret al meu din **Vremea**. N-am ce zice, mi-a întrecut genul.

Ne-am strîns tinerește mîinile și o clipă privirile s-au încrucișat, au pătruns prin pupile și, probabil, s-au întors încălzite. Acel chip de efeb, cu buzele perfect arcuite, cu fruntea largă și ochi vii, împrăștia în jur o simpatie fără echivoc.

— Domnii Călinescu și Pîrvan au făcut lucruri excelente la Școala Română de la Roma, ținu să sublinieze Ortiz.

Noul venit se mulțumi doar să înalțe din umeri și să-și trimită gîndurile pe fereastră. Un pic rămase așa, cu bărbia ridicată, cu aerul absent (de multe ori după aceea l-am surprins atitudinea asta ce aducea a mîndrie, deși în fond nu era decît un gest de retragere în sine, de elaborare intimă).

— N-am făcut mare ispravă, domnule profesor, rosti G. Călinescu moale, de altfel ar fi fost și imposibil numai cu doi oameni. Știți dumneavoastră ce mă întrebau tinerii de pe acolo? „Capitala voastră este Sofia? Vorbiți turcește? bulgărește?" Iată cum sîntem cunoscuți în depărtările Occidentului!

— Cam asta le-o spun și eu celor cu răspundere, încuviință Ramiro Ortiz, dar vorbesc de-a surda, nu-i interesează părerile din afară.

Curînd începu aterizarea „sburătorilor" și locurile se ocupară. Cu toate că mai apăreau scaune din celelalte încăperi, unii rămaseră în picioare. Din antret se zăreau capete bulucindu-se prin ușa deschisă — erau studenții de la „Litere", veniți să cunoască scriitorii, să le soarbă cuvintele. De alături, Călinescu îmi atinse ușor cotul :

— Întotdeauna aveți înghesuiala asta?

— Depinde de sezon. Acum sîntem în campania de iarnă.

Scaunul de la birou hîrșîi, maestrul își îndreptă voluminoasa-i făptură, purtînd drept sceptru cuțitul de fildeș pentru hîrtii. Ca să instaureze în adunare o dispoziție prielnică lecturilor, își tîntui privirea către G. Brăescu :

— Poftește, don'maior, lîngă mine, și îi oferi jiltul gol (pentru Lovinescu umoristul rămasese tot maior, deși celălalt devenise de mult pensionar și colonel în rezervă).

G. Brăescu nu avea niciodată ceea ce actorii numesc trac — bîlbîială în fața publicului; începea lectura firesc, pronunțînd cuvintele răspicat, cu nuanțări gradate la situațiile comice, întorcînd paginile cu mîna stîngă (dreapta o lăsase zălog în primul război mondial). În timp ce asistența rîdea cu hohote, nici un mușchi, pe fața autorului, nu tresărea. La terminare roti prin salon niște ochi blînzi, mirați, parcă ar fi zis : „Scuzați, vă rog, n-am crezut că snoava asta auzită din întîmplare o să vă placă".

G. Călinescu înveselit, îmi șopti la ureche :

— E un lector teribil—umorist înăscut, dar habar n-are de talentul lui. Dacă ar avea orgoliu, s-ar realiza în teatru, l-ar ajunge pe Caragiale. Lovinescu l-a descoperit cam tîrziu, la vîrsta cînd alții se lasă de scris.

Urmă la rînd George Mihail Zamfirescu, cu un act din piesa **Domnișoara Nastasia**. Se afla lîngă el și Liviu Rebreanu, al cărui păr alburiu tindea spre zăpada de pe creștetul magistrului; asculta cu atenție dialogurile de periferie, rostite de prietenul „Gemy" cu talent actoricesc. După citire se făcu o mică pauză, se deschiseră ferestrele să iasă fumul de țigară, se aprinseră luminile. Rebreanu trecu alături în sufragerie să fumeze—l-am urmat împreună cu Călinescu. Începurăm o discuție despre felul cum l-a realizat pe **Ion**.

— Hei, am consumat destule cutii de tutun și ibrice de cafea, surîse prozatorul. Nu mă mulțumea și l-am transcris de multe ori, vara, asudînd în cămașă țărănească, iarna, zgribulit lîngă sobă.

G. Călinescu părea muncit de un gînd și îi mai puse o întrebare:

— Există niște prejudecăți; cică un autor de opere literare nu poate fi critic și vice-versa, pe motivul că primul vede sintetic, imaginativ iar celălalt analitic, abstracționist. Ce credeți?

— Depinde de talent, răspunse Rebreanu, învăluindu-ne în unda albastră a ochilor, iată Lovinescu scrie romane.

— Știu, făcu G. Călinescu evaziv—eu cred că un scriitor poate să creeze în toate genurile, nu există demarcațiuni în domeniul spiritului.

Mi se păreau cam școlărești astfel de chestionări în atmosfera de acolo, mai tîrziu, prin perspectiva vremii, mi-am dat seama că erau investigații utile, pentru proiectele ce-l stăpîneau pe Călinescu. În sufletul acela tînăr se petreceau mari frămîntări : forțe obscure năzuiau spre lumină, spre împlinire, iar creatorul tatona terenul viitoarelor construcții, vroia să capete jalonări certe, în desfășurarea travaliului pntru a nu-și irosi energia în realizări ce s-ar anihila reciproc.

E. Lovinescu, după ce invită musafirii să reocupe locurile, scoase din sertar cîteva manuscrise primite în cursul săptămînii și începu citirea versurilor (în principiu nu divulga numele scriitorului ca să lase cenacliștilor libertatea de opinie). Cu voce egală, cu ton didactic, parcurse o poezie fără oprire și cum în cale se iviră oarecari fraze ermetice, repetă lectura, de astă dată pe îndelete, cîntărind imaginile, reliefînd expresiile originale.

Iureșul critic se porni, ca de obicei, din direcția lui F. Aderca, întețindu-se prin intervenția lui Camil Petrescu și Ion Barbu. Gazda, într-un spirit conciliant, ceru părerea și lui Călinescu. Deși încă nou printre „sburătoriști", el luă cuvîntul cu o îndrăzneală de mușchetar, înlăturînd observațiile făcute de cerberi, sublinie cu ton admirativ metaforele, admițînd că poezia în discuție este reușită, apoi, aruncînd prin încăpere o privire dominatoare, făcu o vastă incursiune prin literatura universală, citînd nume de poeți moderniști din a căror operă reproduse scurte pasaje, servite prompt de prodigioasa-i memorie, și prin comparații evidente, concluse că avem și noi o literatură evoluată, că nici talentele noastre nu stau mai prejos decît aiurea.

A fost un debut care-l făcu pe E. Lovinescu să exclame:

— Domnul Călinescu este mintea cea mai ascuțită a generației de astăzi. Am credința că mă va continua în critica literară.

Era coroana de lauri ce o așezase pe fruntea proaspătului sburătorist, dar nimeni din adunare n-ar fi putut să prevadă cît adevăr se ascundea în acele cuvinte spuse cu amabilitate într-un cerc de oaspeți. Însuși maestrul avea să constate cu stupefacție (mai ales după apariția monografiei **Viața lui Mihai Eminescu**) că neofitul nu se extazia de perspectiva moștenirii oferite — aripile vajnicului zburător se vădeau prea largi, nu încăpeau în cușca nimănui.

Gazda mai citi cîteva poezii după același ritual pînă se apropie ora de terminare a ședinței. La plecare, Călinescu îmi zise, în timp ce-și îmbrăca paltonul.

—Dacă e posibil, aș ține să facem cîțiva pași împreună, avem ceva de vorbit.

Grădina Cișmigiu nu era departe. Am cotit printr-o scurtă ulicioară și curînd ne găsirăm printre copacii desfrunziți, pe aleile înzăpezite.

—A fost ceva ca la **Convorbiri literare**, așa cum îi place maestrului. Ce zici?

—Da, Lovinescu este un exemplar impresionant pentru contemporani, încuviință G. Călinescu. Cu toate că Iorga i-a barat calea către Universitate, către Academie, el nu s-a frînt, nu și-a abandonat convingerile—a reușit în ciuda confraților vîrstnici, să determine un curent, un climat favorabil pentru generația nouă, dar cu o floare nu se face primăvară. Eu aș dori ca astfel de acțiuni să cuprindă țara, să depășească hotarele. Dar ce vrei, nu avem ca alții o tradiție culturală de secole, ne apropiem de civilizație prin salturi, prin miracole : Eminescu, Maiorescu, Caragiale! La Roma, scotocind prin arhive, am descoperit documente românești și mi-am dat seama că nu ne cunoaștem valorile, că ne complacem în complexe de inferioritate — și cu gîngășie interlocutorul meu îmi prinse un nasture de la palton — Uite pentru ce te-am deranjat : îmi place răzmerița de la **Viața Literară**, aveți niște băieți care vor să spargă zidul, aș vrea să ne unim forțele, să deschidem ochii somnorosilor, să facem ceva pentru soarta tinerilor scriitori.

În grădină începu să se simtă frigul nopții de iarnă. Călinescu părăsi nasturele și rosti îmbietor:

—Ce-ai zice să sărbătorim acest pact... epocal la o bodegă? Poate ne mai încălzim.

FLĂCĂRI LA 30 DE ANI

Unii dintre prieteni au scris cîte ceva despre cercul **Vieții literare**, despre munca în redacție. Propriu-zis, ședințele noastre nu prea semănau cu duminicile de la **Sburătorul**—ne duceam viața de zi și de noapte într-o continuă roboteală ca pe un șantier—tineri scriitori, cot la cot cu cei vîrstnici, cu tipografii, cu expeditorii, într-o ambianță de familie, care astăzi îmi apare ca un basm. În căutarea prețului celui mai mic ne schimbam cuibul ca și chiriașul din balada lui Topîrceanu. Cînd a pătruns o dată G. Călinescu, într-o șandrama din curtea Eforiei, pe bulevardul central, unde descoperisem o tipografie primitivă, a exclamat:

—Iată-ne și în muzeul lui Gutenberg!

Și cu sprinteneala ce o avea în asociațiile de idei, slăvi invenția tiparului, în cuvinte ditirambice, apoi în mod firesc, se apropie de colaboratori, citi manuscrisele, dădu sugestii asupra expresiilor mai nimerite. Observînd un lucrător zețar, veni lîngă el, ceru un vingalac și cu dibuiri izbuti să-și culeagă numele din căsuțele aflate pe regal.

—Mi-am eternizat numele cu propria-mi mînă— îmi arătă el literele de plumb și încîntarea îi era așa de sinceră încît îi molipsi și pe ceilalți.

Într-o zi, spre bucuria mea, se oferi să facă Poșta redacției: „Sînt revoltat de modul cum înțeleg marile reviste să-și bată joc de începători, vociferă el. Trebuie să protestăm, să vestejim agresivitatea față de generațiile noi. Un debutant nu e vinovat că e ridicol, că n-are talent. Trebuie îndrumat sau respins cu blîndețe ca nu cumva să-l îndepărtăm de la citit prin dezgust. Dacă unii deștepți și-ar da seama că răspunsurile de la Poșta redacției sînt uneori hotărîtoare în viața intelectuală a unui individ, n-ar ucide în debutant, prin grosolănie, poate un scriitor de mîine, întotdeauna însă un iubitor de literatură". Și, cu un gest hotărît, se așeză la masă: „Dă-mi te rog, corespondența, voi inaugura chiar acum rubrica „Comentarii redacționale".

La G. Călinescu, dragostea pentru om, pentru cei care duceau greul vieții, izbucnea oricînd cu aceeași spontaneitate. Desprindem un fragment dintr-o odă închinată lucrătorilor tipografi: ...„Tu ești cel dintîi care citești slova mea tipărită și te neliniștești de orice scăpare și orice întunecime. De aceea, eu scriu mereu nu atît pentru public cît pentru tine, căci — îți mărturisesc această slăbiciune — îmi face foarte multă plăcere cînd te văd citindu-mă. Tu ești mai mult decît un culegător străin de gîndul meu. Adesea tu colaborezi cu mine, luminîndu-mi raza întunecată printr-o virgulă providențială sau particulă binefăcătoare"*).

Cu o fecunditate care surprindea, G. Călinescu ne scria la nevoie, în cuprinsul aceluiași număr, și articolul de fond, în afară de cronica respectivă, fără să pretexteze lipsa de timp, cu toate că avea program de cursuri la o școală medie, iar în orele disponibile citea în bibliotecă, își aduna material din arhive pentru viitoarele opere.

Prin 1928, deși mutat cu catedra la Timișoara, inima lui veghea mereu alături de noi. Iată ce-mi scria, printre altele, la 22 octombrie din acel an:

„Ți-am mai spus și rîndul trecut, că voi face rubrica mea obișnuită în pagina I-a, săptămînal. Voi trata în genere materie care să stîrnească polemică (...) **Viața literară** apare frumos, dar foarte frumos. Afișe la chioșcuri nu se pun, fiindcă în genere ei nu pun nici un afiș Dar aș putea lua eu măsuri dacă îmi trimiți **mie** personal cîteva afișe și chiar numere să le pun în localurile importante și în școli, afișînd sau împărțind spre probă și cîteva numere. Te asigur că ăștia de pe aci sînt mai puțin formaliști ca cei de la București și e probabil să se vîndă sau să se facă abonamente. Personal, mă aflu foarte bine aci; am început să lucrez și nimic nu e de natură a-mi fi schimbat felul de viață. Orașul e tot așa de animat ca și Bucureștii și scriitori sînt și pe aici, Romulus Cioflec, A. Cotruș, Sabin Drăgoi etc."

La 2 noiembrie 1928, îmi răspunde tot din Timișoara:

„Am primit numerele și afișele, am distribuit pe la prieteni iar afișele le-am expus mai în toate instituțiile românești de aici. Trimite-mi și în viitor așa căci am văzut că trezesc interes. Numărul a ieșit foarte frumos și foarte interesant. Articolele redacționale sînt foarte bune. Cine le-a scris? Imi închipui că tu (...) Contez pe prietenia ta și pe spiritul de solidaritate cu generația noastră, mai ales acuma cînd vezi ce înseamnă o bună organizare pe sleahtă (...) Eu aș propune chiar să închini un număr generației în ascensiune sau active de c. 30 de ani, ca să opunem fapta zgomotului pur. Viața literară ar reprezenta un moment în această mișcare. Aștept precizările tale în această chestiune foarte importantă, te asigur. Ai putea deschide chiar o anchetă printre toți scriitorii (d-ta te socotești tînăr sau bătrîn? etc. etc.). Dar să te salut cu dragoste dintr-o depărtare fizică, dar dintr-o apropiere sufletească. G. Călinescu".

Iată cum vîlvorau flăcările tinereții la G. Călinescu, luminînd domenii în aparență atît de variate! Ele au încălzit inimile celor care am avut norocul să trăim în preajma lui, într-o vreme cînd munca noastră entuziastă avea nevoie de multă înțelegere, cînd în cercul **Vieții literare** se auzeau tot mai des cîntecele de lebădă ale tinerilor poeți, pe care G. Călinescu, în a sa **Istorie a literaturii române**, i-a înmănunchiat ca un „memento" tragic al epocii, într-un titlu laconic „Tuberculoșii".

I. VALERIAN

*) Viața Literară, febr. 1928, „Articol de fond pentru culegătorul meu".

GEORGE MACOVESCU

Triste

lui Tery

I

Nu ți-am trimis niciodată o scrisoare de dragoste.
Pentru așa ceva, noi timp nu am avut.
Ne întîlneam noaptea pe străzi întunecate
Și mîinile noastre schimbau manifeste.

Acum, aș vrea să-ți scriu
Dar nu se mai poate.
Aș voi să-ți spun
Tot ce nu ți-am spus în douăzeci de ani.
Acum aș vrea să-ți scriu
Dar nu se mai poate...
Tu nu mai citești
Și ai rămas departe.

II

Vino la poarta durerii
Și, așezați pe negrele-i dale,
Să numărăm cocorii timpului
Trecînd mereu
Fără tine, fără mine.

Vino la poarta iubirii
Unde altădată am ars.
Din cenușa aceea
Pasărea Phoenix
Nu se va înălța niciodată.

Vino la poarta speranței,
Ca altădată,
Cînd, pe ape întunecate
Visleam, lebede tăcute,
Spre aceeași zare roșie.

●

NICOLAE TĂUTU

Andante

Poezia e sîngele meu ;
silabele versului : globulele roșii.
Sufletul mi-l' traversează
tremurul plopilor
pe apele lunii,
culorile Voronețului
cînd toamna își desfrunzește
pe obcini păunii.
Limbă maternă
mi-e zbuciumul mării
și-acele solemne vibrații
pe-albastre timpanele cerului,
cînd clopote sună
din codrii de-aramă
Carpații.

●

ION HOREA

Pe chei

„Nici eu nu mai știu astăzi ce lucru căutam".
(Ion Barbu : Nastratin Hogea la Isarlik)

Mi s-ar părea că-n osii e prins și în leuci
Orașul dus în apa leșiei, ca de tuci,
Cînd uruind pe poduri se scutură-n afund
De sub tramvaie-n spițe, luceafărul rotund.

Ce gînduri, nu pot spune, își mistuie cocenii
Stingîndu-se-n apusul căzut pe Cotrocenii
Cu lăncii bănuite și cu hanger de-un cot
Rămas în colțul lunii din veac fanariot.
Parcă din josul văii prin gloduri negre urc.
Pe maluri se destramă din iarbă steagul turc.
Din deal, atîrnă-n ape verzuie, ca un ciucur,
În marginea cetății, biserica lui Bucur.
Din ulițe lătrate de ciini, ca la răscoală,
Cu bivolii la scaldă, țigănci în pielea goală
Își unduie-ntre sălcii, copți, sînii măslinii,
Pe cînd amurgul scaldă-n culori tăbăcării.

Ce gînduri, nu pot spune, mai răsfoiam din stampe
Urcînd pe muchii strîmbe, și căutînd, cum stam pe
Un colț de pod, aproape de margini, unde-ajungi
Să tragi la han în larma drumeților de-atunci.
Ciudată-ntemeiere, și-n jurul meu o droaie-i,
Pe cheiul Gîrlei, neamul, și Podul Mogoșoaiei,
Ca-n asfințirea celor întorși, fără pereche
Ai Penei Corcodușa crai trei, de Curtea Veche.

●

ION ALEXANDRU

Zorii

Ca o bombă cad zorii în sat.
Pe toate drumurile se împrăștie viața,
spre cîmpul de lucru urcă
precum spuza din vetrele cu jăratec,
ard mîinile în jurul pruncilor strînși lîngă umăr,
în ulcioare apa duce un gol plin de arșiță.
Uneltele curg și urma lor lasă dîre somnoroase
de sînge alburiu.
Păsările rod aerul tare în zori
și din frecușul acesta se aprinde un cîntec
ce ridică satul la rang de planetă.
Zi de vară zvîrlită din spațiu,
ghemotoc sfărîmat aici pe drumurile tari
de pămînt ca oțelul.
Nimeni la amiază nu mai poate fi
numit pămîntean.
Văpăi cosmice își urmează plugurile
aburind
și-n sat mai mișcă babele
și cimitirul.

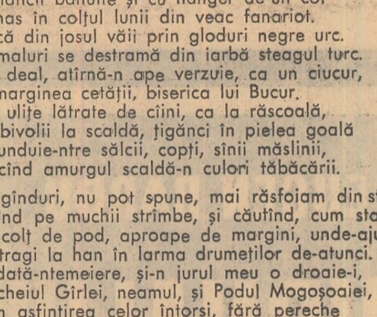

PAUL VERLAINE

Cîntec de toamnă

În hohot mor
viori de dor
cu-al toamnei zvon,
jale-n gînd
picurînd
monoton.

Și-s singur iar
cînd clipe-amar
se frîng,
și-n mine-ascult
ce-a fost demult,
și plîng.

Și mă tot duc,
și-un vînt năuc
mă poartă,
o joacă sînt,
ca frunza-n vînt,
și moartă.

În românește de
MIHU DRAGOMIR

Desen de FEDERICO GARCIA LORCA

VICTOR EFTIMIU

FUGITIVE

Am o singură superstiție, aceea de a pleca marția la drum: sînt sigur că voi găsi loc în tren.

★

Uneori mă simt inutil ca poezia ermetică.

★

Anumite lucruri mă dezgustă, dar nu mă descurajază.

★

Așteptînd, fă ceva.

★

Alterat nu e rafinat.

★

A citi nu înseamnă, numaidecît, a te cultiva.

★

Aș vorbi și eu de rău pe X, dacă aș ști că lucrul acesta îl îndreptează.

★

Am văzut creîndu-se altitea legende pe socoteala contemporanilor mei, încît îmi închipui ce mult trebuie să fi prelăcut veacurile istoria. Iată pentru ce privesc sub o față nouă pe eroii vechilor legende.

★

Ador oamenii amabili, dar detest arta amabilă.

★

Ca să trăiești tîrziu, fă toate din vreme.

★

Cînd ți-a intrat în cap că nu mai ai nimic de învățat și că poți să înveți pe alții, ești un om sfîrșit.

★

Cînd ai o credință, ți se iartă și lucrurile urîte pe care le faci. Lipsa de credință, însă, nu e scuzată nici de frumusețea operelor tale.

★

Cîine alb nu e cîine bătrîn.

★

Ca și apa, cugetarea e adîncă pînă-i dai de fund. Pe urmă...

★

Cîtă vreme mai vreau să învăț, n-am îmbătrînit...

★

Cea mai plictisitoare, de sigur, dar este o artă să știi aștepta.

★

Cînd vreau să compromit un actor, îi dau să joace, cu precădere, rolurile pe care le exige.

★

Cultura adevărată ne-o dă mai mult ceea ce trăim decît ceea ce citim.

★

Citesc numai cînd sînt bolnav. Sănătos, umblu și învăț mai mult decît din cărți.

★

Cunosc mai multe acțiuni generoase, făcute de firi violente, decît fapte bune datorite persoanelor placide. Om blînd nu înseamnă om bun.

★

Cred că parte din noi sîntem rodul unui păcat al străbunei Eva, cu accea făptură de foc numită Diavolul.

Ar fi dezolant să ne tragem cu toții din Adam, care era plămădit din noroi.

★

Curajul locului comun e cea mai bună garanție de succes.

★

Ciudat: procentul cel mai mare de lași îl dau oamenii de treabă. Se vede că e curajos mai ales cel ce n-are ce pierde.

★

Cu multe sforțări, poți s-ajungi să scrii atît de limpede, sonor și curgător, încît să pară c-ai scris fără nici o sforțare.

★

Cel ce vrea să fie șiret cade în greșeala naivului: prea crede pe ceilalți mai proști decît el.

★

Cînd vrei să ridici, trebuie, întîi, să te apleci. Nu vei putea ridica pe nimeni pînă la tine înainte de a te fi aplecat tu însuți.

Cînd stai rigid, în picioare, cu brațele încrucișate, nu te mira că nu te urmează nimeni în altitudini.

★

Ca să-și scuze trîndăvia, leneșul a inventat cuvîntul „artivist", cu care degradează pe luptători.

★

Demnitatea exclude platitudinea, dar și aroganța.

★

Dacă nu te frec, n-ai să crezi că sînt om serios.

★

Demnitatea o pierdem în rate și am vrea s-o recîștigăm dintr-o dată, toată, printr-un act de orgoliu.

★

Dacă-ți face plăcere, te poți consola și cu platonica recunoaștere a cafenelei și a posterității...

★

Descurajatorii au, în cele mai multe cazuri, dreptate: dreptatea cioclului care, trecînd în fața unei biserici, unde se oficiază o cununie sau un botez, surîde amar, știind prea bine că aceste vesele sărbători le va sfîrși tot el, la cimitir.

Dar nici cioclul, în definitiv, nu este scopul vieții.

★

Dacă te gîndești la foc și la cutremur, nu-ți mai faci casă...

★

Dacă l-ai ajuns din urmă, ești obligat să-l întreci.

★

Este totuși o degradare a spiritului practica acelei șiretenii pe care unii o numesc, la noi, inteligență.

★

Este o gravă impoliteță să dai sfaturi celui ce nu ți le-a cerut: aceasta înseamnă, de la început, că-l socotești un imbecil.

★

E foarte ușor să cucerești o femeie pe care n-o iubești...

★

Fiindcă nu bea apă cînd vrem noi—căci nu i-e sete—și fiindcă-n munți nu vrea să meargă pe poteca spre care-i împingem—căci o simte periculoasă—măgarul ni se pare încăpățînat, îndărătnic.

★

Fără îndoială, au fost gări pe care (atîtea inundații!) le-a luat apa și sînt trenuri care nu pleacă. Dar este exagerat să se spună că secolul nostru se caracterizează prin faptul că trenurile stau pe loc și numai gările pornesc.

★

Familia mea e mîndră cînd s-aude, prin tîrg, că sînt poet, dar nu-și ascunde nemulțumirea văzînd că-mi tîrăsc papucii prin casă, la ora cînd alții se duc la slujbă.

★

Incultura e mai puțin primejdioasă decît o lectură aiurită, care nu merge paralel cu realitățile vieții.

Omul care citește mult, fără să trăiască (a trăi înseamnă, mai ales, a munci) este, de cele mai multe ori, un ratat.

★

In renunțări sînt, de multe ori, eroisme mai mari decît în cuceririle violente.

★

In fond, ingratitudinea nu vine din răutate.

Lăsăm deoparte soba, pălăria de paie și umbrela, cînd le-a trecut vremea. Aceasta însă nu înseamnă că la prima ocazie nu vom căuta să ne servim de ele.

★

Inainte de a fi murit, n-avem dreptul să proclamăm pe nimeni ratat.

Cine poate cunoaște rezervele de care dispune fiecare dintre noi?

săptămîna

VERONICA PORUMBACU

Bacante

Eheu !
Cu un corn de os l-am văzut
la culeș, surate !
Era mlădios,
cu capul pe spate
și coarne de țap.
Și mustul
îi gîlgîia în gîtlej, amețindu-l.
Să ne-ncingem fruntea
cu frunze de viță.
Umbra lui mare soarbe-aiurînd
din cornul de lună.
În curînd,
dansul începe.
De multe milenii începe
bachicul dans.

DIMITRIE STELARU

Peisaj

Alerg printre labele munților,
printre brazii mușcați de stele
însetat de hergheliile cu potcoave de cristal
și platină
de coamele izvoarelor mereu altele
hohotind rostogolite în extaz.

Cînd ne-am întîlnit în pădure ?
cînd am fost vînt și te-am sculptat, munte ?

Căprioara

Între mine și sufletul meu a intrat o căprioară,
între sufletul meu și oraș a venit o căprioară,
spune ceva și fuge,
mereu spune ceva și aleargă ;
seamănă cu toamnele, cu primăverile,
seamănă cu pămîntul și iarba
și-mi adună focul din ochi :
poate e dragostea.

VLAICU BÎRNA

Cartă poștală

Văd lacul liniștit și podul
De lemn, cu arcuită boltă,
Coroana salciei, învoltă,
Amurgul întinzînd năvodul
Luminilor scînteietoare
Pe pajiștile verzi, pe ape ;
Simt răsuflarea ta aproape
Sub plopii cu beteli ușoare
Transfigurați de umbra serii,
Soptind din frunzele rotunde
Și tot fiorul ce-l ascunde
Explozia-n lanț a primăverii.

GEO DUMITRESCU

Te aștept

Te aștept. Gîndurile stau agățate, umede
de amintirea ta, umede, pe funie,
într-o amiază inertă, fără nici o adiere...
Te aștept. Ceasul s-a oprit. Și doar inima
o aud măsurînd zgomotos vremea,
drumul unic de la tine pînă la tine,
bubuind asurzitor în pieptul sfîșiat de iubire...

Te aștept. Am ars cuvintele mișcării,
totul în jur a rămas timp curat, împietrit,
nemișcat plutesc prin zăpezi nesfîrșite, păduri,
pe umăr cu pasărea-liră, pasărea așteptării...

Te astept. La fereastră, turțuri verzui
subțiindu-se lăcrimează. Te aștept.
Cu inima strînsă, te aștept ascultînd
ape amare ce-mi lunecă tulburi
prin lăuntrice peșteri obscure. Încordat,
te aștept, puternice bătăi la ușă,
cu sufletul la gură, te aștept,
îngrozit și dulce, ții un tigru de coadă,
nedespărțit, port sub brat, mereu,
genunchiul tău cald, arcuit, așa cum
mi l-ai lăsat în ultima dimineață...

Te aștept. Liniștea s-a strîns
într-un nod uriaș, exploziv, —
sfîriind ușor, aleargă scînteia pe fir,
nevăzută, milimetru cu milimetru,
în tic-tac-ul asurzitor, paroxistic, al inimii.
Te aștept, alergînd pe spirala de groază
a îndoielii. Te aștept. Totul
va sări în aer, pierind,
și nu-mi va mai rămîne nimic
în afară de lacrima ta surîs, pe batistă,
în afară de ochii arzînd, negre lalele,
și de suspinul tău sfîșiind
dimineața de nuntă ascunsă.

Ninge îndîrjit, roiuri de viespi atîtate,
ori ninge solemn, aproape abstract,
fără nici o legătură cu mine,
dar te aștept, te aștept, și sus,
pe sufletul meu stîng, în turnuri,
fluturâ flamuri albastre.

DUMITRU MUREȘAN

Teză

Elevi. În timpul tezei ;
brutari ai piinii lor viitoare.
La un singur gest al profesorului
se sperie ca peștișorii din acvarii
Gîndurile lor rătăcesc
prin aerul clasei
asemenea căluților de mare.
Urcă și coboară, vibrînd,
căutători de-aerieni coluni,
construind cu multă migală
spațiul cu n dimensiuni.

FLORENȚA ALBU

Remember

Noapte, urnă înaltă,
redă-mi iubirea,
desfă-o din cenușa ei
și lasă-i flacăra
s-o văd cum trece prin acest septembrie
de vinuri, de melancolii,
de aur.
Mă-ntorc, pe unde urmele mai sună —
ie umple apa lunii, tulburată,
un drum pe care trec tîrziu, lăsîndu-mi
fruntea
pe umbra umărului tău.

Miri de septembrie. Intrăm pereche,
în flacăra pădurii,
crescîndu-i
incendiul însingurat în lună.

Va fi să își aducă iar aminte
de noi, pămîntul cald ;
cînd păsările trec spre sudul nopții.

Stingeți în ceruri stelele,
vom lumina cu trupurile
acest septembrie — remember...

ADRIAN PĂUNESCU

Septembrie

Soare, dă roade limpezi și nebănuite,
Iubește arborii cît credem noi în muguri
Și toată vara fii deasupra noastră,
Încheie piramida vînătă de struguri.

Fîntîni străvechi se vor trezi în cinstea ta,
Nu-ți cerem să ne protejezi, ci să rămîi cu noi,
Și celelalte le vei face singur,
Condus de vînturi, fascinat de ploi.

Trecem prin văile de viață ale soarelui,
Și sfera crește-n noi, rotind, albastră.
Mai stai cu noi minutul acesta liniștit,
Dă rod puternic în ființa noastră.

PLATON PARDĂU

Vas

La Marginea, necunoscuți, olarii,
cu-argilă umedă în mîini,
pe roți de lemn ne poartă chipul
de veacuri lungi. Ei sînt stăpîni
pe cel dîntîi incendiu ce-a rămas
în noi și umple, umple
cu flacără eternul vas
ca să-l purtăm cu osteneli fecunde
din munte-n om, din om în munte.

SZEMLÉR FERENC

Sfîrșit de vară

Se-apleacă ziua-ncet către apus.
Pămîntu-i obosit. Sfîrșit de vară.
Dar lujere de aluminiu-n sus
ridică fabricile-n seară.

Se-aude zvonul de mașini. În jur
li se rotește-n roș privirea.
Sclipește-n ea pupila : sclipăt dur.
Un cald fior — și strălucirea.

Simți omul matur din înfăptuiri
ce-ntrec și gîndul și-universul
obișnuit. Și nici o umbră de mîhniri
nu-i poate-ncetini azi mersul...

În românește de VERONICA PORUMBACU

MÉLIUSZ JÓZSEF

Iubirea

Pe boltă sus, acele semne înspirate,
se învîrtesc în cercuri ca de horă.
Mi-au spus ce-aveau să-mi spună.
Și-acum se depărtează parcă.
Dar nu... rămîn.
Eu, ametit și treaz în același timp, citesc și înțeleg
că nu-i destul să ne iubim noi doi,
ci trebuie să iubim
și în iubirea noastră să-și găsească loc tot ce e
vrednic de iubire, întreaga omenire zbuciumată...

în românește de EMIL GIURGIUCA

RADU BRATEȘ

Lecție despre Eminescu

Cînd a plecat poetul din sat, era ca voi ;
Poate mai trist, și-n suflet cu freamăt de pădure.
Ducea în amintire bulboane din zăvoi,
Tălăngile din dealuri, răzoarele cu mure.

O mamă, ca a voastră, l-a petrecut plîngînd
Pîn's-a pierdut în zare și dincolo de vremi.
Poate atunci simțit-a în suflet fremătînd :
„O mamă, duce mamă, la tine tu mă chemi..."

În minte grămădit-a înțelepciunea lumii,
Probleme și imagini, singurătăți lunare,
Dar n-a uitat nici chipul, nici lacrimile mumii,
Cînd și-a dorit mormîntul la margine de mare.

Luceafărul veghează azi teiul și mormîntul,
Căci prea ades poetul l-a fost oprit din mers
Să-i lumineze fruntea, cînd ramurile, vîntul,
Îi aduceau cuvinte să le înșire-n vers.

Voi murmurați în clasă vocabule și rime
Și parcă-i o-ntîlnire de muzici, nu cuvinte ;
Iar gîndurile voastre, migrînd în înălțime,
Îi troienesc mormîntul cu-aducerile-aminte.

ILIE CONSTANTIN

Zmeii sînt naivi

Oh, zmeii sînt naivi
Ușor de înșelat,
Greoi și primitivi,
Cînd trece Făt-Frumos
Isteț, încălărat.

Și ca un eșafod
Îl cheamă prin călcîi
Arama de la pod
(Cînd trece Făt-Frumos...)
Pe zmeul cel dintîi.

Pe zmeul mijlociu
Grăbiți îl povestim :
Coboară mort din viu
(Cînd trece Făt-Frumos...)
Atît de anonim !

El doar, mezinul-zmeu,
Sub pod de aur frînt.
Mai amînat, mai greu,
(Cînd trece Făt-Frumos...)
Se duce în pămînt.

Din cîți naivi tăiați
De săbii cîte trei,
Mai bine ridicați
La pod cu Făt-Frumos
Un pantheon de zmei.

Și printre ei cîndva
Va rătăci duios
Naivă umbra mea,
Cînd trece Făt-Frumos
Învins de Făt-Frumos.

HORIA ZILIERU

Echinox de toamnă

Hai, suflete. Toamna cu șoimii la geam
te-așteaptă spre galbenul turn să cobori.
Grav, masca ți-o rupe de alb și candori
și-atîrn-o o noapte în goluri de ram.

Un șimbur de lună în cupa cu vin
încet îndulcește un vis de frumos
și trupul se face de pasăre os
cu aer umplut să înoți prin senin.

Poveste de nour mereu călător
îți varsă conturul în altfel de chip
și-n piepturi, mișcate clepsidre,-n nisip
dau orei în cosmos, un foșnet ușor.

EUGEN BARBU

JURNALUL UNOR ROMANE

Fără dată.
D., cu muzica lui balneară, colecționează infatuarea în fața naturii, ceea ce e vulgar melodic, tranșant, eroic, exact ca muchiile unei mese, lipsind arta de misterul ei, de acel farmec fără de care ea nu poate exista. Unde e Debussy cu vanitatea lui de a părea modest în tot exorcismul subtil al notelor, aceleași, la îndemîna oricui...

V., cu marea lui poftă de mîncare, cu sănătatea sa jignitoare (a murit mai apoi de cancer în mod inexplicabil) îmi evoca impresia primă a lui Gide despre D'Annunzio : „mic, vulgar și mînca și înghețată !"

1957, Praga, toamna
Odilii cehe lîngă Vltava, prea atletice în acest peisaj atît de reculeș. Cînd sportul ucide farmecul.

1965. Prima impresie în China ; zborul sfîșiat al rîndunelelor și mirosul persistent de santal ars.

1963, Cracovia, Wawel.
Mari regi de piatră dormind. Somnul transfigurat al marmorei. Ruga unui havuz inutil, reculegerea luminii și-acel sonet al fierului torturat care apără și sporește tainele unui altar desfrunzit de umbră.

Miller : „... suprarealiștii recurg la vis și, firește, acesta-i un aspect minunat de fecund al experienței. Conștient sau inconștient toți scriitori utilizează visul, chiar dacă nu sînt suprarealiști. Vedeți dv. mintea în stare trează e mai puțin comodă în artă. În procesul scrierii există o luptă pentru a scoate la iveală ceea ce tu însuți nu știi. A așterne pe hîrtie numai ceea ce știi conștient nu înseamnă, realmente, nimic, nu te duce nicăieri".

Mercurul este mișcător și mut, greu și toxic, este ceea ce între animale se numește șarpele (dintr-un manual banal).

Note răzlețe : Regii au învățat de la actori să domnească, gîndiți-vă, la origine, bieții de ei, au fost păstori !

Actorul care se inspiră de fîșîitul rochiei partenerei în **Cyrano** pentru a simți mai profund tragica cădere a frunzelor ce-i prefigurează moartea.

Ora cafenelelor, orașul văzut printr-o fereastră, degradarea chiar a întunericului, creșterea umbrei prin sporirea luminilor pe măsură ce seara devine noapte. Umbletul trecătorilor, din ce în ce mai lent, mai ostenit, somnul care apasă asupra tuturor. Atunci lumea pare artificială, ca însăși un decor de teatru, pentru că nu se văd decît suprafețe și polifonia stinsă a bulevardelor părăsite treptat de vechicule se degradează în tăcere. În miez de noapte, toate strălucesc, au misterul luceolelor...

Într-o odaie, iarna, cînd singura căldură de aici e lumina rece a becurilor electrice și poate respirația unei femei tinere.

Am auzit într-o noapte înfrunzirea bruscă și teribilă a unui copac fără nume.

Fapt autentic : o sinucigașă este salvată. Cînd își dă seama că mai trăiește întreabă în ce an se află. Disperată că nu a reușit să moară, înnebunește pe loc.

D. îmi povestește că pe un bunic de-al său Brătianu îl invita insistent să facă politică. O noapte întreagă de discuții între ulcele de vin negru și mieji de nucă. Dimineața, rezultatul e același : bătrînul nu vrea să treacă, în schimb îi dăruiește porțile curții frumos sculptate de un strămoș (și care acum se află la Muzeul Satului). Gest regesc la țăranul român.

Un roman nu poate fi o înșiruire de „fenomene de mîna a doua".

Oțelul se călește cu sînge de țap (Giorgio Vasari).

Rapsodia pentru pian și orchestră pe o temă de Paganini de Rahmaninov ; ucigașa tristețe regală a debutului e urmată de un tempo agitat căzînd într-un largo solemn. Acest compozitor este contestat pentru muzicalitate, pentru sentimentul său ; muzica lui exprimă esența adevăratei arte : melancolia în care se află totuși acea răceală a geniului de care vorbește Thoman Mann, acea indiferență și lipsă de curiozitate, uitarea numelui sentimentelor pe care muzica lui Rahmaninov le exprimă atît de puternic.

Mărturii ale oamenilor deținuți în lagăre : mîncau iarba crescută în jurul closetelor din cauza scurgerii urinei. Erau gardieni care cereau consumarea fecalelor în genunchi. În această lume de coșmar doar țăranii și preoții catolici păstrau demnitatea. Cei mai lași : foștii diplomați și generalii.

Iarna lui '64, decembrie, Salzburg. Ușoara zăpadă, ușorul frig, peisajul perfect hibernal, cu acele turnuri străbătînd ceața într-o elansare spre nesfîrșit. Seara de dincolo de geamurile casei lui Mozart care aduce atît de mult cu cea de la Halle, aparținînd lui Haendel, mică, albă, încălzită cu cărbuni, — răsună clopotele catedralei în fața căreia se joacă **Jedermann** al lui Hofmannstahl, bătînd rar, solemn și etern...

Pași în ulițele ușor înghețate deasupra cărora atîrnă insemnele aurite ale breslelor, zornăind ușor în ușoara iarnă. Sfinți albaștri de piatră, scoși din anonimatul vechilor ziduri cu reflectorul, veghind cu brațul spre inimă noaptea ușoară de iarnă a Salzburgului. Nesuferitul baroc devenit ceva transparent și grațios, cu puțin întuneric, cu un rîu silnic alături, proiectat pe perfectul decor montan. Statui reci în recea grădină Mirabelle, părăsită de oameni, fără apă în fîntîni, numai cu o placidă suprafață sură de gheață. Hotelul Bristol strălucind în ceața serii ca un transatlantic, vorbindu-ți despre confort și căldură. În fiecare casă, dincolo de ferestrele strălucitoare acum, răsună un clavir. De undeva din zăpada proaspătă, pură, rece, moale și ușoară, culeg o crizantemă albă, uitată între straturile reci. Deasupra uliței negustorilor plutesc în vîntul ușor coroane aurite și chei imense ; catedrala romană greoaie ca un elefant veghează mut pe labele-i de piatră noaptea orașului. La Caffé Tomaselli intră cele mai frumoase femei văzute în voiajuri, spiritualizate de muzica orașului. Felinare grele de fier aruncă lumini obosite în zăpadă și clopotele bisericii Sfintei Trinități se întrec cu cele ale Catedralei într-un lung și melancolic duet al aramei lovite.

Am trecut printr-o veche curte a turnirurilor cu statui de decapitați și m-am gîndit că nimic nu rănește și nu sporește mai mult farmecul vieții decît timpul. Deasupra, ușoara zăpadă a Salzburgului sunînd în noapte ușor și dulce...

Toamna lui 1962, octombrie, pe muntele Akun. Magnolii sticloase, departe Caucazul sever, cu zăpezi. Marea albastră și rece, după un urcuș printre arbori degradați de sfîrșitul anotimpului. Vapoare mici ca niște jucării croiesc bulevarde albe pe spumă, ca la Capri unde lipsea acest memento al gheții. Femeile vorbesc despre cumpărăturile făcute la ultima escală, pentru ele peisajul este „frumos" la modul turistic cel mai pur, frumos pentru că au urcat pînă aici, ca și cînd s-ar uita la o carte poștală. Ele nu simt culoarea, mirosul și durata acestei priveliști. Culorile au profunzime, rășina va rămîne în memoria nărilor mele, clipa cît am stat aici este egală cu o rugă pentru a păstra timpul (clipă, rămîi !).

Bosforul pe ploaie prin hublouri. Luăm masa cu mai multă lume. Între cei de față, soții C., bătrîni, îngrijiți, călătorind ca să-și ucidă timpul și pensiile. Cîteva poloneze cîntă cu nostalgie, stîmite de țîrîiala de pe punte. Domnul C., după ce-a devorat o bucată bine friptă de carne, acum, la cafea, întreabă pe chelner, ca să arate că-l bagă în seamă, făcîndu-i conversație :

— Dacă murim, ce se întîmplă ? (nu se gîndește la naufragiu, se gîndește la un atac de inimă, probabil).

— Dacă sîntem aproape, vă aducem în țară...

— Și dacă nu ?

— Facem un sac frumos, o ancoră și vă lăsăm la fundul mării (marinarul servește fructele cu solemnitate în timp ce spune toate acestea, privind atent la ceilalți dacă nu a neglijat pe cineva), căpitanul va avea însă grijă ca înainte de scufundare să vă facă biografia, vorbind pasagerilor despre dv.

Doamna C. interzisă :

— Dar nu o să ne mănînce peștii ?

— Răpitorii, doamnă, răpitorii ! face liniștitor chelnerul, scăpînd o frumoasă piersică în vasul englezesc.

Aceeași toamnă, în octombrie, Cairo, moscheia Sultan Hassan. După delta cu jonci și vina neagră a Nilului, după albele foișoare de lut amenințate de roiuri violente de muște, puțină reculegere a pietrei, puțină răcoare. Covoare groase de lînă împletită într-un rafinament incredibil. O piață acoperită parcă, înconjurată de porți de aur, un deșert al credinței, o rugăciune mută în alabastru, lanterne mari pe un fundal verde de piatră, lucind ușor în taina acelui aer rarefiat. Pe o placă de aramă, tocită de atîtea sărutări credincioase, urma proaspătă a unor buze de fată. O englezoaică înaltă și blondă, umblînd desculță prin acest vis arab.

Port-Said — soare — scarabei ieftini albaștri din tablă coclită, strigătul vînzătorilor de covoare, jos, la pupă, sosiți să găsească clienți mai devreme. Lesseps a dispărut dărîmat cu tîrnăcoapele de pe soclul pustiu strălucind în soare. Marea agonizează alături, somnolentă, veche, murdară.

Grota Jitta în Liban, pe drumul Mesopotamiei. Afară a rămas drumul generalilor și un defileu aspru, vegheat de cedri. Printr-un mimetism geologic, aici sub stînci, natura a imitat formele din jur. Iată stalactite și stalagmite care evocă palmierii, elefanții, pagodele, templele și turnurile acestor locuri. Un calcar debordant evocă o Asie stranie și luxuriantă. Soare, afară, miros de smirnă. Mai devreme am ratat drumul spre Balbeh. Araba — caligrafia păsărilor pe un cer limpede albastru. Rîul Cîinelui cu podurile sale suspendate, înguste și primejdioase, cu serpentine amețitoare, vechi trecători de caravane, parcă aș fi undeva în Pamir, deși la numai 60 de km e Damascul, cu lenea și farmecul său.

Prin fața Ciprului, zid alb de cretă în amiaza leneșă, doctorul P. îmi vorbește cu entuziasm despre frumusețea medicinei : „Am operat-o și pe logodnica mea de gușă. A ieșit ceva !" E un ardelean excepțional, director de spital, om pentru care Mediterana cu incredibilele-i culori nu înseamnă mare lucru.

Am părăsit Rhodosul, cel mai frumos loc al călătoriei noastre, am lăsat morile lui de vînt și stadiul și templul lui Apolon. Pe zidurile roșcate vîntul mai mișcă colanele de **bucavillia.** Vile albe rămîn între cipri. Malul Asiei Mici, sterp și fanatic în soarele violent, veghează plecarea. De aici au fost cărate 600 de statui la Roma, distruse mai apoi de către creștini. Vechea legendă a Colosului mi se pare incredibilă, marea mai știe ce-a înghițit ! Prin pereții subțiri aud cum un călător se ceartă cu soția pentru că aceasta a cheltuit o mulțime de bani pe pantofi la Pireu. În noaptea aceasta vom trece pe lîngă cîmpia Troiei. Pînă să adorm voi citi notele siberiene ale doctorului Cehov.

În Marea grecească. Acum, după Egipt, mă gîndesc că Orientul e legat prin statuile lui mai mult de cultul animalului, decît grecii, pentru că acolo se muncea mai mult decît se filozofa. Grecia e plină de statui de oameni.

De unde cultul pentru morți ? Spaima de uitare (mitul rîului Lethe, apa uitării). În aceste locuri sterpe meditația asupra morții este foarte explicabilă. Un ținut fertil te întoarce mai greu spre gîndul țărînii. Înmormîntările aveau ceva convențional în ele. Răposatul era strigat de trei ori pe nume și i se dorea ca într-un epitaf : să-ți fie țărîna ușoară, așa cum ea nu te-a simțit. Erau îngropate armele, vasele și hainele, sperîndu-se într-o viață viitoare. Se sugrumau caii și sclavii. Sufletul era legat de trup și îi trebuia o locuință. Sufletele rătăcitoare deveneau demoni și aduceau rău. Generalii care nu-și îngropau soldații de pe mare pe uscat erau uciși pentru impietate. Mormintele devenau altare pentru că după moarte chiar cei răi deveneau buni. Zeii erau lacomi, avizi, cereau mereu jertfe. Fiecare casă avea altar, cenușă și foc sacru. Focul era produs de anumite esențe, se ardea vinul și uleiurile. Cu timpul, cum citeam în Mauclair, altarul, pentru că numele era feminin se transformă într-o femeie, făcîndu-i-se o statuie. Statuia reprezenta focul sacru. Nu se făcea dragoste în fața focului sacru. Focul devine morala. Cu timpul, pentru că morții se îngropau în propria curte, se trăia laolaltă cu zeii, (fiecare familie aviînd zeii ei), într-o coabitare perpetuă.

Ce ne-a făcut amorali ? Spaima de moarte sau această speranță că abia după moarte vom avea timp să dăm spiritului ce-i al spiritului. O întreb pe domnișoara I. cîte ceva în legătură cu asta. Ea dă din umeri și privește focurile mărunte de pe malurile apropiate. Mitologia o lasă rece, ea nu „crede o iotă din toate basmele astea cu morți, cu ființe de origină divină". Îmi mărturisește că a citit Odiseia pe bucățile de hîrtie lipite de ciocolata Stolwerk, în copilărie. „Erau amuzante", poate îi plăcuseră atunci, dar acum nu le mai gusta. „A, Cronin, e altceva. El pune probleme omenești". Vorba lui D. : în aceste văi Hesiod își paște oile lui de mătase...

Fără dată.
Execuțiile din timpul războiului pe cîmpul din fața coloanei lui Brâncuși. Condamnatul sub pretextul că era transferat într-un lagăr apropiat era scos dintre rețelele de sîrmă ghimpată și plimbat pe cîmp. Un locotenent îl însoțea arătîndu-i stelele de vară. Cînd condamnatul se uita în sus era împușcat în ceafă. Venea o dubă, îl lua, se făcea înmormîntarea, executantul mergea la chef cu momițe la un restaurant foarte apropiat. Dacă scrii despre așa ceva, nu te crede nimeni.

Soția lui G. Bolnavă de cancer nu doarme 39 de zile decît în capul oaselor, pe marginea patului pentru că altfel s-ar înăbuși. Găsește, totuși, o doză sublimă de a suporta pînă și accesele de isterie ale bărbatului care e terorizat de suferința la care asistă. (1959)

Ravel — **Pavane pour une infante défunte,** e ceea ce pot auzi de dimineața pînă seara pentru sfîșietoarea melancolie a pianului, marcînd o lungă noapte, o strălucită noapte de regret a amanților duși.

1965
Înginduratul Nord al Chinei. Spre Mormintele familiei Ming. Înspre Răsărit, Marea Tribună a Norilor, în jur, vaste cîmpii de orez și bivoli negri trudind ca în Egipt în glodul negru, lucios. Pe dealuri verzui, mici sanctuare cu ziduri de un roșu venețian, pini și leandri albi, turburînd aerul cu mirosul lor subtil. În curți ard focuri cu fumul drept. Cerul tot e o pagodă albastră. La hotarele ogoarelor, imense broaște albe de piatră, purtînd pe carapace stîlpi votivi, cu incrustații în spirituala caligrafie chineză. Numeroase broaște de piatră simbolizînd timpul, mergînd spre orizont, solemne, încet, din trecut spre viitor.

Pe alei îndepărtate o suită de elefanți de granit așteaptă venirea oaspeților. Elefanți, cămile, preoți și demnitari abia dc cinși, unii încă în picioare, alții îngenunchiați, privind porțile de porfir. În vasele de aramă ard uleiuri scumpe. Tronuri de calcar, lespezi, un mausoleu imens în față. Se intră printr-o alee strîmtă, pardosită cu iarbă. Uitarea și-a așezat aici reședința. Urne cafenii de ceramică, un imens promontoriu pe care se află sicriul Împăratului. Am urcat în Piramide, dar ele nu aveau grandoarea acestei grote de marmoră. Coroane, turcoaze și dragoni de aur, tot ce ține de orgoliul omenesc, veșminte calcinate, cupele din care ilustra gură a băut, totul risipit în dezordine pe piatră. Tăcere și moarte, părăsire, meditație... Afară răzbește culoarea violentă a granatului și ficușii se clatină la vînt. Dincolo de șosea, labirintul curților chineze, sate adunate sub palmieri. Claustrarea provocată de vînturi, de clima nemiloasă. În spate au rămas Geniile monstruoase de pe acoperișurile de olane cafenii. O coroană birmană plutește pe apele unui rîu leneș. Florile au ceva gingaș, funerar. Bat lent clopote, altfel decît oriunde în lume. Timpul suspendat deasupra noastră ne doare...

1963
Trei lucruri sînt necesare pentru a înțelege frumosul : integritatea, armonia, iradierea. (Joyce)

În Jerôme Carcopino (**La vie quotidienne à Rome**) este citat Vitruviu care vorbește despre perfecționarea primelor ceasuri, acele

poeziei •

Desen de
NICĂ PETRE

NICHITA STĂNESCU

Elegia a doua, getica

lui Vasile Pîrvan

În fiecare scorbură era așezat un zeu.
Dacă se crăpa o piatră, repede era adus
și pus acolo un zeu.
Era deajuns să se rupă un pod,
ca să se așeze în locul gol un zeu,
ori pe șosele, s-apară-n asfalt o groapă,
ca să se așeze în ea un zeu.
O, nu te tăia la mînă sau la picior,
din greșeală sau dinadins!
De îndată vor pune în rană un zeu,
ca peste tot, ca pretutindeni,
vor așeza acolo un zeu
ca să ne-nchinăm lui, pentru că el
apără tot ceea ce se desparte de sine:
Ai grijă, luptătorule, nu-ți pierde
ochiul
pentru că vor aduce și-ți vor așeza
în orbită un zeu
și el va sta acolo împietrit, iar noi
ne vom mișca sufletele slăvindu-l
și chiar și tu îți vei urni sufletul
slăvindu-l ca pe străini.

GEORGE IARIN

Șoferi de cursă lungă

Dar uneori sînt obosiți și singuri
și amețiți de-atîta noapte sînt;
prin ochii lor adînci se scurge-n urmă
numai pămînt, pămînt și iar pămînt.

Există poate un răgaz departe —
somn alb pe umerii unei femei...
Există poate un răgaz departe,
dar drumurile-ncep mereu din ei.

Drumuri nenumărate, drumuri albe —
artere delicate și subțiri
prin care curge sîngele lor tînăr
legînd idei, orașe și iubiri.

CONSTANTIN SĂBĂREANU

Pietrarul

Cît de tăcut e pietrarul
Și el ar putea să ne spună:
— „Am legănat în palmele mele
Munții crescuți pînă-n lună..."

Cît de tăcut e pietrarul...
Doar pietrele dure, egale,
Stau zilnic de vorbă cu lumea
Despre mîinile sale.

CEZAR BALTAG

Memoria Soarelui

Toate sînt sub semnul tău, Apollo.
Clipa plouă-n noi torențial.
Ieri a rîs un ulm. O vară-ntreagă
o femeie a iubit un deal.

În stejar, unde septembrie tese
ulii într-un aprig cerc sonor,
de ieri seară vremea o măsoară,
Absalom, pendul nemișcător.

E aici un loc din care-n toate
laturile lumii mă aud.
Nordul e un punct din care-ncepe
numai sud și sud și sud și sud.

Timpul plouă-n lucruri. Toamna tese
ulii într-un aprig cerc sonor.
Unde duci soție a-ntîmplării
inimile noastre în ulcior?

DAMIAN URECHE

De-aici începe patria

De-aici începe patria,
De lîngă glezna, care
Dacă s-ar scufunda în pămînt
Ar da de aur și de sare dulce,
Ar da de rădăcinile sondelor,
Ar da de cărbuni,
Sau de toți ochii fetelor închise sub flori!
De-aici începe patria,
De lîngă umerii mei
Care dacă s-ar scufunda în aripi,
Ar da de zborul mierlei,
Ori de cerbii sărind monosilabic,
Ar da de dorul dorului
Urcînd pe firele de ploaie.
De-aici începe patria,
De lîngă inimă,
Care, dacă s-ar scufunda în spațiu
Ar da de fruntea spicelor,
Pînă s-ar face stemă,
Pînă s-ar face pîine.
De-aici începe patria,
De lîngă ieri,
De lîngă azi,
De lîngă mîine!

MIRON CHIROPOL

Toamnă

Aceste zile au rămas singure
fără dorința unui cuvînt.
Frunzele care au tăcut sub vînt,
copacii, mîinile care au mîngîiat,
în urmă secînd.

Fuga a intrat în animale,
în păsări, în lut
și în ceva nevăzut
din așteptările tale.

LUCIAN RĂDAN

Ulciorul

Amforă din pămîntul patriei
Frămîntată și mîngîiată de mîinile olarului,
Arsă în cuptoare
Ca pe ruguri cu flăcări purificatoare,
Păstrează încă în ea
Sufletul strămoșilor.
Sorb apa și vinul
Cu gust vag de țărînă
Și simt cum capăt ceva din forțele lor,
Simt cum sîngele lor,
Care face să urce grînele,
Pulsează ca într-o inimă vie.

ION PETRACHE

Noaptea pe magistrală

Părea că dorm
și-n somn mergeam printr-un oraș de sticlă,
sterilizat și calm,
în care pașii se fac sonori,
parcă-s măsura unei simfonii.
Vîntul mergea mai repede ca mine,
alunecînd pe suprafețe netezi,
pe care de curînd trecu mistria.
Vîntul fugea
și eu simțeam pe-aproape
un fluviu larg cu nave luminoase,
curgînd măreț
spre marea nesfîrșită.
Și aerul era atît de pur,
încît mișcarea mea părea un zbor
cu aripi de neon, strălucitoare.

Horologia ex aqua, dotate cu flotori automați care la fiecare ceas aruncau în sus pietricele și ouă sau șuierau.

Ceva pentru **Intrarea artiștilor.** Actrițele Romei, care la jocul nocturn **Floralia** se dezbrăcau de sus pînă jos, silindu-l pe Martial să roșească.

Arta — această cumătră care nu stă cu oricine la masă.

Dintr-o călătorie.
Bibanul cînd e scos din apă este întors cu mîna pe ochi pentru ca să „nu se supere" și să i se amărască carnea (mărturisiri de pescar).

Un căpitan de apă dulce, eșuat pe micul vas MIA LULA, gelos pe **șacalii** de apă sărată. Se îmbată și pornește anapoda cu cuterul lui (60 de noduri la oră). Visează să aibă o șalupă pentru că trăiește pe o rablă plutitoare. Din dispreț pentru locul unde se află, numește Dunărea „closetul Europei". Îmi vorbește desore tradiția ca totdeauna la pescuit să se arunce cel mai mare pește în apă **(Împăratul peștilor),** uneori, în greutate de 30 de kg, pentru ca să nu i se piardă sămînța.

Dincolo de Mahmudia există un loc. Pescarii cînd îl ating și e ora cînd umbra bărcii cade peste umbra vîslelor, se ridică în picioare și se descoperă în semn de omagiu pentru dispărutii pe ape.

Luntrile deteriorate sînt legate de celelalte bărci, trase spre larg și abandonate fără a mai fi privite, sînt date mării...
Legenda scrumbiilor albastre: Scrumbiile trecînd în zori din mare în Dunăre (la apă dulce) pentru depunerea icrelor s-au colorat în albastru (pentru securitatea operației) și noii născuți au devenit scrumbii albastre.

Disprețul pescarilor pentru așa-numitul **pește castrat,** crescut și îngrășat între pereții unui bazin de către „domni", acesta e un pește necrescut la larg...
Calcanul e un pește boier, laș. Se lipește de fund, nu e brav ca alte soiuri care ies la vînătoare.

Pescarii lasă la apă un coș plin cu carne de găină, ouă și pește prăjit pentru flămînzii de la larg, necunoscuții flămînzi care se înecă undeva...

Extraordinara biografie a lui Vinter, „îmblînzitorul de elefanți", ciudatul călător nebun din autobuzul de Roman, trăind din pomana pasagerilor, cărora le povestește teribilele sale aventuri **de la India,** pe care o crede, **pe undeva, aproape de Pol...** Slab, jigărit, cu o mîndrie nebună în priviri. Ceea ce face iluzia din om.

Spiritul grînelor în priveliștea unui lan puternic de grîu copt, vara...

Final: ideea de a scrie **Pe un picior de plai** (1957) (punct de declanșare: mormintele dace din ogrăzile de lîngă Sarmizegetusa). Necropola, ruinele Palatului Augustalilor, vatra liberă a caselor (acel fum verde de brad ieșind prin șindrila acoperișului, vechile porți de lemn sculptate din Maramureș, Delmnata, Munții Metalici, poemul secret al acestor nume: cîntecul surd al steamperului aurifer, bisericile fortificate de lîngă Prejmer...

Și mai departe: România fabuloasă, luxuriantă, necunoscută. În Banat — feriga tropicală, în dreptul Hîrșovei: recife de corali (evident în vremuri imemoriale). În epoca cretacică — păduri de sequoia (ca în California) pe valea Prahovei ori la Babadag, pe dealurile Moldovei cresteau oleandri. Moldova arăta ca o savană și era cutreierată de cîrduri de antilope, girafe și turme de elefanți. Nu lipseau maimuțele. Renii în quaternar. Cămile în jurul Slatinei, palmieri în Ardeal (din trunchiuri de **taxodium** s-au format cărbunii de la Petroșeni. La Vaslui, oleandrul era în patria lui castani și **cinnamonum;** la Ada-Kaleh, chiparoși și viță de vie uriașă, înăbușind copacii. **Sfineacu** (carpinus duinensis) era plantă ornamentală în Oltenia. Lotusul **(castalia lotus thermalis),** la Băile Episcopiei...
Din toate aceste date seci se poate naște puțină poezie?

Pentru aceeași carte **(Pe un picior de plai)** — reflecții despre **vită** (în care intră, ca la indieni, un respect considerabil) în contradicție (din care nu lipsește disprețul) pentru animalele inferioare (calul, de pildă). În epoci de prosperitate se ară cu boul (vaca e o infamie s-o pui în jug, ea dă lapte și e un fel de protectoare a familiei), atunci aratul are și ceva sacerdotal, se înnobilează. Munca — religie. Răsturnarea brazdei e rit, se face la epoci fixe, cu ceremonial.

„Muzica — un sortilegiu algebric care se răscoală împotriva rațiunii și-a platitudinii" (Thomas Mann). N., îndrăgostit de el, (i-a așezat portretul pe perete) îmi vorbește entuziasmat despre ideea găsită în **Doktor Faustus** (natura ca armonie a intervalelor, între nucleu și proton distanța e ca de la pămînt la soare). Vrea să scrie o lungă nuvelă (a și scris-o) despre geometria muzicii, despre visul paralel al naturii în vegetal și mineral, despre alternanța lucrului cu absența lui. Îmi citează (și eu îmi însușesc fără rușine asta pentru **Frica**) algele minerale care se prefac că sînt plante. Ajungem la catedralele geologice și la sufletul lichidelor (șiretenia țițeiului care se sustrage extragerii, prin adevărate manevre înșelătoare în straturile secrete ale pămîntului) „Natura aștepta omul sub pămînt", crede, el a sosit și a gîndit viața așa cum și-a închipuit-o ea.

Arta asiată a practicat îndelung **trepanul,** care duce la sporirea profunzimii umbrei. Rar o găsim în arta clasică (pentru primele referiri în **Rasti rusti).** Oroarea de gol a popoarelor primitive. Gîndul lui Anatol la evocarea Pantheonului lui Agrippa, apariția zoomorfismului, tema naturii în pictură și sculptură apariția peștelui — simbolul lui Crist (vezi Catacombele Romei). Despre mozaicul care vibrează la lumină prin faptul că micile cubulețe de piatră și sticlă nu se pun la același nivel, reflectînd lumina într-un mod special. Piatra prin luminare devine musculoasă, capătă elasticitate. Apariția frunzei de acant, luată de la eleni. Bramante cu orchestra lui de piatră.

În **La Charte d'Athènes,** un principiu de urbanistică: valurile arhitecturale trebuie salvate dacă sînt expresia unei culturi anterioare și răspund unui interes general.

Mobila — surîsul lucrurilor (o vorbă franțuzească — nu-i a lui Le Corbusier în **Urbanisme?)**

Ideea de a poetiza **Dicționarul.** Cuvinte care cîntă: arhebuză, arbaletă. Pagodele alfabetului chinez; coliva alfabetului arab.

„Tăcerea este modalitatea autentică a cuvîntului" (Heidegger)

Vechile caiete din 1955: romanul abandonat: SCARA, istoria familiei H. oferită în note de către Pușkin, fata cea blondă, răsvrătită împotriva condiției sale burgheze, roman respins în primele fragmente de către Condotier pentru că prea amintea lumea lui. Nu cred că aș fi reușit să mă transpun mediului acesta, dar printre rîndurile scrise cu cerneală albastră, împodobite cu desene spirituale, cîteva lucruri: ar putea fi reevocată, dacă aș mai avea curajul să reiau acest roman părăsit, imobilitatea casei din Rosseti, sentimentul acelor bătrîni că au fost părăsiți de prieteni și de către societate, în momentul schimbării revoluționare. Bătrînul H. vegetînd între **ghiordezurile** făcute sul, așteptînd cumpărători ce nu se ivesc. Nimeni nu are banii pe care el îi dorește. Cumpărătorii de ocazie nu pricep finețea desenului, găsesc covoarele extravagante și vechi, arse pe ici-colo de țigările stinse la petreceri. Cunoscătorii le depreciază ostentativ, deși le rîvnesc sincer. Dezgustul lui H. — boier, flegmatic, crezînd într-o ursită care începe să întîrzie. Petrece cea mai mare parte a vremii la licitații secrete, organizate de către cei deposedați în vechile domicilii bogate. Se cumpără aiurea tablouri de Ștefan Popescu (cu 50 de lei) în scopul revinderii, dar nimeni nu dă un ban pe aceste pînze. H. speră că se va îmbogăți cu vremea, deși simte cum sărăcește. Bucuria secretă că și ceilalți vînd. Certurile pentru vasele marocane, lucrate în email negru și aramă, lepădate pe podele (se înscenează o sărăcie ostentativă și, în acest scop, covoarele sînt ascunse în depozite, pe parchet stau ziare, totul se murdărește în jur.) H. păstrează aceste vase ce pot fi ușor evacuate și vîndute la vizitele amatorilor. Tante C., soția lui H., care n-a mai coborît de un an de zile în grădina casei cu etaj. Grădina sa englezească de care făcea atîta caz altădată este năpădită de mușețel. O amuză mai mult gălăgia venită de la spălătorie și cearta foștilor șoferi care nu mai nutresc nici un fel de respect pentru bătrînii domni. După 50 de ani, prima vară cînd în acest menaj nu se mai fac pregătirile pentru voiajul de vară. Va fi o vară pustie, în căldura ucigașă a Bucureștilor, în contemplarea unei străzi de asfalt încinsă, dogorînd, ucigînd orele într-o imobilitate cumplită. Proporțiile de catastrofă a acestui eveniment, comentat în certurile din ce în ce mai dese. Se mai fac ceaiuri și cocoanele simandicoase de altădată sînt tratate cu înghețată pe băț, deși pivnițele mai adăpostesc borcane cu dulceață (pentru a nu se trezi invidii). Înghețatele aduse de Vicky, jupîneasa, se topesc pe jumătate pînă sînt așezate în farfurioarele de email. O prietenă, Z., povestește aiurea cu o amară ironie din care nu lipsește dulcea satisfacție: „Ce vreți, dragă, au început și la ei lipsurile!"

Noaptea sub lună: curtea veche a casei, plină de tije de crini vechi crescînd anapoda printre lăncile porumbului și tufe de roșii puse de H., care devine cu zi ce trece tot mai îngrijorat de soarta familiei. **Au ieșit aduse** de vînturile Bucureștiului circiumărese sălbatice, galbene și roșii, în locul trandafirilor de Flandra, cărați de grădinar cu avionul.

Fișele bătrînilor: H. care dormise bine toată viața. Face prima insomnie la stabilizare, cînd vînzînd cu cîteva zile înainte niște bijuterii își dă seama că a sărăcit și că provizia lui de bani pe mai bine de un an nu mai valorează nimic. Nu doarme, stă în capul oaselor și ascultă pașii trecătorilor de sub fereastră. Nu se mișcă de frica nevestei care nici ea nu doarme. Se trezesc după o vreme, prînzînd obiceiul de a nu dormi, pariind că omul de sub ferestre e tînăr sau bătrîn (după tîrșitul pașilor). Întrecerea îi obosește și adorm în cele din urmă spre ziuă.

Tante C., mătușa lui Pușkin, învăluită în șalul ei scoțian, simulînd meditația și mutenia pentru a nu cădea în familiaritate cu slugile, cum face H., soțul ei, cu foștii șoferi. Nu se mai vaită de lipsa de aer pe care o resimțea totdeauna la începutul verii. Nici spațiul casei nu mai i se pare atît de înghesuit. Cînd bea secărică (Elena, bucătăreasa a dedulcit-o la asemenea vicii) se laudă cu temperamentul ei de altădată (contestat de toată lumea pentru că e în realitate o placidă). De la o vreme, o asociație sportivă a utilat un teren din vecinătate cu plase și stîlpi, desfășurîndu-și aici activitatea. Au instalat un megafon care emite toată ziua marșuri. Tante C. e disperată, nu suferă la radio decît sluiba religioasă, prinsă duminica dimineața pe postul Atena. Proteste, scandal (reproșuri lui H. care nu se duce la organele în drept să reclame). În cele din urmă, din exasperare, își înfundă urechile cu vată și se scufundă în lectura lui Croisset.
Mitologia casei: Tante C. povestește și-acum, după atîția ani, cum grădinarul a mîncat atîta tort încît la urmă, izbindu-și stomacul cu pumnii spunea: „suflete, suflete, dă-te mai la o parte să mai încapă!"

Ce observa Pușkin era lipsa de haz a întîmplării povestite repetat de mătușă cu o plăcere indicibilă.

Ierarhia servitorimii: Vicky, bucovineancă venită de la țară, transformată din Victorița, a fost silită să lepede urgent portul țărănesc și să îmbrace ciorapi de mătase, pantofi cu tocuri, șorțul apretat și chiar, în cele din urmă, să învețe franțuzește. Primea clientela lui H., avocat cu renume, oameni dispuși să se culce cu jupîneasa pe care o curtau, aducîndu-i cadouri. Cu timpul, soseste Elena, noua slujnică. Vicky devine un fel de șef de personal care numără argintăria și tolerează unele lipsuri pentru că în solidaritatea ei cu săracii crede că se poate lua de la cei ce au prea mult. Mentalitatea de vindictă este trecută nepoatei lui tante C., devenită omul care revendică. Ceaiurile bătăitilor caricaturizate de către servitori îi deschid ochii fetei în care se naște plictisul față de această viață semănînd a comedie. Intimitatea nemărturisită a bătrînei cu jupîneasa e curmată totdeauna de ideea că vechea servitoare ar putea fi vreodată nerespectuoasă cu ea, ceea ce nu se întîmplă. După 24 de ani de slugărit, Vicky visează să se întoarcă la casa ei de la țară, dar nu va pleca niciodată, murind în familie, dintr-o neînțeleasă solidaritate, la rău și la bine, cu cei care o jigniseră în fiecare zi.

În acest univers reapare fiica bătrînilor, M., căsătorită cu un arhitect foarte ocupat cu prietenele sale. M. este o cîntăreață ratată, care din sgîrcenie nu-și plătește biletele la concerte, milogindu-se la portari. Ocazional dă concerte în familie, față de soțul care o iubește exact în aceste momente, crezînd-o, cu auzul lui afon, într-adevăr talentată. E poate lumea Hortensiei Papadat-Bengescu, puțin mai caricaturizată, dar impunîndu-se sigur atenției. Apare o guvernantă englezoaică (la nașterea nepoatei), care citește toată ziua și toată noaptea Byron. Bettsy va visa o viață întreagă să desfacă căsătoria lui M. cu soțul ei și de aici se naște o dragoste infernală, tăinuită cu anii, descoperită în cele din urmă și terminată cu plecarea săracei englezoiace în Anglia. Această ură a guvernantei față de soție și fiică (care nu e a ei și-a amantului), poate constitui singură un bun roman.

Momentul declanșării conflictului latent și vechi: nunta nepoatei. Bettsy apărînd cu o rochie neagră de mătase grea, cumpărată de mult de la Paris, se îmbată repede încă de la servirea **hors-d'oeuvreurilor** și-l fixează nerușinat pe arhitect spre stupefacția musafirilor. Această lady tăcută se transformă într-o femeiușcă teribilă pe care o curtează cu toții în timpul ceremonialului început la **Domnița Bălașa** (cu corul Carmen) și terminată în saloanele din Rosseti la petrecerea cu jazz-band, după moda timpului.

Casa strălucește pentru ultima oară. Luminile toate sînt aprinse la nunta fiicei lui M. Se scot vulpile, argintăria și cloașoneurile (să nu le fure cineva!), puse într-o dezordine studiată ici și colo.

Mai tîrziu, cînd din plafonul afumat vor începea să cadă bucăți ușoare de stucatură pe parchet, dizgrațiind amorașii salonului, va fi evocată acea zi de toamnă, cu flori mari, galbene, cu venirea în trăsuri de la **Domnița Bălașa** și cu jazz-bandul cîntînd inutil pe trepte în adorarea slugilor, îmbrăcate în haine de duminică și înșiruite la scară pentru a strînge pardesiile mirosind a fum de frunză arsă. Cine s-o uite pe tante C. primind în fața scării, sprijinită în bastonul subțire, terminat cu o bilă de fildeș, pe H. distant, absent, voit ciocoi, țeapăn în costumul lui negru, fixînd-o discret pe guvernantă, cu batista lui albă, proaspăt călcată, nevăzînd nimic, interiorizat, concentrat, gîndind nimicuri cu aerul unui mare senior în exil.

Nunta, cu scandalul ei, a trecut, nepoata a plecat după inginerul ei (om sănătos, de la țară, fără complicații, dispus să uite că lua o mireasă trăită între călugărițe, deci plin de ipocrizii, setoasă de libertatea pe care orice căsătorie o oferă femeii). E liniște, totul se ruinează lent. Grădina, salonul. E o tăcere de moarte în jur. Au murit și unii servitori. Bătrînul H., colecționar de timbre, își vede de albumele lui. Tante C. face pasiențe și-și aminteste de copilăria ei petrecută în Franța. Iubise în tinerețe un cartofor și asta i se reproșase o vreme. Cu trecerea timpului, între bătrîni se naște o prietenie senină, fără certuri. H. inspectează în fiecare dimineață lada cu vechile acțiuni pe care le păstrează pentru că tot mai crede într-o restaurare. Vorbește despre Bettsy, cu Vicky, spunîndu-i cu regret că aceea cunoștea principiul bunei creșteri: știa totul, vedea totul, dar educația primită o obligase să uite ceea ce știa. Bucovineanca nu mai rabdă și izbucnește: „De-aia a plecat din casa noastră cu coada între picioare." Din cînd în cînd, cumnata lui H. făcîndu-le cîte o vizită „cu ochii ei din care a dispărut strălucirea; lăptoși, cețoși ca ai animalelor bătrîne." Se dau rețete de cozonaci (evident fără rezultate pentru că se pune din zgîrcenie mai puțin zahăr) și tante C. preferă să mănînce peste drum, la cofetărie, în secret, cele mai bune produse ale lui Peristeri. Cu timpul, această femeie autoritară, distantă și rea se mută sub scară, la parter, la invitația tantei C. care e din ce în ce mai singură. Musafirele bătrîne sînt răpite cu bunăștiință de către sora gazdei. Pînă sus e de urcat, aici se mai găsește cîte un pahar de apă rece și o dulceață furată din pivnița bătrînei. Tante C. rămîne tot singură, fără să înțeleagă de ce. Îi e lene să controleze zvonurile sosite prin Vicky, (că sora ei îi fură prietenele și le închide în odaia de la parter).

Conflictul între cele două bătrîne în momentul cînd noua primită începe să-și gătească singură (ceea ce pentru o adevărată aristocrată cum e tante C. e o adevărată infamie. Se prăsesc gîndaci și femeile încep să se urască de moarte, la cea mai tînără născîndu-se viciul murdăriei.

Tante C. nu suferă plăcerea soru-si de a asculta poveștile Elenei, bucătăreasa care trăiește cu un șofer beției care o bate, transformînd viața liniștită a vechii case într-un coșmar. Senin, declară că nu-l poate lăsa pentru că nu înțelege ce-i acela bărbat dacă nu se îmbată niciodată și nu sparge ceva!

Bătrînul H., în fotoliu, privind colecțiile lui, își amintește de Bettsy. Era severă, rea. O auzea în fiecare zi trecînd prin grădină, certîndu-se cu grădinarul care nu știa să vadă de trandafiri cum o făceau cei din Franța. La șold răsunau cheile casei. Ea era stăpîna. Noaptea, după miezul nopții, îl aștepta pe ginere-său citind veșnic din Byron, sub o ilustrație Picasso dintr-o revistă franceză, tăiată și prinsă în pioneze, deasupra patului. Odaia ei, aflată la subsol, în drumul bărbaților Elenei și al lui Vicky, alt betiv (ascultîndu-i cu spaimă cum se întorc acasă) nu avea decît o fereastră care dădea spre un zid. Cînd venea dimineața, după ce vedea de treburile casei, umbla prin grădină „fără să privească cerul și florile". Detesta tot ceea ce ar fi umanizat-o, dar el asta admira la ea, autoritatea de care era lipsită nevasta, visînd, ratat cum era, la o carieră mai plină de succese decît vagile procese la care apărea (trăia din rente, dar trebuia să aibă o meserie).

După ani de zile, casa începu să se ruineze lent. Nemaiavînd cine s-o mature în fiecare zi, stringe un praf negru, mirositor, greu și păianjenii se adună sub plafonul afumat. În această casă, neaprinzîndu-se decît veiozele din colțuri, oamenii uitaseră să mai privească în sus. Plase durabile, alunecătoare, lucioase ca o mătase putredă, dublaseră înaltul plafon sub care bătrînii vorbeau vătuit. Rare ori, duminica seara se aprindea un candelabru în holul strîmt și gheața lui de cristal înveselea ca un viscol totul din jur.

În 1953, într-o noapte, din cauza infiltrărilor de apă, de la plafon, scara de lemn vechi s-a prăbușit. Tante C. a ieșit alarmată și-a căzut în gol. A fost înmormîntată după trei zile. În odaia ei, în care nu mai intra nici bătrînul H., s-au găsit vreo 30 de furculițe și linguriște furate de bătrînă în vechile vizite.

Romanul s-ar sfîrși cu pînda nocturnă a bătrînului H. care ascultă cum se prăbușesc bucăți de gips din amorașii salonului, mirîndu-se în fiecare dimineață de ce e atîta praf în salonul pustiu de jos, cu perdele rărite și un covor-ghiordez, ros și întunecat ca un vin vechi.

De afară, din curtea năpădită de buruieni, mai răsună strigătele copiilor de pe stradă și înjurăturile vechii bucătărese care nu înțelege la ce moarte lentă asistă de ani de zile. Peste vechile urme ale răsadurilor de trandafiri de Flandra calcă tălpile ei aspre de țărancă. Lumea trece nepăsătoare pe stradă și se miră ce frumoase sînt glicinele ce-au năpădit fațada și ușa grea de fier forjat, nedeschisă de multă vreme pentru că stăpînii circulă de multă vreme prin dos, pe ușa de serviciu.

SPECTACOL ALECSANDRI

la Teatrul Național

Scriitorul a fost generos, multiform; nu a cunoscut separația artificială a „genurilor"; inspirația i-a fost diversă, deși inegală; ne putem întreba: ce formă de expresie literară i-a fost străină?

Opera lui Alecsandri nu a avut o **via regia**, sau dacă a avut o călăuzire centrală, aceasta era mai mult în spiritul ei intim, decît în înfăptuirea ei tehnică; orientarea nu a întîrziat să se desfacă însă în numeroase ramificații colaterale, cuprinzînd într-o vastă rețea, întreaga viață literară contemporană. În fapt, opera nu a însemnat drumuri, ci a scobit albii, desigur nu adînci, dar pline de ape ce au fertilizat întreaga noastră literatură; pînă astăzi, aceste ape fecundante nu au secat și desigur nu vor seca niciodată.

Comemorarea unui atare semănător presupunea, pentru inițiatorul spectacolului de la Teatrul Național, dificultăți: diversitatea de factură a activității literare a lui Alecsandri ar fi făcut nereprezentativă alegerea unei singure lucrări; înșiruirea de fragmente din întreaga operă, înțeleasă în varietatea ei de expresie, ar fi dat spectacolului o înfățișare disparată și fără coerență. Vrînd să cuprindă cît mai mult, spectacolul ar fi estompat un profil artistic, ce se cerea redat în linii ferme. Alegerea de pasaje trecute în manuale școlare ar fi îndreptățit, de altă parte, obiecția de facilitate și banal; în schimb, rîvna de a desprinde din operă reliefări necunoscute, sau puțin cunoscute de public — după exemplul unor înfăptuitori de antologii, îndeosebi a lui Thierry-Maulnier — ar fi redat publicului un Alecsandri străin de adevărata lui substanță.

Înlăturînd cu hotărîre atari perplexități și călăuzindu-se după necesitățile restituirii figurii lui Alecsandri într-un spectacol teatral, Sică Alexandrescu și-a restrîns aria explorării: inciziile lui nu au fost operate după criterii istoric-literare; prezentatorul s-a lăsat atras de iradierea emotivă, de potențialul de evocare și de poezia inclusă într-o operă, care era a unei vieți literare apuse; el a știut să rețină accente evocatoare, fragmente care răspîndesc un parfum discret, de epocă, dar care nu datează. S-a supus condițiilor care l-au călăuzit în această reactualizare, dar a știut să ofere, prin artificii de prezentare și regie, un spectacol evocator în diversitate, de un farmec simplu, fără fard: un Alecsandri restituit în fațete care se completează unele pe altele, închegînd o linie artistică și în același timp împlinind o atmosferă.

Spectatorul se așează cu emoție reținută în fața cortinei, lăsate. Curiozitatea îl mistuie; cum va retrăi prin prezentarea istoric-literară a evocării și prin arta actorului, un om și o epocă? Calitatea spectacolului va împrumuta oare, personajelor și cuvintelor, scenelor și versurilor, accentul și autenticul vieții, sau ne vom afla în fața unui convențional „matineu poetic", așa cum îl cunoșteam în tinerețe, pe meleaguri străine, joia și sîmbăta după-amiază?

Conferința introductivă, datorită lui Radu Popescu, sobră, nuanțată, evocatoare, adaptată împrejurării, cuprinzînd în varietatea perspectivelor înfățișările esențiale ale operii și întregind un portret artistic, a fost — pentru un ascultător obișnuit cu lectura marilor actori, formați într-o tradiție de prestigiu — citită fără relief.

Se uită oare că lectura este o artă, că fiecare cuvînt rostit trăiește, că cezura este o știință subtilă, ce punctează cu tăceri și suspensii un text care respiră și că nu trebuie să cadă niciodată intempestiv? Se poate citi pe scenă cursiv și otova, chiar un text critic, fără a da mimicii vocale inflexiune și accent, varietate și căldură? Și mai ales, cum se pot rosti fără transfigurare versurile care smălțuiesc, cu strălucire, textul?

Adevăratul spectacol începe cu o deschidere în absolut: geniul românesc se revelează dintr-o dată total, în simplicitatea cuvîntului cu adieri de eternitate, cu elan către zări metafizice. Poezia transfigurează:

Pe-un picior de plai
Pe-o gură de rai...

Cîntecul **Mioriței**, în rostirea inspirată a lui Gh. Cozorici, încadrează într-un chenar poate prea larg, dar evocator, fragmente din opera unui poet, care nu s-a limitat la acord personal — ci a mers direct la izvoarele folclorului și vieții populare.

Urmează apoi o prestigioasă succesie de actori, aleși de inițiator, pentru a da spectacolului iradiere: Cosma Brașoveanu restituie fericit un „paraponisit", în care Sică Alexandrescu, prin fericită alegere, a sugerat pe alocuri corespondența cu satira lui Caragiale, notată, de altminteri, în conferința de prezentare, și de Radu Popescu. O altă prefigurare ne întîmpină, odată cu versul **Concertului în luncă**, recitat cu înmlădiere și aeriană grație de Irina Răchițeanu-Șirianu: Alecsandri, model depărtat al lui G. Topîrceanu, din **Rapsodia toamnei**; jocul direct și comunicativ al artistei Draga Olteanu reia, în contrast, accentul satiric al poetului, pe care nu întîrzie să-l înlocuiască, pe registrul ingenuității suave, cu totul alte mijloace, Ilinca Tomoroveanu (Cinel-Cinel și Iarna).

Programul respectă același principiu de alternanță în succesia imaginilor, prin prezentarea Valeriei Seciu și a lui Victor Moldovan: Gr. Vasiliu-Birlic recreează mlădios și divers rolul în travesti al mamei Anghelușa, iar Popovici-Poenaru evocă o altă față a tonalității emotive a poetului: accentul elegiac al poemului **Bălcescu murind.**

Rezistența artistică a spectacolului ne pare a fi fost Ion Fintești teanu: joc concentrat și sugestiv, în care spontaneitatea artistului se adaptează unei elaborări adîncite a personajului, a fiecărui gest și fiecărui cuvînt; apariție de neuitat, acest Herșcu boccegiul, plin de adevăr. Eugenia Popovici, a cărei interpretare a lui Molière, cu ani în urmă, ne urmărește și acum — ne amintim foarte personala interpretare a expresiei: „le petit chat est mort"! adevărată piatră de încercare a actriței, din repertoriul clasic francez — a fost în cele două recitări, corectă. Sala a participat entuziast la jocul lui Marcel Anghelescu, mult ușurat de rolul cu accente nostalgice al lui Barbu Lăutaru, iar George Calboreanu încheie spectacolul cu o recitare, în stilul declamației tradiționale a **Sergentului**, singură putință de restituire, credem, a acestei poezii.

Spectacolul se desfășoară astfel instructiv și evocator, susținut de căldura interpreților, dar în ritm lent, scandat în decupări, prin explicații introductive, la fiecare schimbare de scenă.

Am fi preferat puțină fantezie și mai multă libertate în succesia scenelor, care erau introduse, am zice, forțat și din afară, în loc de a fi suscitate prin logica lăuntrică a unei legături firești. S-ar fi putut închipui, de pildă, o ficțiune petrecută într-un salon al epocii, prin care ar fi defilat toate aceste personaje, succesia încheindu-se cu apariția lui Barbu Lăutaru. Spectacolul ar fi dobîndit unitate.

Ion BIBERI

VALERIU RÂPEANU

IMAGINI FRANCEZE (II)

Sentimentul permanenței istoriei te încearcă mai cu seamă în acea galerie de capodopere ale impresioniștilor francezi, unde „Olimpia" sau „Prînzul pe iarbă" de Manet, pînze ce la vremea lor au stîrnit fie refuzul oficial, fie strigăte de indignare, stau astăzi alături de portretul lui Zola, datorat lui Manet. Zola care în 1866 a spus: „Părinții noștri au rîs de Courbet și iată, noi ne extaziem în fața pînzelor sale. Noi rîdem de Manet și fiii noștri se vor extazia în fața pînzelor lui". Aici, în sălile rezervate impresioniștilor, parcurgi decenii de încordare, de luptă, de afirmare, de triumf al artei. La Muzeul național de artă modernă din Paris afli alt moment din evoluția artei universale care continuă și duce pe o treaptă nouă, adecvată sensibilității noastre, eforturile impresioniștilor.

Aici este locul unde noi, vizitatorii romîni, trăim clipe de mare emoție. În inima Parisului, într-unul din muzeele cele mai cunoscute din lume, întîlnim un colț din țara noastră, din sufletul și gîndurile noastre: operele și atelierul genialului Brâncuși. După cum aceeași emoție am trăit-o la hanul „Colombe d'Or" din Saint-Paul de Vence de pe Coasta de Azur, care a fost și este un loc de întîlnire al artiștilor și scriitorilor. Saint-Paul de Vence, o localitate turistică la care ajungi după ce ai străbătut serpentinele Alpilor Maritimi, te întîmpină adunată pe o înălțime pietroasă. E mai degrabă un mic cătun cățărat pe o colină abruptă, cu case înalte înșiruite pe străzi în pantă și înguste. Mici hanuri curate și primitoare, cochete restaurante te întîmpină la tot pasul, iar florile ce coboară peste tot sfidînd piatra dau acestei localități o înfățișare tihnită și patriarhală. Apusul de soare are aici un farmec aparte: parcă astrul ceresc întîrzie mai mult decît îi este obiceiul îmbrăcînd totul într-o lumină caldă, tihnită, mii de nuanțe complimentare se furișează printre acoperișurile severe, lasă o dîră pe străzile înguste sau fac să sclipească dunga îndepărtată a mării. Și chiar atunci cînd soarele a apus, o lumină arămie acoperă încă întreg cuprinsul. Aici, după ce ai lăsat în urmă drumul de costișe, se află hanul „Colombe d'Or", proprietatea unui restaurator autodidact, amator de pictură, care a creat de-a lungul anilor o ambianță plăcută și intimă celor veniți aici să guste din căldura soarelui și a peisajului. Într-o ramă se află numele „amicilor hanului Colombe d'Or", unde alături de semnăturile lui Matisse, Derain, Gaston Baty, Louis Jouvet, Georges Duhamel, o întîlnim pe cea a marelui nostru pictor Theodor Pallady, prieten cu spiritele de seamă ale culturii franceze, de aprecierea cărora s-a bucurat nu numai o dată.

Și pentru că sîntem pe Coasta de Azur, colț încîntător al Franței, vestit nu numai pentru frumusețile naturii, ci și pentru comorile de artă răspîndite aici, să ne abatem o clipă la Valauris, unde se află „Templul Păcii", denumit astfel după impresionanta frescă a lui Picasso, din capela acestui pitoresc orășel vestit pentru produsele sale de ceramică. De o parte și de alta a străzii principale privești zeci de magazine cu obiecte de ceramică în serie, dintre care unele poartă pecetea bunului gust. Dar ceea ce ne interesează mai mult este atelierul în care în 1946 Picasso a început să lucreze ceramică. Îl aflăm după ce am părăsit strada principală, sub o înfățișare modestă, amintind de cuptoarele meșterilor noștri olari. Pe șoseaua ce duce de la Cannes spre Nisa și, puțin după ce treci de Antibes, la stînga, pe o colină, în soarele plin și discret al unei după-amieze de mai, te întîmpină bogăția cromatică a fațadei muzeului Fernand Léger. Descoperi aici lucrările artistului care s-a dorit „un martor pasionat al timpului său" și care, într-o viziune originală, inedită, a surprins aspecte atît de diverse și caracteristice ale vieții moderne.

Și dacă de aici te avînți mai sus, pe colinele învesmîntate cu pini, ajungi la acea stranie clădire ce adăpostește una din prețioasele muzee de artă modernă: fundația Maeght. E către seară și într-o imensă grădină, ca și în cele cinci mari săli ale muzeului, te întîlnești cu lucrările lui Braque, Kandinsky, Chagall, Miró, Giacometti, Bonnard, Matisse și ale multor alte personalități marcante în arta contemporană. Fundația Maeght este concepută ca un ansamblu unitar: clădirea cu acoperișuri glisante, grădinile cu fîntîni și mari bazine de apă, împodobită cu sculpturi de maeștri contemporani, sălile largi, spațioase, care asigură un sistem optim de expunere, pun în valoare fiecare pînză, sală de proiecție și de conferințe, depozite spațioase.

Coborîm printre pădurile de pini înecate în negura înserării. Au căpătat acum culoare de smoală. Mai apoi, cînd șoseaua începe să se deschidă către Golf Juan, se cerne parcă din înălțimi o pulbere fină de catifea neagră care coboară pe salba de lumini ce înconjoară Coasta de Azur capătă stranii și mirifice reverberații.

Părăsind Coasta de Azur și întorcîndu-ne la Paris, încheiem vizita noastră cu o încîntătoare seară la Operă, unde noul plafon pictat de marele Marc Chagall, ce a stîrnit atîtea discuții, se armonizează cu tonurile discrete, diafane și de o suavă poezie ale decorurilor și costumelor semnate tot de Chagall la baletul „Daphnis și Chloe" de Ravel, în care am recunoscut acea „densitate lirică" a artei marelui artist contemporan.

Seara, cînd te oprești în cîteva săli de spectacol, ideea continuității marei arte se va contura și mai precis: la concertul dat de orchestra Radioteleviziunii franceze, unde cunoscutul violoncelist Paul Tortellier dăruiește unei piese banalizate datorită numeroaselor transpuneri siropoase, „Variațiuni le pe o temă rococo de Ceaikovski", o interpretare străbătută de fiorul înaltei poezii și al unui clocot interior intens, la Opera franceză cu seara Ravel, alcătuită din comedia muzicală într-un act „Ora spaniolă" și baletul „Daphnis și Chloe". Aici mai ales ai prilejul să înțelegi perenitatea artei adevărate. Reprezentată prima oară în 1912 în decorurile lui Bakst, avînd în rolurile principale pe Tamara Karsavina și Nijinsky, sub bagheta lui Pierre Monteux, „Daphnis și Chloe" este, așa cum s-a spus, o adevărată simfonie coregrafică. Sub bagheta lui Manuel Rosenthal, în coregrafia lui George Skibine, spectacolul relevă acel filon de o diafană și subtilă expresie ce constituie dominanta personalității marelui compozitor. De fapt întreg spectacolul este conceput din această perspectivă lirică: decorurile, și costumele armonizate în nuanțe discrete de albastru deschis, caracteristice ultimei perioade a creației lui Chagall. Corul este situat în lojile de deasupra fosei.

Și dacă vom urma itinerariul nostru artistic, ne putem opri la Théâtre de l'Oeuvre unde se joacă ultima piesă a lui Montherlant, „Războiul civil" — scrisă cu eleganța stilistică și adîncă pătrundere psihologică a unuia dintre cei mai subtili scriitori ai Franței de azi, dar străbătută de amare și deprimante concluzii, cu o viziune tragică a istoriei și a destinului uman. „Războiul civil" este războiul dintre Cezar și Pompei care se încheie, așa cum anunță în final Corul, nu numai prin înfrîngerea, fuga și moartea lui Pompei, dar și a tuturor personajelor care au apărut în piesă. Dar poate și mai tragică este soarta lui Caton (al cărui monolog îi prilejuiește lui Pierre Fresnay o pagină de virtuozitate) înfățișat de Montherlant ca un om de principii înălțarat de Pompei, admirabil interpretat de Pierre Dux. E o piesă care se desfășoară sub semnul tragismului existenței omenești, a zbaterii fără liman, fără perspectivă, a unei totale resemnări în fața unui destin implacabil. Ești surprins, bineînțeles, să vezi că un spectacol de asemenea ținută artistică atrage publicul mai puțin decît o obișnuită farsă de bulevard „Croque—Monsieur" de Marcel Mithois, ale cărei situații vetuste nu sînt salvate decît de excepționala vervă comică a interpretei principale Jacqueline Maillan.

La Théâtre d'Odéon ne-am întîlnit cu „Dosarul Oppenheimer", piesă-cronică inspirată din drama cunoscutului savant persecutat pentru ideile sale. Textul îi aparține lui Jean Vilar, care semnează deopotrivă regia și este interpretul principal. E un spectacol care suscită atenția parizienilor și cucerește sala, deși din punct de vedere dramatic prezintă dezavantajele piesei cronică. E drept, toate sînt răscumpărate printr-un joc de o profundă intensitate care transformă fiecare prezență, fie ea cît de efemeră, într-o individualitate, într-un tip uman și social. Piesa se desfășoară în mod strict după schema unei anchete, fără alte artificii teatrale: intervin judecătorii, împricinatul (savantul Robert Oppenheimer), martorii, avocații. De aceea, conflictul ne apare fragmentat, mai ales că fiecare „martor" este prezent în scenă numai o dată, timp în care respectivul își definește psihologia. Ceea ce face ca ritmul piesei să nu slăbească și interesul spectatorilor să nu scadă nici o clipă. Dintr-o cronică a unui proces, autorul și actorii au realizat o pasionantă dezbatere de idei despre destinul și condiția omului în societatea modernă.

Pentru că în Franța de astăzi ideea continuării tradițiilor clasice, a marilor tradiții umaniste este vie, permanentă. Ceea ce a dat mai strălucit Franța de ieri nu se află astăzi numai în sălile muzeelor și în rafturile bibliotecilor, ci constituie un ferment activ pentru drumurile culturii sale de astăzi și de mîine.

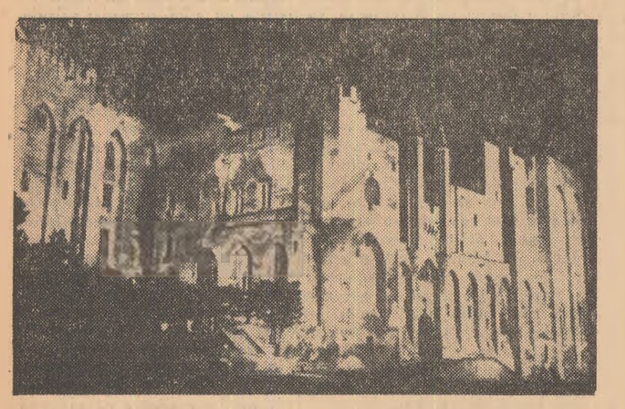

„Asemenea Atenei, Avignon-ul își are acropolea sa; castelul papilor este parthenonul său"

Victor Hugo

EXPLICAȚII INUTILE

Un ziar italian de mare circulație, care apare la Roma, m-a făcut, într-o dimineață de luni, să mă uit chiorîș la cerul în care se răsfrîng pini și chiparoși. Era după meciul de la Praga și-n cele vreo patru rînduri inserate în pagina a opta se spunea limpede: *romînii au jucat foarte slab*. Același lucru au declarat și cronicarii de-acasă care s-au deplasat să vadă meciul — unul singur, se pare, a văzut altfel și a scris în consecință: în loc de 10 000 spectatori, cîți au fost în realitate, el a zis 20 000 și etc. etc. — și pe urmă a urmat chestiunea cumplită a depistării vinovatului. Și a fost găsit. Vinovat (ă) pentru înfrîngerea de la Praga este... presa. Așa s-a afirmat prin cercuri răspunzătoare de toată babilonia din fotbalul nostru. Sînteți tari, dom'le, da mai scutiți-ne odată! Dumneavoastră, care v-ați însurubat în niște scaune și cîrpiți echipe precum ciorapii, dumneavoastră, care legați și dezlegați atîtea și atîtea, cînd sînteți la o adică faceți un zid de trupuri și spuneți tot soiul de prăpăstii. Eu unul nu vă înțeleg: de ce atîta tevatură? De mers, dumneavoastră, persoanele în cauză, tot o să mergeți la Londra să... observați și să nu suflați un cuvînt la întoarcere. Fiți cuminți, lumea uită, căci de-atîtea ori a trebuit să înghită în sec, să dea din mînă a lehamite și să privească în jur, să afle pe cine-l veți trage de păr ca fiind vinovat.. de eșec (c-aveți niște termeni de-mi vine să strănut că vă aud rostindu-i) ...Știți că veți merge la Londra, cu sau fără echipă, și-atunci vă apucă așa din senin cheful să faceți bancuri: presa nu trebuia, presa n-ar trebui... Nu înțeleg ce trebuiau să facă cronicarii sportivi? Să-i fărîme picioarele lui Hălmăgeanu ca tîlharului de pe cruce? Să-i fure hainele lui Sasu pentru a-l reține în Baia Mare? Să-i hipnotizeze pe cei cinci băieți din naționala Cehoslovaciei care, ca mulți alții din Europa, își încep cariera pe spinarea noastră?! Glumeților, știu ce vroiați. „Ar fi fost de dorit (ce bine cunosc fraza!) ca presa să nu insiste numai asupra lipsurilor, ci să arate și faptul că noi am prestat un joc care..."

Uite, știa sîntem noi, mercu prestăm cîte un joc și pierdem. Îți vine să crezi că toți adversarii noștri au fost pedepsiți să ne bată. Dar bine măcar că nu se pot fuduli. Să știți, în lume nimeni nu și-a făcut un titlu de glorie bătîndu-ne pe noi. E lipsit de haz să zici: i-am bătut pe cei de la București. Ei și, ce-i cu asta, cine nu i-a bătut?

Cred că a venit ceasul limpezirilor: sîntem sătui de înfrîngeri. Oamenii care au început să iubească scorurile de 1—2 sau 1—3 ca pe propriii copii, să fie trimiși la plimbare (mai pe lîngă casă, bineînțeles) să lase loc liber celor ce vor să lucreze.

Trebuie, în materie de națională, să luăm totul de la capăt. Și trebuie început, așa cum foarte bine propunea și Eugen Barbu, cu instituția de bază: federația.

Fănuș NEAGU

P.S. — Dinamo București și-a revenit. Felicitări pentru victoria la scor asupra danezilor. Din nou, Pircălab s-a dovedit cel mai mare talent din fotbalul românesc. Și Popa — o nouă tinerețe.

f. n.

CARNET CINEMATOGRAFIC

NOTĂ DE PLATĂ

„Runda 6" este un tipic film românesc, adică dovedind o bună cunoaștere a meseriei materiale și una mai puțin bună a meseriei celeilalte. Excelente: decupajul, montajul, cadrajul: episoadele-s bine articulate, scenele se succed verosimil și emoționant, oameni și lucruri sînt bine așezați în cadru. Celălalt aspect al meseriei artistice l-aș numi **mental**, fiindcă e vorba de imaginație, de gîndurile... spectatorului. În mintea acestuia se pot petrece două șoiuri de socoteli: sau va adînci faptele de pe ecran, le va amplifica, le va găsi noi frumusețe și ascunse, le va completa, ordona. Sau, dimpotrivă, va rămîne nedumerit, faptele îi vor părea absurde și imaginația îi va sugera consecințe comice, asociații de idei caraghioase. Să înșirăm, numerotat, posturile de credit și debit ale contului pe care spectatorul are dreptul să-l ceară furnizorilor săi de frumusețe.

1) Spionii își servesc patronii. Dar care-s acești patroni? Exact toți. Dichiseanu lucrează și pentru nemți, și pentru anglo-americani, și pentru siguranța generală, și pentru armata lui Antonescu, și pentru gărzile patriotice, așa cum reiese din final: Dar pînă acolo sînt prea multe meandre. Asemenea și Agopian (Fintești teanu). Iată ce frumos ne spune asta un spectator (nu știu cum îl cheamă, știu doar că e autorul rezumatului publicitar al prospectelor de festival de la Mamaia. Spectator deci, serios și informat). El zice așa: „Agopian este un vechi colaborator al serviciilor de spionaj străine". Pur și simplu străine. La plural. Așa. Toate. Toți străinii din lume. Dar iată și o altă interesantă vinzare de conștiință, relatată de același spectator: „Stănescu, șeful serviciului de contra-spionaj al Siguranței române, cumpărat de afaceristul Mihalcea". Se întreba spectatorul: Ce afacere tenebroasă urmărește mefistofelicul Mihalcea cînd îl cumpără pe Stănescu? Ce are de gînd să facă cu el? Să-i revîndă cu supraprei? Alt personaj bizar este al colonelului Antonescu care lucrează cu rezistența, dar care la sfîrșit de tot îi spune polispionului Dichiseanu că el nu se amestecă!

2) Cît despre activitatea agenților secreți membri ai Rundei 6, spectatorul află, pe scurt, că, în vederea părăsirii României de nemți, Legația și Gestapoul au însărcinat pe acești agenți secreți, ca după evacuare, să saboteze întreaga viață economică a țării, și îndeosebi, să dea foc la instalațiile petrolifere. Cred că a dezorganiza întreaga economie a unei țări nu se poate face cu cîteva duzini de spioni. Dar operația mai e și inutilă. Chestia cu petrolul ar părea poate mai serioasă, deși și aci spectatorul e mirat să-i vadă pe nemți și pe americani egal de pasionați pentru distrugerea petrolului nostru. Veți zice poate că fiecare vrea asta cînd petrolul se află în mîinile celuilalt? Dar nu-i tocmai așa. Dl. Snoper, englezul, dirijează tirul avioanelor americane spre obiectivele petrolifere în plină epocă de înfrîngere germană, cînd toată lumea știe, chiar și Runda a 6-a, că Hannibal e ante portas și că nemții se pregătesc să evacueze România. Bizar, va zice spectatorul, tu englez, să-i ajuți anticipat pe băieții de la Runda a 6-a.

3) Felicităm pe Fintești teanu și pe Kovacs că au rezistat model. În schimb eroul principal, multilateralul spion Dichiseanu, poartă petanler 1965, cu crăpătura reverului la nivelul gușii și cu breton perfect actual. Cît despre cadavrul care zace la pămînt cu gheata-n sus, zisa gheată este ornată cu exact acele bibiluri în ogivă care se poartă acum (acum, pentru prima oară în Istoria cizmăriei universale). Aceste scăpări sînt mici, dar spectatorul rîde totuși.

4) Dialogurile între spioni sînt, recunosc, scăpărătoare de inteligență și maliție. Trebuiau lăsate așa. Să-și spună singure calitățile de sarcasm și finețe. Dar n-a fost așa. Spectatorul e agasat să vadă că actorii au primit poruncă să fie tot timpul îngrozitor de deștepți, dinadins ironici, obligatoriu misterioși, intenționat impenetrabili, neobosit diabolici. E drept că Fintești teanu, din cînd în cînd, are bunul gust de a schimba macazul, de a face pe prostul, de a lua un ton naiv sau un aer căzut din lună. În schimb, Kovacs nu părăsește nici un moment expresia omului care anunță publicul: „acum iar am să fiu teribil de deștept!"; sau „atenție! ironie!" sau: „praf îi fac cu afurisitele mele înțepături!" Kovacs este un mare actor. De aceea el face asta foarte bine. Dar regizorul face foarte rău să-i ceară asta.

5) De altfel, pe spectator îl supără și faptul că în ciuda hazului lor, dialogurile sînt totuși vide. Ele vorbesc despre acea vastă problemă de spionaj care nu prea există. Din cînd în cînd, niște oameni, desigur agenți, se între-ucid. Cine pe cine, de ce, contra cui, asta nu prea se spune. Din pricina inconsistenței poveștii de spionaj, spectatorul e încîntat cînd se mai trece și la altă ordine de idei. De pildă, cînd nevasta lui Agopian îi spune furioasă: „Ești imposibil", iar acesta răspunde, à la Talleyrand: „Posibil!", publicul rîde, și face haz, și are dreptate.

6) De ce ambasadorul german, cînd o ucide pe agenta lui, îi spune: „trădătoare!" Cu cine l-a trădat? Cu Dr. Koch? (Kovacs). Dar acela era omul ambasadorului și perfect neamț. Poate e vorba de coarne? Dar, își va spune spectatorul, de asta îi arde unui gauleiter cînd se sinucide?

7) Desigur că spectatorul face haz cînd îi vede pe spionissimul Dichiseanu că se simte obligat, chiar cînd e singur în odaie, să intre sau să iasă prelingindu-se pisicește pe după uși. Asta face foarte „agent secret", totodată și îndrăgostit.

8) Vreau să termin cu ceva care a fost nu numai o bună idee, dar și admirabil executată. E vorba de artista germană Vera Schneidenbach; cocotă, cîntăreață și spioană. Are acel cap inexpresiv de abțibild pe calendar, și totuși, cînd desfășoară manevra de vampă este cea mai perfectă cum zic francezii „allumeuse". Iar felul cum cîntă este expresiv și artistic. De mult, de la Zarah Leander sau de la Frékel n-am întîlnit atîta pătrundere, atîta subtilă adîncime a gîndului muzical. Cîntecul cîntat de ea din 1944, pe vremea cînd interpretarea urmărea scotocirea gîndului. Faptul că seamănă așa de puțin cu gîndirea muzicală sincopată și dansantă la modă astăzi aduce ceva nostalgic, aduce culoarea locală pentru epoca zugrăvită, și, ce să mai vorbim, este frumos în sine.

D. I. SUCHIANU

PLOIEȘTI— ARTĂ PLASTICĂ

Noaptea strălucitor în reflexele de stele și neon, ziua proaspăt și dinamic, orașul de trecere duminicală în fuga unei scurte vacanțe spre munți este pentru noi bucureștenii mai repede un popas de aprovizionare cu benzină și un moment destul de scurt de încîntătoare imagini de arhitectură modernă. Frămîntarea, preocupările, gîndurile, sentimentele ploieștenilor le știm prea puțin, cu toate că între ei și noi distanțele nu sînt nici măcar de un ceas întreg...

Ne-am oprit însă acum cîteva zile ceva mai mult timp, zgîndăriți în curiozități de un afiș zărit printr-o ușă închisă așezat la intrarea unui mare hol. Am descifrat: **Expoziția de grafică** Gheorghe Coman și Ovidiu Pașina!

O clădire monumentală: Palatul Culturii. O sală imensă făcută parcă pentru valsuri, arte și concerte: locul de expunere, paralel sălilor de muzee și colecții interesante, printre care și o inedită valoroasă colecție de ceasornice.

Expoziția de grafică ploieșteană este de două ori prezentă în viața de artă și cultură: prin fondul de idei iscat dintr-o călătorie de studiu, artă și cuvîntări frumoase ale artiștilor, prin pitorescul regiunii și prin modul particular de interpretare a subiectelor oarecum comune. După ce au poposit pe rînd în localitățile și locurile de inspirație, lucrările au intrat cu cinste în marele Palat de cultură al orașului.

Ovidiu Pașina mai direct și mai descriptiv, Gh. Coman mai concentrat și mai sintetic pe idee, aduc în expoziția lor aerul sănătos, atmosfera nouă, imaginea curată a oamenilor, a locurilor, a muncii, a realităților care le-au inspirat mina, inima și poezia muzei lor...

În lumea liniilor fine și a umbrelor delicate pe granița genului grafic, Gheorghe Coman, știut numai sculptor, e un debutant. Conture simple și sugestive, dialog subtil între idee și expresie, asprime și gingășie, sensibilitate și frumusețe se împletesc într-o armonie de valori concrete în fiecare portret, grup ori peisaj. Chipurile lui au fața senină a omului tînăr, fată sau flăcău, identitate cu vigoarea, bogăția și diversitatea artei populare, substanța complexă a vieții și realității materiale și sufletești a poporului nostru. „Țăran" sau „Visare", „Familia" ori „Tineri" sînt lucrări în care subiectul om este distilat pînă la cele mai sensibile evocări ale temei propuse.

În atelierul lui de sculptură vizitat spre înserare, artistul se descoperă treptat a fi un adept al sintezei și al ritmurilor sugerate. Lucrări mici, lucrări monumentale, fragmente sau întreguri compun suprafața de intime bogății artistice, regăsite perfect și omogen în panourile de grafică din expoziție, cît și în spațiul de lucru din atelier.

O compoziție monumentală în lut, proiect definitivat, pentru decorarea unui fragment de clădire modernă, e gata să intre din platforma atelierului în reliefurile metalice care-i vor da tărie, viață și durabilitate. Geometrică, dispensată de artificii și detalii inutile, lucrarea răspunde cu îndrăzneală subiectului de concentrarea unor idei pornite din necesități arhitecturale, temă industrială și spirit inovator...

În grădina cu cireși, iarbă și pietre de așezare spre agreabilă odihnă, artistul și-a încropit și un cuptor de ars lutul, pregătindu-și astfel realizarea unor căutări inedite de artă pe linia tradiției meșterilor olari.

Trecînd prin orașul vestit în lumea întreagă, prin bogățiile adîncurilor lui, prin instalațiunile, mecanismele și produsele lui petrolifere și oprindu-ne pe răspîntiile lui frumoase, ne-a venit în gînd lucrarea intitulată „Constructorii", pe care o văzusem cu cîteva ore mai înainte într-unul din colțurile lipsite de spațiu și lumină de la etajul Palatului culturii. O compoziție de linie frumoasă, de înălțimi sufletești, de temperament artistic și fermitate plină de suplețe și echilibru, cutezanțe și armonii. Lucrarea așteaptă o turnare în bronz și o instalare într-un loc pe care noua față a orașului o va primi integral. Ea poate deveni, prin firescul ideii și al realizării, simbolul de muncă, tinerețe, forță și elan a unui oraș renăscut și reclădit pe socialistele valori umane și materiale de muncă, de artă și de cultură. Mai ales că lucrarea întruchipează cu vigoare linia de prospețimi complexe, de spirit și de entuziasm ploieștean...

Baruțu T. ARGHEZI

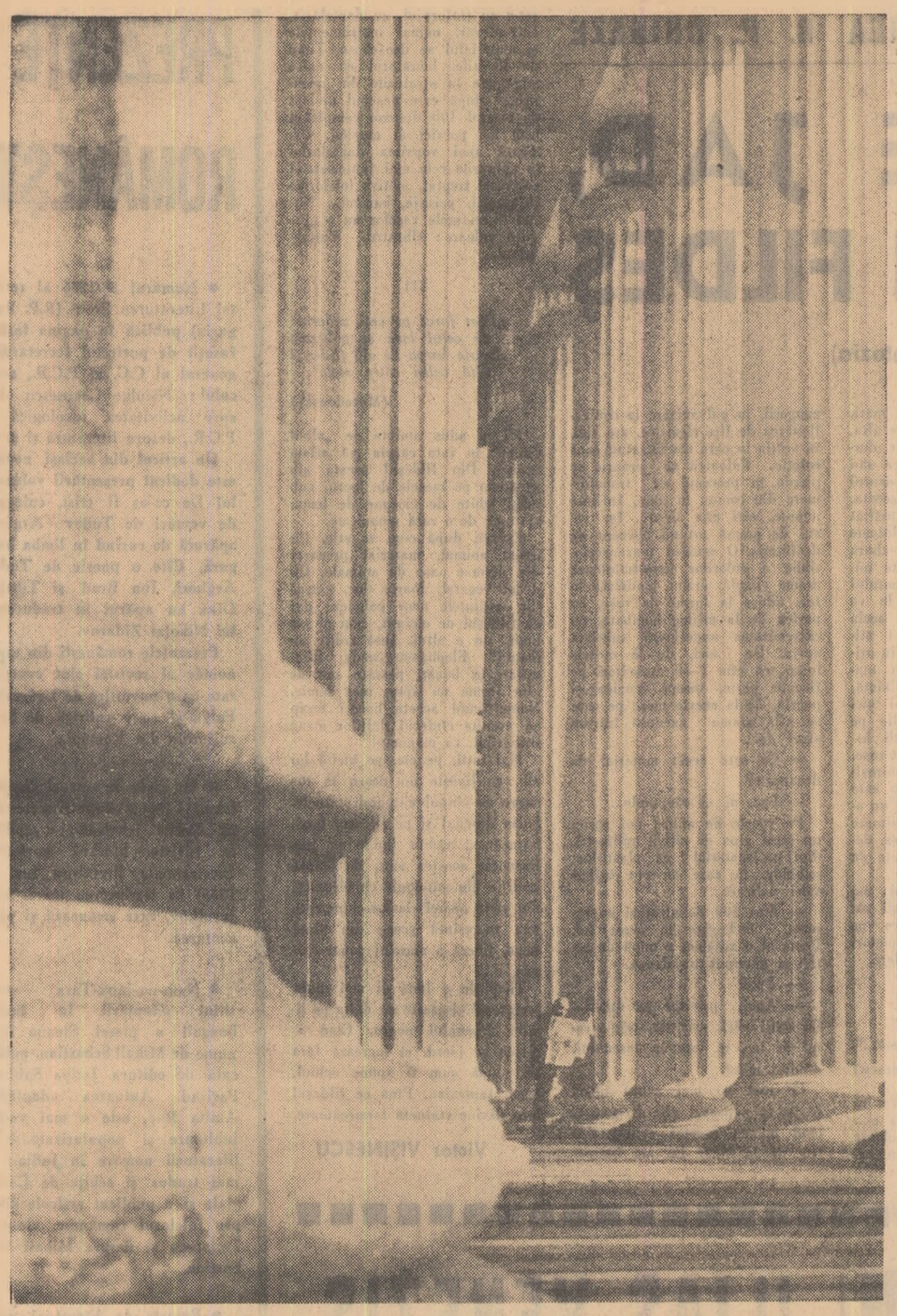

Fotografia : – NICOLAE SANDULESCU

POEMELE LUI EUGEN JEBELEANU

(Urmare din pag. 1)

E, în esență, tot un poem politic, izvorît din aceeași disponibilitate, proprie lui Jebeleanu, de a exprima sentimentele unanime față de evenimente, față de cursul istoriei, dar nemaifolosind referirea directă (ca în „Ceea ce nu se uită"), ci recurgînd — cum s-a observat — la alegorie și simbol. În felul acesta sensurile poemului se multiplică, tema dobîndește o altă pondere, toată scrierea tinzînd către formularea unor concluzii filozofice asupra vieții și morții, asupra existenței umane în cadrul contemporan.

Dar valoarea acestei opere nu stă, totuși, în amploarea și profunzimea meditației, ci, înainte de toate, în forța impresionantă cu care întreaga succesiune de momente ce compun poemul e convertită în viziuni simbolice de mare dramatism. Poetul ne face să-l însoțim, parcă, într-o nouă călătorie în Infern spre a asista acolo, cutremurați de oroare, la vîlvătăile unui uriaș holocaust. De peste tot răsar chipuri torturate, apăsate de presimțirea prăpădului care-i vor cădea victime, de peste tot se aud voci sfîșietoare. Episodul culminant este însă acela al cataclismului însuși, scenă abominabilă de apocalips: ordinea din totdeauna a firii e contrazisă, regnurile animal și mineral fuzionează, trec unul în celălalt împinse de o forță oarbă căreia nimic nu i se poate împotrivi: „Piatra-blestem / — se umflă, putrezește, / își clatină puterea, nu mai poate, nu mai e în stare, să se păstreze / în frontierele de milioane / de ani... Un animal e-acum și ea / cu pori, un animal ce-agonizează... / Lungi, rîurile toate au plesnit / ca niște-artere / încearcă bîjbîind prin beznă / sugrumate încearcă / prin bezna arzătoare / să-și regăsească albia pierdută". Dar acest poem despre moarte e totodată un poem al revoltei și solidarității, al biruinței asupra tenebrelor, căci el aparține unui poet umanist: „Se-naltă oceanul și salută / și fluturii cenușii-au tresărit... / Și-acum, te uită: / din propria ei plagă răsărind, / țîșnind înaltă ca dintr-un vulcan, ca dintr-un trandafir de scrum fierbinte, / se-naltă Hiroshima peste lume / (oh, chipul ei, care-a trecut prin moarte!) C-un obraz la fel ca fața lunii / și cellalt ca de fildeș, însorit..."

Trecînd peste „Oratoriul Eliberării", text destinat unei compoziții muzicale și rămas circumscris unui astfel de cadru, ajungem la „Cîntece împotriva morții", titlu care denumește, de fapt, tema supremă a liricii lui Eugen Jebeleanu. Poeziile de aici comunică prin numeroase fire cu cele din volumele anterioare, dar atitudinea lirică generală e întrucîtva alta. Înregistrăm, — chiar în poeziile-manifest (ecou direct la evenimente) — o aspirație către interiorizare, poetul tinzînd să-și raporteze temele, în mai mare măsură, la propriul eu. Formula „impersonală", de martor al istoriei pe care o cultiva în lirica mai veche, el năzuiește acum să o îmbogățească cu mărturisirea propriilor afecte („Prolog". „Ca să pot apăra", „Strada gării 30", XX, „Oh, animalele", „Cocoșii orașului" — acestea două din urmă printre cele mai frumoase din carte). E adevărat că încă întîlnim poezii jurnalistice, exterioare, reportaje din călătorii peste hotare („Atîta vreme cît", „Insula Santa Maria", „Terra Nova" etc.) și dacă niște criterii mai ferme de selecționare le-ar fi lăsat în afara culegerii, lucrul ar fi fost spre folosul acesteia.

Poeziile erotice din „Cîntece împotriva morții" descoperă o zonă de sensibilitate care poate surprinde pe cititorul poemelor mai vechi ale lui Eugen Jebeleanu, acest poet al fulgerelor, pururi încordat, dramatic, vehement. E un ostrov de lumină aici, de liniște și gingășie, un liman al destinderii la care nava sa zbuciumată a acostat într-un tîrziu. („Tu ești pasărea aceea", „Lumină", „Chiar dacă", „Răsplata", „Perpetuum mobile"). Chiar tehnica expresiei e alta, în aceste versuri poetul lucrînd acum în miniatural. scurte poeme care transmit o pregnantă sugestie de frăgezime și ingenuitate. Nu mă pot opri să nu transcriu una din aceste frumoase piese lirice: „Rîurile se dezgheață, troznind / ca niște copaci de cristal / Cu aburul plămînilor îți scriu / rotunde litere fierbinți în dimineață / / Răspunde-mi, iubito, la fel, / suflînd peste pămîntul, rece încă, / și peste sînul uriaș de stîncă / din care picură un ghiocel" („Rîurile se dezgheață"). În partea ultimă a culegerii asistăm așadar la o liniștire a apelor și aparența e de slăbire a energiilor ce însuflețesc inspirația poetului. În realitate nicăieri lirismul nu e mai puternic, mai bogat în substanță ca aici, niciunde nu simțim mai aproape vecinătatea marii poezii.

PERSONALITATEA POETICĂ

(Urmare din pag. 1)

munică ceea ce am fi vrut să exprimăm noi înșine și n-am găsit mijlocul sau care, în orice caz, exprimă starea noastră interioară (sau una înrudită), altfel decît am fi făcut-o noi. Aici se află dialectica mișcării lirice: în virtutea de a afirma, prin inefabilul individual, omenescul. Ne regăsim într-o poezie pe noi, descoperind implicit, cu surprindere, o individualitate deosebită de a noastră. De-i lipsește una din laturi, fie inefabilul individual, fie fondul omenesc larg, poezia nu se constituie. Oricît de grandioase ar fi priveliștile din realitatea obiectivă asupra cărora ne atrage poetul atenția, oricît de înălțătoare ideile pe care ni le comunică, versurile sale nu vor izbuti să creeze stări lirice, dacă, o dată cu un anume decor sau cu anumite idei, nu ne va transmite o înfiorare nouă, nemaicunoscută, dacă nu ne va procura sentimentul că descoperim lumea în acel moment, cu un fel de mirare, că aflăm adevăruri nebănuite. Altfel spus, poetul își înfăptuiește scopul doar atunci cînd ne dezvăluie în realitatea înconjurătoare sau în noi înșine frumuseți și înțelesuri pe care nu le-am fi descoperit singuri, cînd reușește să ne vrăjească astfel încît, păstrîndu-ne gîndirea matură, să dobîndim o simțire de copil, proaspătă, să ni se pară că asistăm uimiți la facerea lumii. Cu această condiție a vibrației personale inefabile, ce creează realitatea din nou, după legile frumuseții, în concordanță cu un anume ideal estetic, orice modalitate poetică e valabilă. Se azvîrl uneori aprecieri defavorabile asupra poeziei-reportaj, poeziei retorice, etc., ca și cum ar exista modalități reprobabile ori salutare în sine. Românul zice că omul sfințește locul. Parafrazînd, putem spune că personalitatea poetică înnobilează formula lirică.

Octavian Goga a făcut poezie oratorică: „La voi aleargă totdeauna / Truditu-mi suflet să se-nchine; / Voi singuri străjuiți altarul / Nădejdii noastre de mai bine"; „Voi n-aveți flori nici cîntece, nici fluturi, / Căci soarele în țara noastră moare...". Unii l-au învinuit aspru pentru aceasta (M. Dragomirescu îndeosebi), neobservînd dincolo de clișeele discursive vibrația lirică. În retorica lui, Goga e, poate, cel mai „eminescian", vreau să spun cel mai liric, dintre poeții noștri sociali. Numai un afon sau un cititor grăbit nu deslușește îndărătul invocațiilor și tiradelor oratorice „plînsul strunei". Poezia lui Goga e cîntec, jelanie, „complainte". Are ceva de bocet ritual. Cînd citești: „Pe boltă sus e mai aprins / La noi bătrînul soare..." parcă auzi departe tînguirea psalmistului de demult în transpunerea moldovenească a lui Dosoftei: „La apa Vavilonului, / jălind de țara Domnului / Acolo șezum și plînsăm. / La voroavă ce ne strînsăm..."

Cît privește poezia-reportaj, cine se îndoiește că aceasta poate cuprinde mari valori lirice să parcurgă *Priveliștile* lui B. Fundoianu, poetul de curînd reeditat: „Vacile-n Vatra Dornii calcă-n asfaltul ud / de ierburi, cu privirea marină din trecut / și mugetul de gușă legat, ca o talangă — / c-an Herța, cînd tăcerea mănînzăpezea pe-o bancă...". Sînt acestea notații reportericești? Evident. Conțin poezie? Eu zic că da, și încă superioară. Ce transcede reportajul e același „plîns al strunei", specific, nemaiauzit, irepetabil. În virtutea lui, „priveliștile" se transfigurează, ia naștere o altă lume, de vrajă: „Tavanul plin cu îngeri de ghips urca în cer. / Ce foc în sfeșnicarul obloanelor de fier! / Un suflu-n viscolire se limpezise parcă, / și casa clătinată în noapte ca o barcă, / se desprindea din strada tîrgului și plutea...".

Condiția poeziei retorice, a poeziei-reportaj, este anularea lirică a discursivității, a „redării". Adică producerea stării de poezie. Iar starea de poezie e creează sentimentul de a auzi un sunet unic, ce n-a mai vibrat niciodată de la facerea lumii și nu va mai răsuna pînă la sfîrșitul veciilor.

— ...să continui? Mi-e că repet cuvîntul „vibrație", care, nu știu de ce, îl irită pe fostul meu tovarăș de arme clujan Aurel Gurghianu. Și n-aș vrea să îndispun nici un poet, măcar cît ține, *Săptămîna poeziei*...

POȘTA REDACȚIEI

Întîmpinînd sărbătoarea lirelor, „Săptămîna poeziei", poșta redacției își închide azi, temporar, ghișeul operațiilor obișnuite, pentru a arăta cu degetul, în văzul lumii, cîteva pene noi de talent, din mulțimea celor ce, cu sau fără chemare, bat neobosit la porțile poeziei prin zecile de plicuri și sutele de pagini ce se adună zilnic pe mesele redacției noastre. Iată, deci, o mică antologie a începuturilor. E vorba, firește de tineri, încă pe băncile școlilor și facultăților, corespondenți mai vechi și mai noi ai acestei rubrici, condeie de înzestrări variate, la diferite trepte ale evoluției căutătre artă, cu perspective pe care versurile reproduse mai jos le adeveresc, fără doar și poate. Renunțînd azi în chip festiv la obișnuitele exigențe) și punînd accentul mai ales pe încurajare și îndemn, „poșta redacției îi salută cu bucurie, sfîrșindu-le anonimatul și rugînd pe cititori să le rețină numele, de care, astăzi sau mîine, cu siguranță vor mai auzi.

OMUL, IARBA, POMII ȘI RÎUL

Ajut căpătîiele îerbii să țîșnească mai repede,
le cînt și le spun povești despre iarbă.
Țin pomilor de urît și-i sfătuiesc
cum să-și ferească fructele
și le spun povești despre pomi.
Îndrum rîul pe drumul mai larg spre marea-liman
și-i spun povești despre rîuri.
Seara, cînd cumpăna albă a gîndului
se leagănă moale, întoarsă în mine,
îmi spun povești despre mine, cîntînd.
Și toate se termină ca un fir de iarbă
puțin îndoit,
ca un pom cu cîteva fructe furate,
ca un rîu care caută marea încert.
Dar iarba, pomii și rîul nu-mi cunosc visele
și-mi spun dimineața solemn:
vino, înțeleptule om.

ANTON TĂNĂSESCU
(Ploiești)

CĂRUȚA OLARULUI

Omul urcase în șoseaua albă
și cali îndoîră sub el căruța
și drumul.

Din cînd în cînd privea înapoi
la șoseaua trecută prin noapte,
peste oalele roșii ce le purta cu el,
izvorîte odată
din mîinile sale,
așa cum plămădea acum
biciul, și hățul, și privirea.

Auzea plecarea roții spre pămînt,
întoarcerea lemnului cioplit în arbore
și în spatele lui, umezit,
se legănau gurile arse de argilă
și tăcerea.

DORIN CIUNCAN
(Pitești)

MUNTELE

Ai năvălit peste mine
Atît de puternic și neprihănit
Încît mi-am înălțat sentimentul de contemplație
La rangul de liniște.
Sê-mpacă osul frunții cu gîndul
În ziua aceasta, în care,
Brazi lunecînd prin topoare
Fac semne adînci către munte
Din toate căile spațiului
Care devine astfel
Uman de nemărginit.

RECOLTA

O copilă topită în soare,
Împlinită ca o mamă,
Într-o zi senină
Și-a întors, umilă, umerii și brațele spre pămînt.
Și-au cîntat aplecați, peste ea,
Bărbații, un cîntec sfînt.

ANGELA MARINESCU
(Arad)

ANOTIMPURI

Am trecut împreună prin atîtea veri
Și ne-am crezut dragostea mai aprinsă în ele.
Am trecut împreună prin atîtea toamne
Și ne-am crezut dragostea mai coaptă ca fructele lor:
Am trecut împreună prin atîtea ierni
Și ne-am crezut dragostea mai curată decît zăpezile lor.

Doar într-o primăvară apele au curs tulburi..

ION ICLĂNZANU
(Tg. Mureș)

SĂRUTUL

Am fost la mare. Îmbrățișați
cu infinite și nevăzute brațe.
cerul și marea se sărutau contopindu-se.

Într-o zi, norii (copiii mării și-ai cerului)
îi despărțiră pe îndrăgostiți.
Mîini nevăzute frămîntau marea
și-o loveau de țărm, așa cum o femeie frămîntă pîinea.

Și-așa cum femeia scoate din cuptor,
coaptă și aburită, pîinea, spațială ca și ea.
marea se sărută cu cerul, cum bărbatul sărută
pîinea și femeia.

GEORGETA DINICĂ
(Pitești)

SEARĂ

Amurgul e-n declin.
Ca un zăvoi fără de ape.
Tăcerea pune capul lîn
Pe perini moi,
din somn voind să se adape.

Sus, stelele apar răscolitoare
de peste mări și țări.
Ca din pahar
beau vinurile lor ametitoare
și pline de-ntrebări.

E seară. Aud curgînd
Prin liniștea de stîncă, orele-nvoalte.
Un gînd... Alt gînd...
Urcă-vom încă
spre locuri și mai înalte.

EMIL BĂLȚIANU
(Craiova)

ESENȚIALUL

Ard de dorul de a spune esențialul
și-i cer pietrei
și piatra dezvelește o femeie lăuntrică
și un bărbat puternic căutînd-o,
și-i cer lemnului
și lemnul ușilor deschide brusc
femeia și bărbatul dinlăuntru....
Femeia caică la geam cămăși albe
și casa 'ntră în dulcea lor liniște
și se amestecă-n bărbății și-n femeile
care încheagă hîrtia, sudoarea, sărutul.
Ziua pune focuri exacte în carne
spre a le aprinde fără margini, noaptea.
Esențialul, esențialul,
îi cer bătrînului cu piciorul de lemn
încă din primul război,
și bătrînul rîde,
rîde vopsitorul de pe scară,
rîde cu hohote tot cartierul ceferiștilor,
rîde piatra și lemnul
un rîs sănătos cutremură lutul
și prunci se zămislesc rîzînd din lut.

NICOLAE CODREANU
(Sibiu)

CULORILE

Culorile îmi răvășesc sufletul.
Una cîte una le adun.
Mai întîi le sărut —
cu-n sărut imperceptibil,
(format de demult,
pe cînd pădurea îmi era aproape
și eu eram al ei),
dar plin de iubire.
După ce mă-nconjoară —
îmi privesc straiul,
să văd dacă nu cumva
e prea pestriț, țipător,
gata să pocnească pe mine.
Apoi,
după împrejurări,
mă fac stacojiu sau alb,
rumen sau galben —
și toată la un loc.
O parte rămîne.
Alta se împrăștie
în lucruri,
în materie.

SABIN OPREANU
(Mehadia)

TELECRONICA

CAMERA INVIZIBILĂ

După o absență de patru numere de revistă, încerc să reiau șirul însemnărilor despre televiziune.

Prima vizionare am făcut-o duminică seara, descoperind cu plăcută surprindere o emisiune nouă — *Camera invizibilă*. Ideea — lucru bine cunoscut— aparține francezilor. Dacă în filmul artistic formula ciné-veritée-ului nu a dus pînă acum la nici o operă rotundă, de răsunet, cel documentar o poate îmbrățișa cu încredere. Pionieratul l-a făcut la noi regizorul Alexandru Boiangiu cu *Casa noastră cu o floare* și *Oltenii din Oltenia*. Amîndouă au fost filme de succes, direct și îndrăzneț înfipte în actualitate, ultimul avînd o coloană sonoră cu totul excepțională.

Televiziunea a preluat, prin Valeriu Lazarov, ideea și a dat duminică prima emisiune reușită. Important este că nu s-a pornit de la niște fleacuri, adică cu ceva în genul acelor fotografii din *Urzica*, luate chipurile „pe viu" și care înfățișau mormane cu fier vechi neridicat de I.C.M. sau grozpile ICAB-ului. Intenția de a pune în discuție o problemă arzătoare la ordinea zilei, cum este cea a fotbalului românesc, a fost fericită. Am ascultat astfel (de văzut mai puțin, pentru că imaginile au fost luate în condiții dificile, fără reflectoare) glasurile unor nefericiți suporteri ai naționalei noastre de fotbal după acel definitiv sfîrșit al iluziilor, petrecut la Praga. Oamenii aceia încercau cumva să explice înfrîngerea, disecînd fazele, jucătorii, antrenorii, adversarul, arbitrul, își imaginau că ar fi chiar ei selecționerii unici și propuneau formula care ar fi putut aduce o victorie. A fost chemat apoi în studio antrenorul Covaci, cu rugămintea de a răspunde, cu competența care ar fi trebuit să-l caracterizeze, anonimilor de pe stradă. Mi-a fost dat cu acest prilej să văd în întreaga ei splendoare iresponsabilitatea federației noastre de fotbal, care, ca întotdeauna, știe să acopere hoiturile înfrîngerilor sportive cu straturi groase de trandafiri. Reieșea din cuvîntul antrenorului că, în afară de niște lipsuri personale ale jucătorilor și de niște ghinioane nefericite, echipa a mers bine, a presat trei sferturi din meci și că a trecut pe lîngă victorie. Recunoștea în final, e drept, că adversarii ne-au ars cu trei goluri, dar în rest echipa a mers bine. Bineînțeles să fie la el acasă! Și nu știu de ce, dar îmi vine să zic că mare dreptate avea Eugen Barbu cînd spunea în *Tribuna* că la federația de fotbal se simte o nevoie acută de cîteva demisii.

În sfîrșit, bine că televiziunea a făcut un pas înainte în ce privește poziția critică, pentru că prea se obișnuise ca chiar și lipsurile artistice ale unui roman prost să le pună pe seama tipografiilor. O astfel de emisiune ar putea ființa chiar și de două ori pe săptămînă, că nu strică.

Partea a doua a *Camerei invizibile* s-a oprit la un caz de moral. Istoria a fost nostimă. Adică a fost agățat pe stradă un ins oarecare, un nevinovat, pe care un șmecher l-a rugat chipurile să-i facă un serviciu, ajutîndu-l să-și scuze o întîrziere în fața nevestei. Ideea n-a fost rea, dar m-a deranjat aranjamentul. Pentru că mie personal (nu știu dacă și altora) mi-a fost limpede că el și ea erau oamenii regizorului, cei care știau pontul și jucau trucul, singurul neavizat și căzut „în cofă" fiind tînărul de pe stradă. Deconspirarea a făcut-o nevasta din clipa cînd, știind că joacă o farsă și că e filmată, a început să rîdă. În orice caz, n-a fost rău, dar trebuie încercate lucruri mai serioase.

Ion BĂIEȘU

P.S. — Un grup de cititori mă roagă să intervin pe lîngă studiouri de televiziune în scopul de a se programa și pentru a cincea oară excepționalul film artistic *Hanka*. „Sîntem grei de cap, zic-eau ei, și pricepem greu". Nu strică, de asemeni, să se mai programeze și pentru a patra oară emisiunea *Val-Vîrtej la Mamaia*, mai ales că acum, sezonul estival fiind trecut, tuturora ne e dor de mare.

I. B.

CITITORII AU CUVÎNTUL (IV)

POEZIA (1)

Se spune, de obicei, că poezia ar avea mai puțină trecere la cititori decît proza, că interesul acestora pentru epic s-ar datora nu știu cărui specific spiritual al omului modern, activ, dinamic, însetat de fapte, că, firesc, într-un veac ca al nostru, versul nu mai poate constitui hrană sufletească decît pentru un număr redus de împătimiți. Contemporanii noștri, atrași de știință, de tehnică, de îndeletnicirile productive, s-ar fi desentimentalizat. Că lucrurile nu stau chiar așa, că civilizația nu aduce după sine numaidecît și atrofierea sensibilității umane, că facultatea de a vibra emoțional în fața unei poezii continuă să ne caracterizeze, ni se par adevăruri prea evidente pentru a le mai demonstra. Am zice că, dimpotrivă, niciodată versul nu s-a bucurat de o mai mare audiență ca azi, că setea omenească de lirism a devenit, la noi, mai pronunțată ca oricînd. Ca și exigența.

Nu mi se pare, de aceea, prin nimic surprinzător amănuntul că întrebarea privind poezia a stîrnit printre cititori un interes cu totul deosebit. Mulți nu se limitează la a semnala cărțile preferate. Simt, din contră, nevoia de a formula considerații și pe marginea stadiului atins de lirica românească. În privința aceasta, părerile sînt împărțite. „Literatura noastră (crede tov. **Victor Rusu** din Tr. Severin) a înregistrat cele mai evidente salturi calitative, incontestabil, în poezie"; „Poezia ultimilor ani (ne scrie tov. **N. Manea** din București) cunoaște un viu curent înnoitor"; „Lirica este, cred, genul cel mai bine reprezentat prin creații ce indică un mare grad de maturitate" (arată tov. **Bișoc Ioan**, referindu-se cu deosebire la tineri); „În poezie sîntem mari... La noi există un moment poetic" (remarcă tov. **Nicolae Ihora** din Sibiu); „Poezia din ultima perioadă — plasată pe coordonate majore — este surprinzătoare (subliniază tov. **Sanda Nicolau**, laborantă la Hidrocentrala „Gheorghe Gheorghiu-Dej" de pe Argeș). Sensurile noi — legate de conștiință, ușoara tendință spre filozofare, exprimă din ce în ce mai amplu trăiri interioare — au darul să emoționeze, să convingă". Alții sînt, în schimb, mai puțin entuziaști. „Privită în ansamblu, poezia ultimilor ani, în cuprinsul căreia găsim cîteva opere excelente, înfățișează, după părerea mea (spune tov. **Valeriu Nestian** din Huși) un bilanț de înfăptuiri mai puțin bogat decît proza și dramaturgia". Ce-i drept, arată d-sa în continuare, „paginile publicațiilor și volumele de versuri apărute oferă un material poetic divers și bogat, care probează ponderea pe care o au tinerii în contextul literaturii noastre actuale și îndreptățește speranța în dobîndirea unui profil poetic tot mai distinct", dar „poezia noastră contemporană nu a depășit perioada de incertitudini și stagnări, nu s-a debarasat de maniera discursivă și de precipitările stilistice, se fac resimțite nu arareori atitudinile intempestive, poza grandilocventă, anecdotica măruntă și declarativismul fad". Cam multe păcate (și toate capitale), nimic de zis, mai ales că, în afara unei trimiteri parantetice, corespondentul nostru nu-și prea susține, cu argumente, punctul de vedere. Îi respectăm, firește, opinia, deși (lucrurile sînt evidente) generalizînd cazuri particulare, greșește. Mai puțin entuziastă e și tov. **Irina Constantinescu**, elevă din București: „Spre deosebire de proză și dramaturgie, poezia este ceva mai greoaie, încărcată cu idei care în versuri nu-și găsesc întotdeauna exprimarea dorită de poetul autor". Prețuind mai cu seamă „poezia de idei, cu rimă și ritm", tov. **Petre Gheorghiu** din București notează că „din păcate, prin publicațiile noastre mai apar din cînd în cînd versuri care nu spun nimic, nu te emoționează, se pierd în banal, în desuet". Firește, d-sa are dreptate așa cum pare să aibă și tov. **N. Manea** cînd condamnă „împletirea barocă a metaforelor și esențelor prea ușor puse în libertate". Numai că afirmațiile se cereau măcar nițel motivate. Ceea ce, în cazul de față, ca și în altele similare, trebuie să recunoaștem că nu constituie o treabă din cale afară de dificilă. Să fim însă drepți: criticii procedează adesea la fel.

Evitînd să se hazardeze în considerații prea atotcuprinzătoare, cîțiva cititori înțeleg că e mai util să ia în discuție exclusiv problema socotită de ei a fi nevralgică. Bunăoară, aceea a accesibilității. „Ceea ce pot afirma fără vreo reținere (mărturisește tov. dr. **Rusu Valeriu**) este faptul că slujitorii poeziei, în majoritate, cultivă o expresie modernă, adesea extrem de modernă, încît devin inaccesibili". Poeții noștri (se întreabă d-sa, referindu-se la Nichita Stănescu) „au uitat oare că, în fond, degeaba scriu dacă sentimentele lor nu pot ajunge la Inima și Mintea Măriei sale Cititorul?" Pe o poziție asemănătoare se situează și tov. **J. Bejan**, merceolog principal din București: „După părerea mea, revistele literare, ca și editurile de altfel, sînt mult prea amabile față de o producție poetică ce se vrea «modernă», dar care atentează la bunul gust al cititorului. Este un soi de poezie «filozofică», cu tîlcuri care se vor subtile și ascunse dar care, de fapt, nu există. Adeseori se simte de la o poștă lipsa de inspirație autentică. Golul e camuflat cu un lexic derutant și cu îngrămădiri de imagini care încearcă să epateze. Cui se adresează o asemenea poezie nu știm. Poate snobilor care sînt gata să se extazieze în fața nonsensului pentru că nu-și prea bat capul cu înțelegerea adevărului". În sprijinul afirmației, corespondentul nostru citează un text publicat în **Luceafărul** și o poezie de orientare suprarealistă a lui Gellu Naum, înserată în **Contemporanul** și criticată, la vremea ei, în presă. Mult prea îngăduitoare cu asemenea versuri i se pare a fi „mai ales în ultima vreme" și **Gazeta literară**. Cît despre critici, ei „în loc să critice, cîntă osanale". Referindu-se tot la Gellu Naum și la alții, tov. dr. **Theodorescu**, medic la Policlinica uzinelor „Electronica" din București, condamnă „poezia incifrată, sterilă, desuetă și lipsită de spirit și vervă, pustiită de sentiment și secătuită de dulceața limbii, împinsă pînă la divorț între cititor și poet", poezii tip **Asemănări** și **Heraclit** fiind, după opinia sa, „adevărate enigme". Apreciind ca „frumoase acele versuri care se apropie de graiul poporului și au un bogat conținut de idei", tov. **Preda Ilie** din comuna Priseaca, raionul Slatina, se arată și d-sa în dezacord cu cei ce cultivă expresia greoaie, încîlcită, încărcată cu neologisme, care fac greu inteligibilă ideea fără a apela la dicționar. „Poezia (e de părere tov. **A. Alexandrescu**, student la Institutul Politehnic «Gheorghe Gheorghiu Dej») nu are nevoie pentru a-și ajunge scopul de labirinturi savante (uneori aride) — ci și de dăruire. Bine ar fi dacă tinerii noștri poeți și-ar aduce aminte că firul roșu al poeziei românești trece prin Eminescu și Arghezi și nu aiurea. Încercările stîngace de a-l imita pe Ion Barbu sau pe Tzara, patima de a alcătui caleidoscopuri bizare care nu au nici măcar calitatea de a «suna din coadă» nu pot atinge posteritatea". Polemizînd cu tendințele ermetice, cam aceiași corespondenți se alarmează vorbind, în termeni similari, și despre disoluția poeziei care, renunțînd la modalitățile clasice, s-ar prozaiza. „Uneori, văduvită de poezie și nerealizată artistic, poezia contemporană devine (pentru tov. dr. **Theodorescu**) o reală imixtiune; la un moment dat, nu mai disting limita poeziei de proză", „în ultima vreme (spune tov. **J. Bejan**) o mulțime de poezii, dacă arhitectura tiparului nu ar produce cuvenita iluzie optică, ar fi proză sută-n sută, dar proză proastă, stufoasă, de neînțeles".

Limbajul poetic nu-i preocupă însă pe cititori doar sub raportul accesibilității sau nonaccesibilității, ci și sub acela nu mai puțin important al originalității. Paralel cu goana după expresia inedită, menită a comunica raporturi noi între contemplator și fenomenul contemplat se resimte la unii autori de versuri tendința de a prelua mimetic simboluri, imagini, asociații puse în circulație de către alții și devenite, nu se știe cum, articolele în vogă. Tov. **Iahim Șemen** (anagramă transparentă a lui Mihai Nemeș) vorbește în scrisoarea sa de poeți (ca Platon Pardău) care suferă de „boala cuvintelor la modă (arbori, anotimpuri etc.)". Criticabilă i se pare aceluiași corespondent rămînerea unor poeți „de mult consacrați" într-un stadiu de evoluție azi depășit, prin raportare la ansamblul liricii noastre. Problema nu e numai de limbaj, ci și de atitudine, de viziune: „Mirările în fața realizărilor devenite firești (observația se referă la Eugen Frunză care i se pare „de o supărătoare uniformitate, caligrafic pînă la exasperare și depășit"), entuziasmul ostentativ afișat, extazul simulat" denotă după opinia tov. **Șemen** „mediocritate" și o nejustificată timiditate „în fața marilor probleme pe care ni le pune viața". Vina, socoate d-sa, îi revine în mare măsură criticii. Aceasta ar da dovadă de o „cecitate voită în fața unor scriitori de mult consacrați", ocolește „puncte nevralgice" ale literaturii noastre, nu se remarcă, „din păcate, întotdeauna" prin „sensibilitatea cerută de menirea încredințată ei". Nu e cazul, desigur, să ne erijăm (în ce privește acuzațiile aduse criticii) în avocați ai apărării. E limpede însă pentru oricine, că, măcar în unele puncte, tov. **Șemen** nu are dreptate. Să se fi purtat, oare, criticii prea binevoitor cu Eugen Frunză? Ne cam îndoim. Făcînd precizarea (din dorința de a restabili adevărul), n-am vrea să se creadă însă că sesizările corespondentului nostru ar viza realități cu totul inexistente. Mediocritatea, uniformitatea, mimetismul (ca și goana după originalitate cu orice preț) sînt fenomene ce nu pot fi ignorate și nici minimalizate. Chiar dacă ele apar ca un rău necesar în **orice** literatură și în **orice** epocă. Se poate mîndri, oare, vreo editură sau vreo revistă că a tipărit **numai** capodopere? Tov. **V. Spiridonică** din București se plînge că „se publică tone de poezie din care nu poți alege nici măcar cîteva kilograme". Cauza? „S-a dat prea mare avînt tinerilor care dacă au scris cîteva versuri sînt declarați și barzi. Acest fapt se observă îndeosebi în revistele literare din provincie, unde pagini întregi sînt semnate de aceleași nume". Întrebarea e, încheie d-sa: „Cîte vor rămîne dintre ele?" Că în privința încurajării tinerelor talente, unele publicații exagerează împărțind prea generos laudele, e cam adevărat. Că unele reviste (și nu numai cele provinciale) acordă cîteodată un spațiu mai mare unuia sau altuia dintre poeți, iarăși e adevărat. Și nu numai adevărat, ci și bine. Cititorul își poate forma, astfel, o imagine mai clară, mai autorizată despre scriitorul respectiv. Să-i răspundem însă corespondentului nostru (la patetica sa întrebare finală) tot printr-o întrebare: Ne poate asigura oare cineva că X sau Y, astăzi iluștri necunoscuți, aflați în perioada debutului și a căutărilor, sau tributari nu știu cărei modalități, nu vor izbucni ca personalități de mare originalitate? În materie de talent, ecuațiile au un număr infinit de necunoscute.

Recitind comentariul nostru, ne dăm seama că am luat în discuție probleme care, aparent, nu intrau în obiectivul anchetei. Nu ne pare însă rău. Și, bănuim, nici corespondenților care ni le-au semnalat. Sperăm, de altfel, că atît ei, cît și alții, vor continua acest dialog, împărtășindu-ne opiniile lor pe marginea fenomenului literar actual.

A. M.

ATLAS LIRIC

TĂLMĂCIRI DIN LIRICA ENGLEZĂ DE

LUCIAN BLAGA

*

MATTHEW ARNOLD (1822 – 1888)

omul mării, părăsit

Veniți, să plecăm dragi copii.
Adîncul ne cheamă. Și ceasul ne-alungă de-aci.
Mă strigă frățînii din golf de departe,
Acum spre liman bat marile vînturi.
Maree sărate se trag de pe țărm și pămînturi.
Și albii sălbaticii cai se frămîntă
Cu spuma la joacă, ou valul la trîntă.
Să plecăm, dragi copii,
Pe drumul acesta, pe-aci.
Să plecăm, dar strigați !
Încă o dată s-o mai chemați !
Cu glasul ce ea-l va cunoaște.
„Margareto ! Margareto !"
Vocea copiilor, oriunde, pe-o mamă o paște.
(chemați-o încă o dată !). Sălbatica voastră durere,
Vocea copiilor, suflet din mamă va stoarce.
Fără-ndoială încă o dată, copii,
Și-apoi veniți pe drumul acesta, pe-aci !
„Mamă, noi nu mai putem răminea,
Că albii sălbaticii cai se frămîntă !"
„Margareto ! Margareto !"
Și țărmul de spumă se svîntă.

Să coborîm în adînc ! Veniți, dragi copii,
Și n-o mai chemați !
Spre cetatea cu albele ziduri înc-o privire-aruncați.
Spre biserica, stînd cenușie din vînt să se-aleagă.
Apoi coborîți !
Ea nu va veni, de-ați striga ziua-ntreagă.
Să plecăm ! Să plecăm !

A fost oare ieri, dragi copii,
Cînd clopote dulci peste golf auzii ?
În peșteri, pe unde stăteam, în străfunduri, sub maluri,
Acolo-ntre stînci, printre valuri.
Pătrunse odată venind de departe
Un sunet de clopote, zvon de argint,
În peșteri adînci, răcoroase,
Unde somnul și-l dorm ogoiate vîntoase,
Unde lumini doar, pierdute, pătrund,
Unde pe steiuri, alge sărate se-ntind.
Unde fiarele mării, mărgărint ocolind,
Se hrănesc în nămoluri pe prund,
Unde șerpii de mare se vînzolesc
Solzii-ncălzindu-și în apa amară,
Unde balenele mari navigînd cu ochii deschiși
În jurul lumii,
Niciodată clipind, din veac spre-alte veacuri plutesc
Si plutesc.
Oare muzica-aceea, de sus, pe drumul acesta cînd veni?
Fost-a ieri, dragi copii ?

Fost-a ieri, dragi copii,
Că ea a plecat ?
(Mai chemați-o o dat'!)
Cu voi și cu mine cîndva ea a stat
Pe-un tron de aur în inima mării.
Copila micuță-i ședea pe genunchi.
Ea părul i-l pieptăna, lucitor, netezindu-l,
Legîndu-l mănunchi.
Atunci de departe un sunet de clopot
Veni în adînc dintr-o dat'.
În sus ea prin marea curată și verde privind, a oftat.
Și-a zis : „Trebui' să plec, căci rudele mele se roagă !
De la mica biserică alb-cenușie,
S-aude azi clopotul bine.
Vor fi zilele Paștilor, sus, acolo în lume. Vai mie !
Și eu mi-am pierdut bietul suflet
Om al Mării, cu tine !"
I-am zis : „Du-te în sus, printre valuri, inimă dragă.
Acolo spunînd rugăciuni tu te roagă,
Și-ntoarce-te-apoi în plăcutele peșteri."
Ea, luminată, zîmbi.
Și printre stîncile mării în golf s-a urcat.
Fost-a ieri, dragi copii ?
Oare de cînd suntem singuri, de cînd, dragi copii ?
„Furtuna dă-n mare" se tînguie micile inimi pustii.
„Lungi, lungi rugăciuni spun cei de pe lume",
Așa le zisei. „Veniți", le strigai îndemnîndu-i anume.
Șuierăm pe trepte de stînci, în tulbure golf.
Urcarăm pe țărm, pe nisip, printre florile mării.
Către oraș apucarăm, spre albele ziduri.
Ajungem pe străzile-nguste, subt liniștea zării,
La mica biserică alb-cenușie, din care venea
Un murmur de lume ce se ruga.
Dar noi, noi afară am stat, în vîntul ce rece bătea.
Ne-am urcat pe morminte, pe pietrele roase de ploi,
De-afară în tindă privirăm, în locul rotund,
Iscodind prin vitralii, ce-s prinse în plumb.
Ea sta ling-un stîlp, o vedeam ca în gînd :
„Margareto ! St ! Noi sîntem aici, vino degrabă,
Inimă dragă !"
Și-am zis : „De mult sîntem singuri.
Furtuna dă-n mare ! Micuții, ei plîng !"
Dar vai ! privire niciuna ea nu-mi aruncă.
Cu ochii pironiți aplecată pe carte, ea stă.
Glas întărindu-și, preotul se roagă. Închisă e ușa.
Veniți copii, să plecăm ! Vai, n-o mai chemați !"

În jos, în jos, în jos.
Spre-adîncimile mării, în jos !
Ea stă în orașul, ce cîntă, la roata de tors.
Ascultați voi cîntarea : „O, bucurie ! O, bucurie !
Pentru străzi bucurii fluierînd,
Și pentru copilul strîngînd jucărie,
Pentru preot și clopot, și pentru izvorul cel sfînt,
Pentru soarele marele !
Și pentru roata la care eu torc !"
În cîntec ea bucurie îngînă
Pînă ce firul îi cade din mînă
Și roata prelung scîrțiind se oprește.
La geam ea se duce, pe-un drum de nisip ea privește.
Și peste nisipuri spre mare.
Și ochii îi stau în mirare.
În curînd un suspin se ivește.
În curînd o lacrimă cade din norul
Privirii. Aud un oftat
Din inima-nsînsă de dorul
Ochilor reci ai unei stranii mărunte sirene
Și-al părului luciu de aur.
O lacrimă cade din gene.

Veniți ! Copii, să plecăm!
Să plecăm, dragi copii!
Vîntul mai rece va bate.
Luminile-apar în oraș.
La ea nici un glas nu răzbate.
Cînd din mocnire se va mișca.
Valuri urlînd auzi-va și ea.
Cînd apele mării deasupra noastră
Vîrtejuri vor face,
Înalte ceruri de chihlimbar vom avea
Și prunduri de perle
Și vom cînta :
Aici venise cîndva păminteana,
Neorecîncioasă avea ea să fie.
Și singuri ai mărilor regi
Locuiesc pe veci.

Dar, copii, la ora de noapte mai rară,
Cînd boare adie mai moale,
Cînd Luna-și trimite lumina mai clară,
Cînd joase-s mareele, cele de vară,
Cînd aerul vine mai dulce spre mare
Din tufe cu stele și flori,
Cînd stîncile-nalte aruncă fiori
De umbre mai blînde pe albe nisipuri,
Noi vom urca pe lucioasele plaje
Și-ascunși printre umede alge
Privi-vom la albul oraș care doarme,
Și la biserica mică pe clinul colinei,
Apoi ne-om întoarce, ca-ntr-o poveste,
Coborînd vom cînta : Acolo stă o iubită,
Dar oruntă ea este.
Căci ea a lăsat pe ai mărilor regi
Singuri să fie pentru veci.

16 ANI DE LA PROCLAMAREA R. P. CHINEZE

ARTA DE JAD, ARAMĂ ȘI FILDEȘ

(Ochiul, mîna și fantezia)

I

„Locuiește un măreț palat de vară
Plin de monștri albi de fildeș
și de jaduri"

(Alecsandri)

S-o fi gîndit cumva bardul nostru de la Mircești la palatele foștilor împărați chinezi, împodobite odinioară cu fildeșe și cu acele pietre semiprețioase de culoare albă pînă la verzui, numite jaduri?

Cert este că acela care vede jadurile chinezești este îndemnat la meditație. Le-am văzut mai întîi în curtea Fabricii de artizanat din Pekin. Erau aici blocuri de piatră alburii sau vinete, verzui, brăzdate de vine, un păienjeniș de vine, pietre ca toate celelalte, aveai impresia. Cînd pietrele acestea, aduse din nu știu ce munți ai Chinei, prind însă suflet sub mîna, ochiul și fantezia artistului anonim chinez, dintr-un cu tot alt unghi se cer privite, cercetate.

Ochiul, mîna și fantezia sînt elementele cu care lucrătorii-artiști dau viață pietrelor, fildeșului, care iau forme de oameni și de peisaje, de grădini și de boschete, de animale și de zei, de lotuși și de evantaie, de munți, de mări, de păsări...

Am făcut, întîi, popas în sala unde la mese mari de lemn, artiștii țes cu pensule de bambus firele de vopsea sau de acuarelă.

De aici înainte, începem să ne minunăm de felul cum și unde se așează aceste fire. Gîndiți-vă la niște flacoane de forma celor de parfum, dar nu din sticlă, cum am crezut întîi. Jadul ne surprindea cu altă formă. Dacă Ian, ghidul nostru, nu-mi spunea că aceste flacoane sînt de jad, le-aș fi confundat cu cele de sticlă. Sticluțele albe sau vernil, culorile dominante ale jadului, altele fumurii, erau așezate în fața artiștilor așteptîndu-și rîndul. Ne aflam în fața unui bătrîn artist cu firele bărbii pieptănate, fumurii ca una dintre sticluțele pe care o ținea în mîna stîngă. Bătrînul, cu totul preocupat de migala sa, înmuia pensula-andrea în acuarele, apoi pe o mică deschizătură a sticluței introducea vopseaua misterioasă înăuntru și de aici mai departe intra în acțiune fanteziа. Ochiul atent o echilibra, iar mîna o dirija. Pensula-andrea începea să „croșeteze" pe pereții interiori ai jadului flori, arbori, păsări...

Din firișoarele de acuarele, unele mai groase, altele mai subțiri se înfiripau, linie cu linie, punct cu punct, trăsătură cu trăsătură ciocul unui cocostîrc, coama unui leu, creasta unui munte sau acele unui palmier. „Pictează din imaginație", mi-a spus Ian. Asta înseamnă suplețea, simțirea artistică, proportia culorilor, echilibrul sufletesc pe care le așează bătrînul în stratul de jad.

Vecina lui din față era o fată de vreo 20 de ani, cu mîna plină, viguroasă, cu fața frumoasă, a tinereții, dar cu mîna încă trenurată pe jad, cu ochiul încă neîncărcat de bogăția bătrînului, pesemne profesorul ei. Lucra și ea, lucrau și alții în cupluri din acestea sau din aceeași generație, iar pe mesele de lemn, atît de simple, apăreau necontenit sticluțe de jad cu motive chinezești, „croșetate" cu bambus și acuarele.

Ele nu vor rămîne ornamente moarte. De fapt, este impropriu să le socotim moarte chiar în acest chip, de vreme ce pasărea aceasta — cum s-o fi numind? — întinde aripile atît de adevărat peste întinsul unei mări, poate cea Galbenă sau poate alta, a liniștitului ocean... Chiar deschizătura ciocului ei te face să-i auzi strigătul, îmbătat de azurul cerului. Ei bine, pescărușul acesta, să i spunem așa, care s-a înălțat dintre palmieri și care plutește acum pe ceruri de jad va zbura și se va îmbăta și cu alte mirosuri decît cele ale elementului său. Mirosurile acestea le va primi cu nesaț în nări și acela care devine posesorul unei sticluțe de jad, cumpărînd-o din orice magazin. Sticluțele sînt umplute cu tutun mirositor. Există, în China, parfumuri numai aici întîlnite, le simți cum adie pe evantaie, te primesc în săli luminoase de cluburi sau pe terase, prin consumarea lemnului mirositor de santal... Tutunul nu este intenționat parfumat. Există un anume tutun cu tărie mirositoare de durată, care te îmbie să deșurubezi capacul unei sticluțe de jad.

Sîntem anunțați că de-abia am început vizita și că alte săli ale artei ne așteaptă. De aceea, ne despărțim de anonimii pictori cu „taice", adică la revedere.

II

„De treci codrii de aramă..."

(Eminescu)

La doi pași de aici intrăm în lumea aramei și nu numai a ei... Arama... metalul de culoare roșietică, metalul folosit în calzangerii, în galvanizare la confecționarea de fire electrice, are aici, în secția în care am intrat un sens estetic. Culoarea sa proprie se pierde în procesul de transformare din comun în unic. Infinite nuanțe, nici una sigură, fac vasul de aramă rotund element de desfătare. O muzică netranscriptibilă a culorilor învestmîntează arama simplă, arama modelată în foc, adusă la forme de vase, cu partea de la mijloc bombată, cu extremitatea superioară subțiată auriu. De aici, de la mesele lungi, cu cîte 7—8 muncitori pe fiecare parte, începe muzica și poezia, de la aceste mese pe care se află arama ascunsă într-un strat de...

— Ce este acest material de deasupra ?

— Lac, ni se răspunde...

Pe vasele de aramă noi zărim un strat gros de cîțiva milimetri, dintr-un material ca plastilina, semidur, în care se pot înfige dălți delicate...

— Sînt 100 de straturi suprapuse, închegate în acest fel. Peste al o sutălea, o mînă de artist a așternut un desen.

— Apoi?

— Apoi, priviți-i pe dînșii... Cu dălți mici, ascuțite, taie stratul de lac, în formele desenului, dîndu-i relief.

Ce rost își mai aveau întrebările la popasuri atît de scurte, cînd munca acestor artiști vorbea de la sine? Eu am comparat-o cu traforajul, cu dantelăria. Într-adevăr, numai instrumentele și materialul se deosebesc. Timp de 15 zile, lucrătorul cu dalta mîgălește în straturile de „plastilină" după care desenul aplicat pe stratul 100 dispare complet și lasă loc poeziei și muzicii. Urmează apoi vopsirea dantelăriei în chipurile cele mai fanteziste și se ivesc, treptat, motive folclorice chinezești, peisaje, oameni... Numai interioarele vaselor au o singură culoare: albastru. Cintai-lainul...

III

„Poet furat pe veci zadarnic
de cerul larg și policrom
Azvîrle harpa de alb fildeș și
uită calea către stele".

(Macedonski)

Mi-am adus aminte de „albul fildeș" în fața căruia mă aflam atunci. Din fildeșul acesta alb răsăreau pe mesele de lucru, sub dălți izbite de ciocane de lemn, statuete de o rară umanitate.

Există, după cum se știe, fildeșul animal, material preparat din diverse oase de animale, fildeșul vegetal, foarte dur, extras din semințele unor palmieri, dar ca fildeșul de elefant, cum ni s-a spus, nu e altul. Însă colții colosului Elephas-maximus, fărîmițați în bucăți pătrate sau de alte forme nu spun încă nimic. Numai cînd aceste bucăți încep să asculte cîntecul dălților atrag irezistibil, ca magnetul.

Mai întîi, pe ele, pe luciul lor alb, se lipește un desen în tuș negru cu chipul viitoarei statuete. Se ia desenul și pe fildeșul gros, butucănos, rămîn liniile în tuș. Desenele acestea sînt, de obicei, izvorîte din mitologia chinezească, din viața operei clasice chinezești, sau reprezintă scene din viața nouă, liberă a marelui popor chinez.

Timp de o lună și mai mult, lucrătorul cioplește cu dalta pe liniile desenului negru. Cînd acestea se pierd, el lucrează fără ele, după cum ți spune ochiul, mîna, fantezia... Pînă ce fildeșul brut devine statuetă fermecătoare.

Victor VIȘINESCU

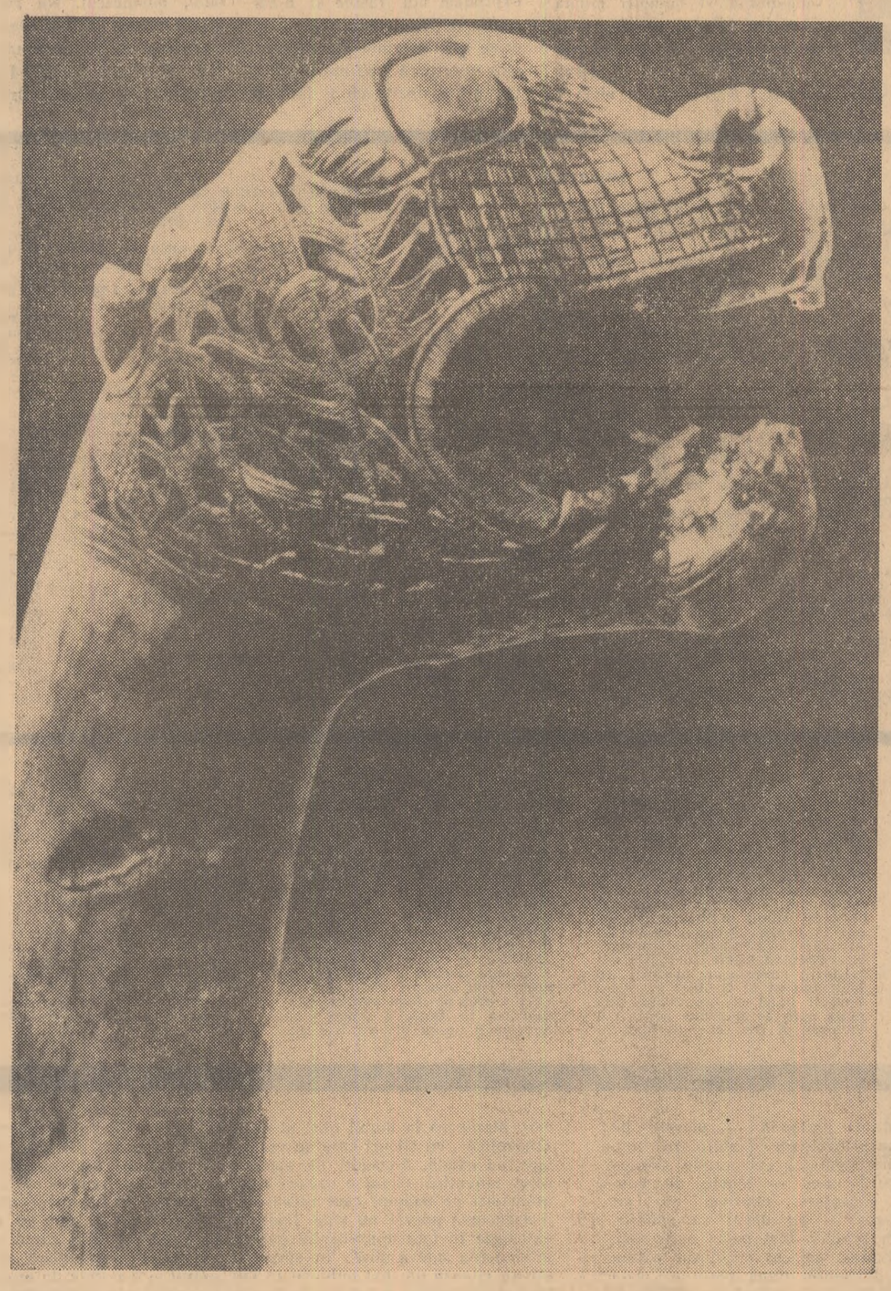

ORNAMENT DE CORABIE DIN ARTA VIKINGILOR

ILIAS VENEZIS

Cu cîțiva ani mai tînăr decît veacul nostru — s-a născut în 1906 — academicianul Ilias Venezis, directorul general al Teatrului național din Atena, care ne vizitează țara, este autorul cîtorva volume de povestiri : **Manolis Lekàs, Vînturi, Ceasuri de război;** al unor originale și poetice impresii de călătorie : **Marea Egee, Toamna în Italia**, etc; al romanelor **Liniște, Pămîntul Eoliei, Numărul 31328** (cartea sclaviei cum a subintitulat-o autorul); a volumului de teatru **Blocul C.**, mărturie necruțătoare a ororilor săvîrșite de fasciști în timpul celui de al doilea război mondial și a unei **Cronici a ocupației**, carte emoționantă care se inspiră din aceeași realitate.

Faima lui Ilias Venezis a depășit de mult fruntariile țării sale, datorită traducerii romanelor **Pămîntul Eoliei** și **Numărul 31328** în limbi de mare circulație (franceza, germana, engleza, italiana, spaniola) precum și a difuzării lor în țările scandinave, în țările de jos și în cîteva țări balcanice. Critici și gazetari de mare autoritate l-au asemuit cu Panait Istrati, Gorki și Knut Hamsun. Pierre Fauchery afirmă că unele capitole din **Numărul 31328** îi amintesc de capodopera tolstoiană **Război și Pace**, alții, că lumea descrisă de Venezis e mai zguduitoare decît cea a lui Kafka, în timp ce academicianul belgian Henri Liberbrecht, găsește că descrierea exodului populației pașnice, a imensei mese de bătjenari **(Pămîntul Eoliei)** e de o forță dantescă.

Substanța celor mai importante cărți ale lui Venezis (în special **Numărul 31328**, constituie redarea momentelor cruciale din istoria țării sale, lupta poporului elen pentru independență, suveranitate națională și libertate.

Magician al cuvîntului creator de atmosferă specifică, I. Venezis adoptă fie tonul simplu al povestirilor homerice, fie cel emoționant al tragediilor antice cu o tehnică regizorală de interferență a scenelor luminoase și întunecate. Dialogul are vioiciunea și consistența replicii bune de teatru, materialul e condensat, forța lui emoțională atingînd adevărate culmi.

În opera lui, Venezis recreează cu o mare forță artistică urgia războiului, înspăimîntătorul cortegiu al suferințelor îndurate de popor, torturile și execuțiile, lagărele, temnița, teroarea, umilințele, degradarea umană ce însoțește asemenea perioade. Puternicului său talent i s-a adăugat experiența proprie, deoarece timp de 14 luni Ilias Venezis a fost ostatec și a trăit cu o dureroasă intensitate și o acuitate paroxistică, această stare dramatică. În iadul unei lumi hăituite de război, pe care o descrie, unde moartea pîndește la tot pasul, în clipe de mare încercare cînd se verifică caracterele și cînd, deseori, frica și lașitatea dezumanizează scoțînd la suprafață tendințele josnice, egoismul și meschinăria, I. Venezis face să triumfe imensa sa încredere în om, în capacitatea sa de a înțelege, a ajuta și mai ales, a iubi.

Polixenia KARAMBI

REZISTENȚA IN PORTUGALIA*)

„Libertate, unde ești ?
Cine stă în calea ta ?"
(Bocage)

Cu acest citat începe cartea **Rezistența în Portugalia.** Strigătul poetului portughez, scos acum aproape 200 de ani, nu mult timp după încheierea perioadei progresiste a guvernării marchizului de Pombal, epocă de „absolutism luminat", își întărește contururile, acum, pe fondul întunecat al Portugaliei aflate de 39 de ani sub dictatură fascistă.

După puciul militar din 1926, regimul de dictatură evoluează rapid, și devine tipic fascist. Numit, în 1932, președinte al Consiliului de miniștri, „tehnicianul" Salazar îl modelează după sistemul fasciștilor italieni, Uluitorul anacronism al dictaturii fasciste din Portugalia nu este salvat nici de propaganda statului „paternalist și creștin", nici de uriașa mașină de nivelare a acestui stat (suprimarea libertăților democratice, aparatul de represiune — unde experiența acelor „familiares da Inquisição" este subtilizată cu aceea a Gestapoului).

Expresie brutală a intereselor conservatiste ale monopolurilor, dictatura fascistă vrea să facă din Portugalia o statuie cu capul întors îndărăt. „Statuia" este de altfel una din formele de tortură pe care P.I.D.E. (poliția politică) o aplică patrioților portughezi. Arestații sînt puși să stea în picioare, zile și nopți, nesprijiniți, imobili, cu fața spre un perete pe care sînt atîrnate întrebările interogatoriului.

Patrioții portughezi nu răspund la aceste întrebări. Activitatea lor ilegală, avîndu-i în frunte pe comuniști, răscoalele, grevele, demonstrațiile de protest — ramuri vii ale rezistenței poporului — se opun mineralizării fasciste.

Întrebările pe care și le pune poporul portughez și la care răspunde sînt : pîine, pace, libertate, progres.

Autorul cărții **Rezistența în Portugalia,** José Dias Coelho, a fost unul din participanții activi ai acestei Rezistențe. Activist ilegalist al Partidului Comunist din Portugalia, aflat în focul faptelor pe care le descrie el reușește, cu tăria unui comunist, să decanteze din atmosfera de îngrozitoare opresiune fascistă luciditatea și seninătatea oamenilor de convingeri, ale antifasciștilor. A acelor convingeri și a acelei lucidități care au dus, în 1962, la constituirea **Frontului patriotic de eliberare națională** care organizează lupta împotriva dictaturii lui Salazar în Portugalia și colaborează cu mișcările de eliberare națională din coloniile portugheze.

Comunistul José Dias Coelho a fost asasinat la 19 decembrie 1961, la Lisabona, pe strada Luisiadas, de cinci agenți ai poliției.

Cartea pe care a scris-o, a semnat-o cu propriul lui sînge. Ea rămîne, după moartea lui, un mijloc de luptă al Rezistenței din Portugalia.

Marcel MIHALAȘ

* José Dias Coelho : **Rezistența în Portugalia** (Editura politică, București 1965 — trad. din limba portugheză).

PREZENȚE ROMÂNEȘTI

● **Numărul 38/1965 al revistei** Literaturen Front **(R.P. Bulgaria) publică în pagina întîia, însoțit de portretul secretarului general al C.C. al P.C.R., articolul :** Nicolae Ceaușescu **despre activitatea ideologică a P.C.R., despre literatură și artă.**

Un articol din același număr este dedicat prezentării volumului De ce-aș fi trist, **culegere de versuri de Tudor Arghezi apărută de curînd în limba bulgară. Cîte o poezie de Tudor Arghezi, Ion Brad și Tiberiu Utan au apărut în traducerea lui Nikolai Zidarov.**

Prezențele românești din acest număr al revistei sînt completate cu o povestire de Laurențiu Fulga și cu o rubrică de Știri culturale **din România.**

● **Un ciclu de versuri din volumul** Cîntece împotriva morții **de Eugen Jebeleanu a apărut în revista literară sovietică** Inostrannaia literatura **(nr. 7, 1965) în traducerea lui I. Kojevnikov, care semnează și prezentarea.**

● **Nam-na-jana-Tara este titlul adaptării în limba bengali a piesei** Steaua fără nume **de Mihail Sebastian, publicată de editura** Jatiya Sahitya Parisad. **Autoarea adaptării, Amita Ray, este o mai vechе iubitoare și popularizatoare a literaturii noastre în India : a mai tradus și schițe de Caragiale și a publicat articole despre folclorul românesc, despre Eminescu și despre Mihail Sebastian.**

● **Revista de literatură universală** Nagy Világ **din Budapesta publică în numărul 8/1965 un grupaj de versuri de Tudor Arghezi, Radu Boureanu, Nina Cassian, Ilie Constantin, Mihai Beniuc, în traducerea lui Franyó Zoltan, de Ion Barbu, în traducerea lui Páskándi Géza și de Veronica Porumbacu, în traducerea lui Weöres Sándor.**

● **Într-un articol semnat de Aleksandar Popovic în publicația** Književne novine **din Belgrad este prezentat publicului iugoslav volumul de versuri** Memoria cuvintelor **de Veronica Porumbacu. Poeta a fost prezentată în Iugoslavia și prin ciclul de versuri din volumul** Dimineții simple **și** Memoria cuvintelor, **publicat nu demult în revista** Letopis.

● **În ziarul** National-Zeitung **din Basel (Elveția) a apărut schița** Der Traum **a scriitorului de limbă germană din țara noastră Arnold Hauser.**

Un alt scriitor român de limbă germană, Paul Schuster, este publicat în nr. 8 al revistei Neue Deutsche Literatur, **din R.D.G. cu un fragment din romanul** Fünf Liter Zuika.

caricaturiștii lumii

SOLO DE ARMONICĂ
Desen de TOY (R. P. Ungară)

GAZETA LITERARĂ

COMITETUL DE REDACȚIE : **Tiberiu Utan (redactor șef) ; Teodor Balș ; Ion Brad (redactor șef adjunct) ; Ov. S. Crohmălniceanu (redactor șef adjunct) ; S. Damian ; Eugen Simion ; Haralamb Zincă (secretar general de redacție).**

Prezentarea grafică : **Radu Georgescu**

REDACȚIA : București — B-dul Ana Ipătescu 15. Telefon : 12.94.44 ; 11.39.36 ; 12.74.26 ADMINISTRAȚIA : Șos. Kiseleff nr. 10. Telefon : 18.33.99. ABONAMENTE : 3 luni 13 lei ; 6 luni 26 lei ; 1 an 52 lei
Tiparul : Întreprinderea Poligrafică „Informația", str. Brezoianu nr. 23—25